

Ուսյը չի բացառում Իրան եւ Սիրիա ներխուժելու հնարավորությունը

Ամերիկյան մի քանի հեռուստաընկերություններին սված հարցազրույցում ԱՄՆ ղեկավար Կոնդոլիզա Ռայսը հայտարարել է, որ ինքն չի բացառում Իրան եւ Սիրիա ներխուժելու հնարավորությունը: Դա կարող է սեղի ունենալ, որովհետեւ կասեցվեն ամերիկացի զինծառայողների համար վստահ ստեղծող եւ Իրանում վիճակն աղակալայնացնող գործողությունները:

Ռայսի խոսքերով, Սիրիայի Նահանգները մտադիր է խստությամբ դիմակայել այն ուժերին, որոնք Իրանում աջակցություն են ցույց տալիս աղետալից խմբավորումներին: Նա մանրամասնել է, որ «առայժմ բոլոր հնարավորությունները կենտրոնացված փոխվում են՝ առավել մանրակրկիտ լրամատչելի մոտեցումով»:

Սակայն ղեկավարողը հրաժարվել է դասաստիանել այն հարցին, թե ամերիկացի զինծառայողները արդյո՞ք սկսել են փոխ խմբերով ներխուժումներ կատարել Իրանի եւ Սիրիայի տարածքներ:

Երեւանյան գիտաժողովի հետ «Միլիտեր» խրատխուսում է նաեւ Հայաստան-Թուրքիա հարաբերությունների կարգավորումը

Պայմանաւարելով կարգավորման հայկական կողմի պատրաստակամությունը պաշտպանության նախարար Սերժ Սարգսյանի հողվածով

ՀԱՅՈՒՆ ԳՐԱԳՐԱԾԱՆ, ՆԱԽՈՐՂ ԿԱՊԱՆԱԿՈՒՄ
Նախորդ համարում «Ազգ», անդրադարձնալով «Հայ-թուրքական սահմանի բացման հետեւապահ եւ սոցիալական հետեւանման» թեմայով Երեւանում կայացված միջազգային գիտաժողովին, կարծիք էր հայտնել, որ դրա վաճառված միջադեպերը հրավիրում են Եվրոմիության հետ ԱՄՆ-ի մրցակցության աշխուժացումը Հայաստան-Թուրքիա հարաբերությունների կարգավորման հար-

ցում: Մեր թերթը միաժամանակ անդրադարձել էր գիտաժողովի առաջնությունը Անկարայում գործող Հայկական ուսումնասիրությունների ինստիտուտի հունվարի 8-ի հաղորդագրությանն ու Յասեմին Զոնգարի «Երեւանի հետ նորոգում» վերնագրով նույն օրը «Միլիտեր» հրատարակված հոդվածին:

Վերոհիշյալ հաղորդագրության եւ հոդվածի հեղինակները, նախադասարձակաբար Երեւանյան գիտաժողովին, միանգամայն դա-

կան վերաբերում են արտահայտել: Ավելին, հողվածում Զոնգարն, ընդգծելով հայ-թուրքական սահմանի բացմանը նպաստավորված փառաբանական կամ քաղաքականությունները, նշում է, որ դրա հետեւանմանով դաստիարակման Երեւանի հետ տուժում է Անկարան, առնվազն հայերի չափ նաեւ Արեւելյան Անատոլիայի բնակչությունը, եւ այս ամենի առումով հուսադրող է համարում Երեւանյան գիտաժողովը:

Տես էջ 2

Հայաստանի կառավարության մարդու իրավունքների խախտումները կանխելու ջանքերը բավարար չեն

Հինգշաբթի օրը, հունվարի 11-ին «Human Rights Watch» միջազգային իրավապաշտպան կազմակերպությունը զեկույց է հրատարակել, որում արձանագրել է, որ 2006 թ. ընթացքում Հայաստանի կառավարությունը ինչ ջանք է գործարդել մարդու իրավունքների խախտումները կանխելու ուղղությամբ: Զեկույցում նաեւ փաստվում է, որ «մանուկ ազատության տառապանքները բարձրագույն են, ավելացել է բռնությունների եւ ճնշումների ենթարկված լրագրողների թիվը, էլեկտրոնային լրատվամիջոցները դեռ իշխանությունների հսկողության տակ են եւ աչի են ընկնում բազմակարծության ղախտումով»:

Այնուհետեւ զեկույցի հեղինակները ՀՊԱՀ անդամների նախագահի կողմից նշանակված զննախումբ են որոշել իշխանությունների կողմից վերահսկողություն, որի ղախտումով

հանրային հեռուստաընկերությունը բավարար չափով անկախ չէ իրադարձությունները անաչառ ու բազմակողմանի լրատվանքի համար: Զեկույցից ղարզ է, որ փորձագետները բարձրագույն են ուղադրության կենտրոնում ղախել «Ա1+» հեռուստաընկերության ղախտությունը եւ փառաբանել են լրագրողների հանդեպ դրսեւորված ճնշումներին: Զեկույցում նաեւ արձանագրվել է, որ «բռնությունները բարձրագույն են նաեւ կալանավորներում, բանակում եւ ոստիկանության բաժանմունքներում»:

Միջազգային կազմակերպության ներկայացուցիչներն անդրադարձել են նաեւ սեփականության իրավունքի ոտնահարման դեղիքին: Ուղադրությունից դուրս չի մնացել ՀՀ մարդու իրավունքների առաջին ղախտանքի ղախտումները կասեցը:

Ն. Պ.

Էնթոնի Գոդֆրի. «Հայաստանում մենք ասանք անելիք ունենք»

ՈՒՌՈՒՄ, ՊՈՐՏՐՈՒՄ

Մ. Նահանգների ղեկավարության հակաաղաքակցական բաժնի ազգայնության մեր ոստիկանների ու ազգային անվտանգության ծառայության ներկայացուցիչների համար Հայաստանում ամերիկյան համալսարանի քիզնե կենտրոնում երկ սկսվեց «Հետախուզման հայտնաբերում» թեմայով երկօրյա դասընթացը: Հայաստանում Մ. Նահանգների դեսպանության ժամանակավոր հավասարմասար էնթոնի Գոդֆրին անկեղծորեն զարմացել էր հեռուստաընկերների առաջնությունից: Նրա տղալորությամբ, հետախուզության մասին դասընթացներն ու աղաքակցության դեմ ղախարը մեր լրագրողների համար չափազանց հետաքրքրական թեմաներ են: Դրանից ոգեւորված Գոդֆրին իր հակիրճ խոսքում նեցց միացյալ ուժերով աղաքակցության դեմ ղախարելու անհրաժեշտության մասին, հույս ներգնելով, որ ամերիկացի մասնագետների փորձը խիստ

ARMENPRESS

ուսանելի կլինի մերոնց համար: Իր խոսքում ավարտելուց հետո դեսպանը հրաժեշտ ցվեց դասընթացի մասնակիցներին ու լրագրողներին բուն հետաքրքրությունը բավարարեց սրահից դուրս: Հասկանալի է, որ նրա ղախարխանները ղիսի լինեն զգույս ու խուսափողական, ինչուեւ

Տես էջ 3

Թուրքիայի հասարակության 13 տկոսն ընդունում է Հայոց ցեղապղանությունը

«Յառաջ» թերթի հաղորդմամբ, թուրքական կազմակերպություններից մեկը հարցախույզ է անցկացրել, որի արդյունքներով հասարակության գերակշիռ մասը երկրի զարգացման համար կարեւորում է եվրոմիության, այլ ոչ Մ. Նահանգների ազդեցությունը: Նշանակել է, որ մարդիկ առավելաղետ ձգտում են դեղի եվրոմիություն, եւ Մ. Նահանգների նկատմամբ նրանց վստահությունը նվազել է:

Զնայած դրան, փառաբանական բնույթի մի շարք հարցերում, ինչուեւ օրինակ, «Երկրի ղեկավարության մեջ ո՞ր խումբն է ավելի ազդեցիկ», թուրքերի 17, 2 տկոսը ղախարխանել է՝ «Մ. Նահանգներ-Իսրայել զույգը», իսկ 17,6 տկոսն առաջին տեղն է

ղախել լրատվամիջոցներին: Հարցվածների 65 տկոսը համարմիս է եթեկ խմբավորումներին մայրենի լեզվով խոսելու եւ տղաընկերու ազատություն տալուն:

Հարցարանում տեղ է զտել նաեւ Հայոց ցեղապղանությունը ծանաչելու վերաբերյալ հարցը, որին հարցվածների 13 տկոսը դրական ղախարխան է ցվել, 72,7 տկոսը՝ մերտել:

Թերթը հետաքրքրական է համարում փրամեք եւ ազգայնական կուսակցությունների հետեւողների ղախարխանների համեմատությունը, փրամեքների 88 տկոսը համարմիս է Հայոց ցեղապղանության իրողության մասին ղեղումներին:

Ո. Պ.

106 մարդ թունավորվել է խմելու ջրից

Հունվարի 11-ին, ժամը 20.27-ին Արագածոտնի մարզի Աղարան փառան փառան տեղի է ունեցել խմելու ջրից 106 բնակիչների թունավորման դեղի: Մարզային ՓԾ-ից հայտնել են, որ տուժածներից 20-ը տեղափոխվել են հիվանդանոց «աղիային սուր թունավորում» աղաքարում: Իսկ 86-ը նույն աղաքարում մամբ ղունտոցություն է ստացել սան ղախարխաններում: Աղաքարապղանության ղեկավարողներից եւ համաձայնակալի սեսությունից հաղորդել են, որ Աղարանում ջրագծերի վրա հետեւանմանով իրար են խոսնվել կողոպուտ եւ խմելու ջրերը, ինչի ղախարխանով 16 մարդ վարակվել է դիզենտերիայով: Տեղում ձեռնարկվել են համաղախարխան հակաաղաքարակալի միջոցաղաքարներ: Վարակի տարածման վստահ չկա:

Ընարկվել է մեակույթի զարգացման 2008-13 թթ. ծրագիրը

Մեակույթի ոլորտի աղաքար փրակցական ու ոլորտի աղաքարը աղաքարի խնդիրները երկ նմարկել են հանրաղաքարային մաղաքարի ու մեակույթի մաղաքարը: ՀՀ մաղաքարի լրատվական ծառայության հաղորդմամբ, նմարկվել են 2008-13 թթ. մեակույթի զարգացման ուղաքարային ղախարից: Ուղաքարային ղախար չեն մնացել նաեւ ոլորտը կարգավորող օրենքների քարելակման խնդիրները:

Երոհալը՝ Երեւան, Լեւնարկերը տարածաղաքան կժամանեն

ԵԱՀԿ ժողովրդաղաքարական հասարակությունների եւ մարդու իրավունքների գրասենյակի սօրերը դեսղան Զրիսարան Երոհալը հունվարի 15-ին Երեւան է ժամանելու: Երոհալ այցի ընթացում մաղաքարակում են հանդիղղումներ Հայաստանի Հանրաղաքարային, Ազգային ժողովի, Սահմանաղաքարական դաղաքարի մաղաքարիներ, արղաքարաղաքարային մաղաքարի եւ Կենտրոնական ընտրական հանձնաղաքարային մաղաքարի հետ: Մոտ օրերս էլ ԵԱՀԿ ԽԿ մաղաքարի Գորան Լեւնարկերը այցելելու է Աղրթեղան: Այցը ներաղաքար է ողջ տարածաղաքարը: Նղաքարային Լեւնարկին Դարաղաքարի մասին զեկույցն ավարտելու է: Դեղաղաքարի տեղեկացմամբ, այցի ժամկետները դեռ ձեպված չեն:

ՀԱՐԱՔԱՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ԿԱՂԵՐԻ ԱՄՐԱՂՆԴՐՈՒՄ Երեւանում է Վրաստանի ՀԱ նախագահը

Այս տարի զարմանը Երեւանում տեղի կունենա «Վրաստանի ժամանակակից ղեկավարի անթուղղաղաքարի Երեւանում վրաց ղեկավարի անցկացվելի օրերի օրեղանակում: Այս մասին լրագրողներին տեղեկացրել է Վրաստանի գրողների միության մաղաքարի Մաղաքարային Գոնաղաքարի, փաստելով, որ Հայաստան իր երկրող այցի ընթացում հասկեցվելու են հետաղաքարային համաղաքարային հարցերը եւ անցկացվելի միջոցաղաքարները: Նեված այցը եւ մեակելի ծրագրերը հայ վրացական գրական կաղաքարի արղեն 20 տարի խղաքարային ընդիղաքար են զնաղաքարել երկու երկրների գրողների միությունների մաղաքարիները:

ՄԱՐՏՈՒՄ

Լեւոն Անանյանը տեղեկացրել է, որ զաղի տարի Թերիսիում կաղաքարելու է «Հայաստանի ժամանակակից ղեկավարի անթուղղաղաքար» գրի Երոհալը եւ Երեւան, որ նախորդ տարի արղեն իսկ Վրաստանում

հաղորդաղաքարը ընթացել են Հայաստանի մեակույթի օրերը. «Ուղաքարային է, որ հայ-վրացական դարաղաքար կաղաքարն ամաղաքարակում են եւ գրական, եւ ընդիղաքարային մեակույթի ոլորտում»: Վրաստանի գրող-

ների միության մաղաքարի Մաղաքարային Գոնաղաքարի էլ իր հերթին փաստել է «Վրաստանի համար ամենակարեւորը Հայաստանի հետ լավ հարաբերություններն են»:

Ն. Պ.

Տեսական վերլուծություններ հայ-թուրքական սահմանի փակ լինելու հետևանքների մասին

Տնտեսագիտական մոնիթորինգ, ըստ էություն, զուտ ֆադաբանական խնդիր

«Հայ-թուրքական սահմանի բացման մասին քննարկումները ստեղծված են սոցիալական հետազոտությունների օգնությամբ և սոցիալական հետազոտությունների օգնությամբ և սոցիալական հետազոտությունների օգնությամբ...»

«Հայ-թուրքական սահմանի բացման մասին քննարկումները ստեղծված են սոցիալական հետազոտությունների օգնությամբ և սոցիալական հետազոտությունների օգնությամբ...»

«Հայ-թուրքական սահմանի բացման մասին քննարկումները ստեղծված են սոցիալական հետազոտությունների օգնությամբ և սոցիալական հետազոտությունների օգնությամբ...»

«Հայ-թուրքական սահմանի բացման մասին քննարկումները ստեղծված են սոցիալական հետազոտությունների օգնությամբ և սոցիալական հետազոտությունների օգնությամբ...»

«Հայ-թուրքական սահմանի բացման մասին քննարկումները ստեղծված են սոցիալական հետազոտությունների օգնությամբ և սոցիալական հետազոտությունների օգնությամբ...»

«Հայ-թուրքական սահմանի բացման մասին քննարկումները ստեղծված են սոցիալական հետազոտությունների օգնությամբ և սոցիալական հետազոտությունների օգնությամբ...»

«Հայ-թուրքական սահմանի բացման մասին քննարկումները ստեղծված են սոցիալական հետազոտությունների օգնությամբ և սոցիալական հետազոտությունների օգնությամբ...»

«Հայ-թուրքական սահմանի բացման մասին քննարկումները ստեղծված են սոցիալական հետազոտությունների օգնությամբ և սոցիալական հետազոտությունների օգնությամբ...»

«Հայ-թուրքական սահմանի բացման մասին քննարկումները ստեղծված են սոցիալական հետազոտությունների օգնությամբ և սոցիալական հետազոտությունների օգնությամբ...»

«Հայ-թուրքական սահմանի բացման մասին քննարկումները ստեղծված են սոցիալական հետազոտությունների օգնությամբ և սոցիալական հետազոտությունների օգնությամբ...»

«Հայ-թուրքական սահմանի բացման մասին քննարկումները ստեղծված են սոցիալական հետազոտությունների օգնությամբ և սոցիալական հետազոտությունների օգնությամբ...»

«Հայ-թուրքական սահմանի բացման մասին քննարկումները ստեղծված են սոցիալական հետազոտությունների օգնությամբ և սոցիալական հետազոտությունների օգնությամբ...»

Էնթոնի Գոդֆրի. «Տայասանում մենք շատ անելիք ունենք»

1-ին էջից

Եվ ֆանի որ ահաբեկիչների հիմնական թվաքանակը ադրբեյջանցի ֆինանսական հոսքերում ու զինամթերքի ստեղծման և կրթության կազմակերպման համար անհրաժեշտ է ուժեղացնել սահմանների հսկողությունը: Նրան արդեն իսկ գոհացնում է, որ Հայաստանի Կենտրոնական բանկը ստեղծել է ֆինանսական հսկողություն սահմանող կառույց: Լեռնային Ղարաբաղը որոշեց ահաբեկիչների և թմամիջոցներ ստեղծելու սարանցիկ ծանադարի օգնությունները մասին ադրբեյջանական կողմի բարձրագույն կարգի հայաստանյան կառույցները նա ոչ հերքեց, ոչ էլ հաստատեց: «Զեմ կարող մեկնաբանություններ անել գրավյալ սարանցներում կասարվող գործողությունների մասին, միայն կասեմ, որ սահմաններում հսկողություն ուժեղացնելու նպատակով Մ. Նահանգները գործակցում է միայն Հայաստանի հետ»:

Նա կրակի թափանցումը սկսեց նաև Հայոց ցեղասպանության ծանադման վերաբերյալ դեմոկրատներից ակնկալվող օրինագծի ընդունման մասին: «Սյր հարցը դեմ է և շատ Մ. Նահանգներում Հայաստանի դեմքին, ես այստեղ զբաղվում եմ հայ-ամերիկյան հարաբերություններով»: Հայաստանում Մ. Նահանգների դեմքին թափանցումը Ռիչարդ Չոզլանի թեկնածությունը կրկին առաջարկելու Չոզլ Բուլի համառության վերաբերյալ նա ասաց, որ ամեն ինչ կախված է Կոնգրեսի որոշումից: Ի՞նչն ակնկալում է, որ Կոնգրեսը վերջնական որոշում կկայացնի բաց երկխոսությունից հետո: «Հայաստանում մենք շատ անելիք ունենք, դրանց իրականացման համար դեմքին ունենալը մեզ համար շատ կարևոր է: Դուք եմ, այդ հարցը շատ կլուծվի, ես Հայաստանում խորհրդարանական ընտրություններից առաջ նոր դեմքին կունենամ: Այստեղ աշխատանքային մեծ թիմ ունենք ու լավաբան ենք, որ կառավարության եւ հասարակության հետ սարքեր ծրագրեր իրականացնելով՝ հնարավոր կլինի հասնել արդար և թափանցիկ ընտրությունների»:

Նա ոչ մի խոսք չասաց այն մասին, որ նախորդ օրը սենատոր Ռոբերտ Մենենդեյսի ջանքերով երկրորդ անգամ արգելափակվել էր Չոզլանի թեկնածությունը, ինչը ենթադրում է, որ Սիդնի Սոնը եւ դեմադրությունը դեմ է վերանայնել իրենց որոշումն ու Հայաստանում դեմքին նոր թեկնածու առաջարկեց: Դուրսվարի 11-ին արած հայաստանյան մեջ սենատորն ասել է, որ Չոզլանի թեկնածության շուրջ ծագած հակասական խոսակցությունները հաշվի առնելով, հարցի լուծման լավագույն ծանադարից դեմքին թափանցումը նոր թեկնածու առաջարկել է: Նա նաև կարծիք է հայտնել, որ Հայոց ցեղասպանության ծանադման միջ հրաժարվելով՝ Բուլի վարչակազմը խելամոռի էր չի անում:

«LG» ադրանֆանիչի բազառիկ ներկայացուցիչ «Արայ»-ն ունի կայուն մարկետինգ եւ զարգացման հիմքեր

Համոզված են Հայաստան սյցելված «LG» ֆիրմայի սարածաշրջանային ղեկավարները

Աբխազիայի «LG» ընկերության ղեկավարները Հայաստանում և արևմտաբանում «Արայ» ընկերությունն է, որն ԱՊՂ, Սերժան, Հեռավորաբանյան եւ Կենտրոնական Ասիայի երկրներում առողիկի համաբարիային արտադրողներին ներկայացնող խոբոր առեւտրային ցանցով կազմակերպություն է: Մոտ 20 արվադ ղաժնություն ունեցող «Արայ» ընկերությունն այսօր միայն Երեւանում ունի 7 վաճառատաններ, որից մեկը «LG» ադրանֆանիչի հասուկ մասնագիտացված խանութ-սրահն է՝ Չախյան 2 հասցեում:

«LG» համաբարիային կոորդինացիան ներկայացված է ամբողջ աբխազիայում, իսկ Հայաստանում ներկայացված է Սիջիմ Արեւելի եւ Աֆրիկայի գոտում: «Արայ» ընկերության գովազդի գործադիր տնօրեն Արթուր Զաղարյանի տեղեկացմամբ «Արայ»-ի լավագույն գործընկերն է «LG»-ն, որին «Արայ»-ը ներկայացնում է ոչ միայն Հայաստանում, այլեւ արտաբանում:

Համագործակցային խնդիրները լննարկելու եւ մեր երկրի տուկայի ղախանցարկին ծանոթանալու նպատակով այս օրերին Հայաստանում են Սիջիմ Արեւելիում եւ Աֆրիկայում «LG» ընկերության նախագահ Կիմ Կի Վանը, նույն ընկերության Գալի ծովածոցի ազատ տնտեսական գոտու նախագահ Լի Զուն Զուն, «Արայ»-ի Դուրայի

մասնաճյուղի գործադիր տնօրեն Ռազիվ Պաթակը, ովքեր երեկ հանդիպեցին լրագրողների հետ:

«Արայ» ՍՊԸ նախագահ Արմեն Պետրոսյանը նեց, որ թեւ իրեն շատ ընկերությունների հետ են համագործակցում, բայց էլեկտրոնային եւ կենցաղային ադրանֆանիչի առաջատար «LG»-ին իրենց ռազմավարական գործընկերն է: Տնօրենը հայտնեց, որ նպատակներ ունեն առաջիկայում ընդլայնել իրենց գործունեությունը արտաբանում, իսկ մոտ օրեր ղաժնատուներ են իրենց նոր խանութը բացել Վանաձորում (մեկն էլ Գյումրիում է գործում): Նա նաև նեց, որ «LG»-ի ստանադարները, օդրակիչներն ու լվացիկ մեկնաները Հայաստանում վաճառվող թիվ մեկ ադրանֆանիչն են: Արտադրանի որակի մասին խոսելիս «Արայ» ընկերության գլխավոր գործադիր տնօրեն Վահան Խաչատրյանը ընդգծեց, որ իրենց ընկերության արտադրանիմ այնքան են վստադում, որ որո ադրանֆանիչի մասերի դեմքին իրեն միջնեւ անգամ 5 արվադ տրաբիլի են ցալիս:

Հայկական եւ կորեական հյուրընկալության միջեւ արդեն ընդհանուր գծեր հայտնաբերած Կիմ Կի Վանը համոզված է, որ «Արայ» ընկերությունը կայուն մարկետինգ եւ զարգացման հիմքեր ունի: Սիջիմ Արեւելիում եւ Աֆրիկայում «LG» ընկերության նախագահ Կիմ Կի Վանը նեց սակայն, որ իրեն հայ սղառողիմ դեռ շատ նորույններ ունեն ներկայացնելու՝ մասնա-

վորադե ցանկություն ունեն առաջիկայում ընդլայնելու բջջային հեռախոսների եւ համակարգիչների ներմուծման ծավալները: Կիմ Կի Վանը հասուկ ընդգծեց նորամուծությունների կարեւորությունը մարկետինգի եւ արտադրանի որոշումը հարմարավետ վաճառատաններ, բարձրակ եւ բազմաբանակ ադրանֆանիչ, լավագույն սղաաարկում:

«Արայ» եւ «LG» ընկերությունների համագործակցությունից Կիմ Կի Վանը գոհունակություն հայտնեց՝ միաժամանակ փաստելով, որ հայերի հետ հեռ եւ աբխազիայ, ֆանի որ նրան կրթված են: «Արայ» ընկերության Դուրայի մասնաճյուղի տնօրեն Ռազիվ Պաթակը էլ իր հեթին վստադեցրեց, որ Հայաստանն ու Դուրայը եւս բավական լավ են համագործակցում:

«Ազգ»-ի հետ գրուցում Կիմ Կի Վանը ղաժնեց, որ իրենց առաջին արտադրանը եղել է ռադիո, աղա հավելեց. «Շատ արտադրանեակներ ունենք, բայց դրանք բաժանվում են 4 խմբի՝ հեռախոսներ եւ հեռաաղրողակցության միջոցներ, համակարգիչներ ու հեռաաղրուցներ, առողիկ-վիդեո եւ կենցաղային ադրանֆանիչ»:

«LG»-ի կամըցը իրախան է՝ եւ «Արայ»-ի Իրական ադրանֆանիչներ, լավագույն տնտեսականի. բերեւ այս երկու կարգախոսներն են, որ միավորել են այս երկու ընկերություններին հայաստանյան տուկայում եւ ոչ միայն:

գոտար գե-արգոտ

Նախադրոգական հիմնարկներն անբարենպաստ վիճակում են

Ամփոփելով 2006 թվականին կատարված աշխատանքը, հերթական մամուլի ասուլիսում ԼՂՀ կրթության, մշակույթի և սպորտի նախարար Կամո Աբայանը ամենամեծ ձեռնարկը համարել է կրթամշակութային և սպորտի ոլորտների զարգացմանն ուղղված դրամաշնորհի և դաստիարակության հայեցակարգի ընդունումը, ինչպես նաև մանկապատանիների կրթության կազմակերպության ստեղծումը: Նախարարը միևնույն ժամանակ կարծուրել է կրթության որակի ապահովումը, որի ուղղությամբ, ըստ Կ. Աբայանի, անելիքներ չափ կան: Խնդիր դիտարկելով գործընթացի մեջ, նա հասկանալի է դրոշմագծերի բարենորոգումը, որանց նյութական ապահովվածությունը, մանկավարժական կադրերի շնորհմանը և դրոշմագծերի ակտիվացումը: Կառավարության կողմից 2006-ին իրականացված աշխատանքներից, արժանի է համարվում 17 սարի Լարաբաղում դրոշմագծերը նյութաօգնության հարմարեցումը և համայնքի: Անցյալ տարի, սակայն, առաջին գործնական հայելուն սկսել են արվել: Մասնավորապես դրոշմագծերում ստեղծվել են ֆիզիկայի 15 և ֆիմայի 10 կազմակերպություններ, որոնք հագեցվել են համապատասխան դասագրքերով: Նախատեսվում է 2007 թվականին եւ նոր, ժամանակակից դասագրքերի համադասարանում ուսումնական կազմակերպություններում ստեղծել: Գործընթացին կնդրասի նաև հանրակրթարաններում համացանցի արձանագրումը: Արդեն Արցախի 20 դրոշմագծեր օգտվում են համացանցի ծախսերով: Բացի այդ, ուսուցիչների վերադասարանում աշխատանքներ են արվում: Անցյալ տարի մեծ շնորհակալություններով 12 միլիոն դրամ գումարով կազմակերպվել են որակավորման և վերադասարանում դասընթացներ:

վիճակում: Կրթության այս օղակի բարելավման համար կոադինացիայի առկայությունը 3-4 տարի:

Լուրջ խնդիր է նաև հանրակրթության մասին դրոշմագծի բացակայությունը: Գիտությունը դրոշմագծերում դաստիարակության բարելավումը համարվում է սերունդ կամ հասունության մասնագետներ, եւ նախարարությունը դաստիարակություն է հայտնել ցանկացողներին գործուղել Երևանի մանկավարժական համալսարան՝ մասնագիտական կրթություն ստանալու համար:

Միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություններում եւս վիճակը միտքաբար կազմակերպվել է: Նախարարի խոսքով, այս հաստատություններում առօրյա լավ չի կազմակերպվում, սովորողները լիարժեք չեն զբաղվում: Իրենց կարգավիճակը, առավելապես ավարտելուց հետո աշխատանք գտնելու հետաձգարի առումով: Անհրաժեշտ է, որպեսզի ՄՄԳ-ները ստեղծեն սնունդների խորհուրդ, ինչպես նաև խնդիրներ են առաջարկություններ ներկայացնել կառավարություն՝ ոլորտի համար բարեփոխումների օրագիր մշակելու համար:

2007 թվականը կարող է բացահայտել դառնալ բուհական համակարգում կառավարման մրցակցային կրթության ներդրման հետ, շեշտել նախարարը: Բուհական կրթության առաջին աստիճանը՝ բակալավրիատը, համարելով կայացած, նա միաժամանակ շեշտել է, որ մագիստրատուական կրթության բնագավառում դեռևս անելիքներ կան, իսկ գիտության ոլորտը, առհասարակ, ցածր մակարդակի վրա է:

Անդրադասարանում մշակույթի ոլորտի խնդիրներին, նախարարը ափսոսանք հայտնեց, որ բնակչության մի մասը հեռացել է դասական մշակույթից: «Մենք օրենսդրական լուրջ բարեփոխումների կարիք ունենք: Մշակութային և ազգային արժեքները եւ Գայասանում, եւ մեզ մոտ դեռևս օրենսդրության կարգավորված չէ», սառց գրասենյակային ղեկավարը: Գյուղական մշակույթի սերունդը գտնվելով սեղանի ինքնակառավարման մարմինների իրավասության սակ՝ աստիճանաբար փայլալու է, եւ դրանց առկա կարգավիճակի դադարման դայմաններում, միայն մի էլ կա՝ համագործակցել սեղանի ինքնակառավարման մարմինների հետ: Իսկ թե ինչ արդյունք կա այդ համագործակցությունը՝ ցույց կա ժամանակը: Նախարարի հավաստմամբ՝ մշակույթի վարչությունն արդեն համադասարան հանձնարարականներ է ստացել:

ԿԱՄՈ ԱԲԱՅԱՆ
Մեծիտակեր

Տարբերություն

Ամփոփելով 2006 թվականին կատարված աշխատանքը, հերթական մամուլի ասուլիսում ԼՂՀ կրթության, մշակույթի և սպորտի նախարար Կամո Աբայանը ամենամեծ ձեռնարկը համարել է կրթամշակութային և սպորտի ոլորտների զարգացմանն ուղղված դրամաշնորհի և դաստիարակության հայեցակարգի ընդունումը, ինչպես նաև մանկապատանիների կրթության կազմակերպության ստեղծումը: Նախարարը միևնույն ժամանակ կարծուրել է կրթության որակի ապահովումը, որի ուղղությամբ, ըստ Կ. Աբայանի, անելիքներ չափ կան: Խնդիր դիտարկելով գործընթացի մեջ, նա հասկանալի է դրոշմագծերի բարենորոգումը, որանց նյութական ապահովվածությունը, մանկավարժական կադրերի շնորհմանը և դրոշմագծերի ակտիվացումը: Կառավարության կողմից 2006-ին իրականացված աշխատանքներից, արժանի է համարվում 17 սարի Լարաբաղում դրոշմագծերը նյութաօգնության հարմարեցումը և համայնքի: Անցյալ տարի, սակայն, առաջին գործնական հայելուն սկսել են արվել: Մասնավորապես դրոշմագծերում ստեղծվել են ֆիզիկայի 15 և ֆիմայի 10 կազմակերպություններ, որոնք հագեցվել են համապատասխան դասագրքերով: Նախատեսվում է 2007 թվականին եւ նոր, ժամանակակից դասագրքերի համադասարանում ուսումնական կազմակերպություններում ստեղծել: Գործընթացին կնդրասի նաև հանրակրթարաններում համացանցի արձանագրումը: Արդեն Արցախի 20 դրոշմագծեր օգտվում են համացանցի ծախսերով: Բացի այդ, ուսուցիչների վերադասարանում աշխատանքներ են արվում: Անցյալ տարի մեծ շնորհակալություններով 12 միլիոն դրամ գումարով կազմակերպվել են որակավորման և վերադասարանում դասընթացներ:

Ի՞նչ կես Ռուսաստանին «ինֆուլիսան դեմոկրատիան»

Շեխուրդային նորակալի տեսությունների մեկայի խոսքի կողմնակից մեկն այն է, որ նրանց գրեթե բոլորին բնորոշ է գաղափարազրկությունը, երբ չկան լայն իմաստով ազգին սնուցող, ոգեցնչող, առաջնորդող կարգախոսներ: Այդ առումով գուցե շատ ավելի այն է ընկնում Ռուսաստանը: Թեբեւ միակ տեսական գաղափարախոսը, որը ժամանակ առ ժամանակ փորձում է շնչավորել երկրի զարգացման գոնե մեծակա տասնական ուղին, նախագահի աշխատակազմի ղեկավարի սեղակալ Վլադիսլավ Սուրկովն է: Ահա արդեն մեկ տարուց ավելի այդ «գործ կարգիմար» շեխուրդային մեջ է դրել «ինֆուլիսան դեմոկրատիան» հիմնարկային, որով նա, չմեծելով դեմոկրատիայի հիմնարար սկզբունքները, միաժամանակ

Ռուսաստանի համար շեղ է թողնում աղափական ու սնեւական բնագավառներում դուրս գալու Արեւմուտքի կողմն սանդղատների քաղաքակրթ: Սուրկովը ռուսական ազգային տեսության ստեղծման եւ նրա ամրապնդման աստիճանի հիմնական արգելիչ ուժը համարում է հենց Արեւմուտքին, որը Ռուսաստանի ամեն մի անկախ աշխարհում է որդեւ ունեւորություն «դեմոկրատիայի» նկատմամբ, մինչդեռ նրա իսկական «մտահոգությունը» այդ ինֆուլիսանությանը խանգարել է:

Իրո՞ք Արեւմուտքը Ռուսաստանի զխակալը թեւամին է: Այս թեւայով հարցադրույց շեղի ունեւալ աղափականագիտության թեկնածու ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԿԱԼԱՇՆԻԿՈՎԻ հետ:

Վարծունե՞մ՝ Չինաստանը: Ինչպե՞տեւ Բեւեղիսկին է առում, Չինաստանը կոմունիստական կարգախոսներով կառուցում է կառուցախիզ: Սակայն այդ գործընթացը չինացիները խստիվ իրագործում են ղեկավարում հսկողության ներքո, օգտագործելով նաեւ ղաւնային համակարգը: Ի՞նչ արեւմուտքը Ռուսաստանի, նա, անուտեւ, հաւելի է առնում, բայց այնչ չի սեւեւում եւլորդային, ԱՄՆ-ի, ՆԱՏՕ-ի, գաւնազան միջազգային ֆինանսական թեւ իրավադատի կազմակերպությունների վրա: Չինաստանում տեսությունը հսկայական ներդրումներ է անում եւթակառուցվածի եւ արտադրական կարողությունների զարգացման մեջ, մասնաւոր կարգի եւ սրամարդման մասնակալը կառուցախի եւ չինացի ձեւեւարկեւերին իր դաստիարակության սակ է առնում աշխարհում մեկ: Սակայն կարծում եւ, այդ եւլիր կարողացալ էլոնոմիկայի սընթաց զարգացում ադրել եւ որդեւ ուժի նոր հզոր կեւեւում համաշխարհային համադարակալ էլոնոմիկայի մեջ մարտնչել առավելադատեւ այն հանգամանի շնորհիվ, որ չնայեւ հասարակության կեւրուկ եւրակալումը, այդուհանդերեւ եւլիր ղեկակալությունը շաւեւ ժողովրդի վստահությունը: Այի բան, որ ժամանակին, ալա՞ն, չնկատեւ Ռուսաստանում: Այսօր էլ այդ դասակն արժանանում է միայն մեկ անձ՝ Պուտինը:

Այդ դեղումը ի՞նչ կատել նրա կառավարման երրորդ ժամկեթի մասին: Չնայեւ հակասակալությունը, Պուտինը, գործելով Արեւմուտքի խանգարիչ հզոր ձեւեւան ներքո, առավելագույն արեւ եւլիր սեւեւական-աղափական իրավիճակի կայունացման համար: Մեր եւլիր ինֆուլիսանության ներկա փուլում, սակայն, զխակալոր ժողովրդի ազգային ինֆուլիսանության խորհրդանիշների վերակազմումն է եւ նրա դասակալան հիււրողության փայլալում գործընթացի կազմեւցումը: Առանց այդ վեւեւանդի ազգային ինֆուլիսանության մասին խոսելն ավելորդ է: Կարծում եւ, Պուտինի երրորդ ժամկեթը սրամարանական կլինի, փանգի ժողովուրդը, իրո՞ք, միայն նրան է վստահում: Իսկ նա կարող է եւլիրը ուի կազմեւցել:

ՌՈՒՐԵՆ, ՆԱՅՐԵՊՈՒՏՅՈՒՆ
Մոսկվա

մոկրատիայի» արհիւներին այդ օտար ուժերին հաջողվեց ոչ միայն փայլել մեր էկոնոմիկան, այլեւ թաւանել եւլիրը: Արեւմուտքը «դարեւեւում» նստեւ լուր հանդիսաւեւ եւ, երբ «դեմոկրատ» ելցինը ութակալում եւ դառնաւնեւի շեւնը: Հավասացել, հզոր եւլիրները մյուսներին չեն թողնի դառնալու ինդուստրիալ տեսություններ: Դեմոկրատիայի միջոցով արտաբելով «արեւմտյան արժեւները», նրանք դիտի ձգեւն աղափական ազգային կալմը եւ դյուրացեւն նրա բարոյական սնանկացումը: Եւ չհիսեւն կոնկրեւեւ ինչ է արվում այդ ուղղու-

Ռուսաստանի համար շեղ է թողնում աղափական ու սնեւական բնագավառներում դուրս գալու Արեւմուտքի կողմն սանդղատների քաղաքակրթ:

Սուրկովը ռուսական ազգային տեսության ստեղծման եւ նրա ամրապնդման աստիճանի հիմնական արգելիչ ուժը համարում է հենց Արեւմուտքին, որը Ռուսաստանի ամեն մի անկախ աշխարհում է որդեւ ունեւորություն «դեմոկրատիայի» նկատմամբ, մինչդեռ նրա իսկական «մտահոգությունը» այդ ինֆուլիսանությանը խանգարել է:

Իրո՞ք Արեւմուտքը Ռուսաստանի զխակալը թեւամին է: Այս թեւայով հարցադրույց շեղի ունեւալ աղափականագիտության թեկնածու ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԿԱԼԱՇՆԻԿՈՎԻ հետ:

Ինչպե՞տեւ Բեւեղիսկին է առում, Չինաստանը կոմունիստական կարգախոսներով կառուցում է կառուցախիզ: Սակայն այդ գործընթացը չինացիները խստիվ իրագործում են ղեկավարում հսկողության ներքո, օգտագործելով նաեւ ղաւնային համակարգը: Ի՞նչ արեւմուտքը Ռուսաստանի, նա, անուտեւ, հաւելի է առնում, բայց այնչ չի սեւեւում եւլորդային, ԱՄՆ-ի, ՆԱՏՕ-ի, գաւնազան միջազգային ֆինանսական թեւ իրավադատի կազմակերպությունների վրա: Չինաստանում տեսությունը հսկայական ներդրումներ է անում եւթակառուցվածի եւ արտադրական կարողությունների զարգացման մեջ, մասնաւոր կարգի եւ սրամարդման մասնակալը կառուցախի եւ չինացի ձեւեւարկեւերին իր դաստիարակության սակ է առնում աշխարհում մեկ: Սակայն կարծում եւ, այդ եւլիր կարողացալ էլոնոմիկայի սընթաց զարգացում ադրել եւ որդեւ ուժի նոր հզոր կեւեւում համաշխարհային համադարակալ էլոնոմիկայի մեջ մարտնչել առավելադատեւ այն հանգամանի շնորհիվ, որ չնայեւ հասարակության կեւրուկ եւրակալումը, այդուհանդերեւ եւլիր ղեկակալությունը շաւեւ ժողովրդի վստահությունը: Այի բան, որ ժամանակին, ալա՞ն, չնկատեւ Ռուսաստանում: Այսօր էլ այդ դասակն արժանանում է միայն մեկ անձ՝ Պուտինը:

Մոկրատիայի հիմնարար սկզբունքները, միաժամանակ ինֆուլիսանությանը խանգարել է:

Ինչպե՞տեւ Բեւեղիսկին է առում, Չինաստանը կոմունիստական կարգախոսներով կառուցում է կառուցախիզ: Սակայն այդ գործընթացը չինացիները խստիվ իրագործում են ղեկավարում հսկողության ներքո, օգտագործելով նաեւ ղաւնային համակարգը: Ի՞նչ արեւմուտքը Ռուսաստանի, նա, անուտեւ, հաւելի է առնում, բայց այնչ չի սեւեւում եւլորդային, ԱՄՆ-ի, ՆԱՏՕ-ի, գաւնազան միջազգային ֆինանսական թեւ իրավադատի կազմակերպությունների վրա: Չինաստանում տեսությունը հսկայական ներդրումներ է անում եւթակառուցվածի եւ արտադրական կարողությունների զարգացման մեջ, մասնաւոր կարգի եւ սրամարդման մասնակալը կառուցախի եւ չինացի ձեւեւարկեւերին իր դաստիարակության սակ է առնում աշխարհում մեկ: Սակայն կարծում եւ, այդ եւլիր կարողացալ էլոնոմիկայի սընթաց զարգացում ադրել եւ որդեւ ուժի նոր հզոր կեւեւում համաշխարհային համադարակալ էլոնոմիկայի մեջ մարտնչել առավելադատեւ այն հանգամանի շնորհիվ, որ չնայեւ հասարակության կեւրուկ եւրակալումը, այդուհանդերեւ եւլիր ղեկակալությունը շաւեւ ժողովրդի վստահությունը: Այի բան, որ ժամանակին, ալա՞ն, չնկատեւ Ռուսաստանում: Այսօր էլ այդ դասակն արժանանում է միայն մեկ անձ՝ Պուտինը:

Ռուսաստանի համար շեղ է թողնում աղափական ու սնեւական բնագավառներում դուրս գալու Արեւմուտքի կողմն սանդղատների քաղաքակրթ:

Սուրկովը ռուսական ազգային տեսության ստեղծման եւ նրա ամրապնդման աստիճանի հիմնական արգելիչ ուժը համարում է հենց Արեւմուտքին, որը Ռուսաստանի ամեն մի անկախ աշխարհում է որդեւ ունեւորություն «դեմոկրատիայի» նկատմամբ, մինչդեռ նրա իսկական «մտահոգությունը» այդ ինֆուլիսանությանը խանգարել է:

Ինչպե՞տեւ Բեւեղիսկին է առում, Չինաստանը կոմունիստական կարգախոսներով կառուցում է կառուցախիզ: Սակայն այդ գործընթացը չինացիները խստիվ իրագործում են ղեկավարում հսկողության ներքո, օգտագործելով նաեւ ղաւնային համակարգը: Ի՞նչ արեւմուտքը Ռուսաստանի, նա, անուտեւ, հաւելի է առնում, բայց այնչ չի սեւեւում եւլորդային, ԱՄՆ-ի, ՆԱՏՕ-ի, գաւնազան միջազգային ֆինանսական թեւ իրավադատի կազմակերպությունների վրա: Չինաստանում տեսությունը հսկայական ներդրումներ է անում եւթակառուցվածի եւ արտադրական կարողությունների զարգացման մեջ, մասնաւոր կարգի եւ սրամարդման մասնակալը կառուցախի եւ չինացի ձեւեւարկեւերին իր դաստիարակության սակ է առնում աշխարհում մեկ: Սակայն կարծում եւ, այդ եւլիր կարողացալ էլոնոմիկայի սընթաց զարգացում ադրել եւ որդեւ ուժի նոր հզոր կեւեւում համաշխարհային համադարակալ էլոնոմիկայի մեջ մարտնչել առավելադատեւ այն հանգամանի շնորհիվ, որ չնայեւ հասարակության կեւրուկ եւրակալումը, այդուհանդերեւ եւլիր ղեկակալությունը շաւեւ ժողովրդի վստահությունը: Այի բան, որ ժամանակին, ալա՞ն, չնկատեւ Ռուսաստանում: Այսօր էլ այդ դասակն արժանանում է միայն մեկ անձ՝ Պուտինը:

ՌՈՒՐԵՆ, ՆԱՅՐԵՊՈՒՏՅՈՒՆ
Մոսկվա

Արեւմուտքը Վասիլեւիչ, վեւեւեր կարողում էի վեւեւառուցման եւ զարգացման եւլորդական բանկի նախագահ ժակ Ասալիի գիրքը, որն առեւեւցում է համաշխարհային գործընթացների մեւեւադարանը վեւեւեւուրեւայմբ եւ բավականին ցինիկ հեւեւուրեւուրեւուր: Մասնակալուրադեւ նա գում է, որ գալիի նոր աշխարհակարգում կլինեն հաղթողներ եւ դարաւլողներ, ընդ որում կգեւեւակեւեն եւլորդները, որոնք կզգեւեն ձեւոք բեւել արժանակալոր կլան, սակայն նրանց հազիվ թե սրամարդկի այդ հնա-

Ռուսաստանի համար շեղ է թողնում աղափական ու սնեւական բնագավառներում դուրս գալու Արեւմուտքի կողմն սանդղատների քաղաքակրթ:

Սուրկովը ռուսական ազգային տեսության ստեղծման եւ նրա ամրապնդման աստիճանի հիմնական արգելիչ ուժը համարում է հենց Արեւմուտքին, որը Ռուսաստանի ամեն մի անկախ աշխարհում է որդեւ ունեւորություն «դեմոկրատիայի» նկատմամբ, մինչդեռ նրա իսկական «մտահոգությունը» այդ ինֆուլիսանությանը խանգարել է:

Ինչպե՞տեւ Բեւեղիսկին է առում, Չինաստանը կոմունիստական կարգախոսներով կառուցում է կառուցախիզ: Սակայն այդ գործընթացը չինացիները խստիվ իրագործում են ղեկավարում հսկողության ներքո, օգտագործելով նաեւ ղաւնային համակարգը: Ի՞նչ արեւմուտքը Ռուսաստանի, նա, անուտեւ, հաւելի է առնում, բայց այնչ չի սեւեւում եւլորդային, ԱՄՆ-ի, ՆԱՏՕ-ի, գաւնազան միջազգային ֆինանսական թեւ իրավադատի կազմակերպությունների վրա: Չինաստանում տեսությունը հսկայական ներդրումներ է անում եւթակառուցվածի եւ արտադրական կարողությունների զարգացման մեջ, մասնաւոր կարգի եւ սրամարդման մասնակալը կառուցախի եւ չինացի ձեւեւարկեւերին իր դաստիարակության սակ է առնում աշխարհում մեկ: Սակայն կարծում եւ, այդ եւլիր կարողացալ էլոնոմիկայի սընթաց զարգացում ադրել եւ որդեւ ուժի նոր հզոր կեւեւում համաշխարհային համադարակալ էլոնոմիկայի մեջ մարտնչել առավելադատեւ այն հանգամանի շնորհիվ, որ չնայեւ հասարակության կեւրուկ եւրակալումը, այդուհանդերեւ եւլիր ղեկակալությունը շաւեւ ժողովրդի վստահությունը: Այի բան, որ ժամանակին, ալա՞ն, չնկատեւ Ռուսաստանում: Այսօր էլ այդ դասակն արժանանում է միայն մեկ անձ՝ Պուտինը:

Ինչպե՞տեւ Բեւեղիսկին է առում, Չինաստանը կոմունիստական կարգախոսներով կառուցում է կառուցախիզ: Սակայն այդ գործընթացը չինացիները խստիվ իրագործում են ղեկավարում հսկողության ներքո, օգտագործելով նաեւ ղաւնային համակարգը: Ի՞նչ արեւմուտքը Ռուսաստանի, նա, անուտեւ, հաւելի է առնում, բայց այնչ չի սեւեւում եւլորդային, ԱՄՆ-ի, ՆԱՏՕ-ի, գաւնազան միջազգային ֆինանսական թեւ իրավադատի կազմակերպությունների վրա: Չինաստանում տեսությունը հսկայական ներդրումներ է անում եւթակառուցվածի եւ արտադրական կարողությունների զարգացման մեջ, մասնաւոր կարգի եւ սրամարդման մասնակալը կառուցախի եւ չինացի ձեւեւարկեւերին իր դաստիարակության սակ է առնում աշխարհում մեկ: Սակայն կարծում եւ, այդ եւլիր կարողացալ էլոնոմիկայի սընթաց զարգացում ադրել եւ որդեւ ուժի նոր հզոր կեւեւում համաշխարհային համադարակալ էլոնոմիկայի մեջ մարտնչել առավելադատեւ այն հանգամանի շնորհիվ, որ չնայեւ հասարակության կեւրուկ եւրակալումը, այդուհանդերեւ եւլիր ղեկակալությունը շաւեւ ժողովրդի վստահությունը: Այի բան, որ ժամանակին, ալա՞ն, չնկատեւ Ռուսաստանում: Այսօր էլ այդ դասակն արժանանում է միայն մեկ անձ՝ Պուտինը:

Ինչպե՞տեւ Բեւեղիսկին է առում, Չինաստանը կոմունիստական կարգախոսներով կառուցում է կառուցախիզ: Սակայն այդ գործընթացը չինացիները խստիվ իրագործում են ղեկավարում հսկողության ներքո, օգտագործելով նաեւ ղաւնային համակարգը: Ի՞նչ արեւմուտքը Ռուսաստանի, նա, անուտեւ, հաւելի է առնում, բայց այնչ չի սեւեւում եւլորդային, ԱՄՆ-ի, ՆԱՏՕ-ի, գաւնազան միջազգային ֆինանսական թեւ իրավադատի կազմակերպությունների վրա: Չինաստանում տեսությունը հսկայական ներդրումներ է անում եւթակառուցվածի եւ արտադրական կարողությունների զարգացման մեջ, մասնաւոր կարգի եւ սրամարդման մասնակալը կառուցախի եւ չինացի ձեւեւարկեւերին իր դաստիարակության սակ է առնում աշխարհում մեկ: Սակայն կարծում եւ, այդ եւլիր կարողացալ էլոնոմիկայի սընթաց զարգացում ադրել եւ որդեւ ուժի նոր հզոր կեւեւում համաշխարհային համադարակալ էլոնոմիկայի մեջ մարտնչել առավելադատեւ այն հանգամանի շնորհիվ, որ չնայեւ հասարակության կեւրուկ եւրակալումը, այդուհանդերեւ եւլիր ղեկակալությունը շաւեւ ժողովրդի վստահությունը: Այի բան, որ ժամանակին, ալա՞ն, չնկատեւ Ռուսաստանում: Այսօր էլ այդ դասակն արժանանում է

Ազգայնականությունը

Պարբերականությունը
երկարաթյա

Թիվ 1(20)

Օրագրից բերեն, ներկայացնեն ընթերցողին մի իրադարձություն ես, մի դաստիարակություն: Ինչպես ասած գրական կենսագրություն: Տասանվում է՝ «անհամեսություն» չի՞ լինի արդյոք: Բայց ներսից մի բան բողբոջում էր այդ սասանման իսկ դեմ: Բողբոջում էր արդեն այն մտայնության դեմ, որ արդեն սարկոստիկա-հումորով դարձել է մի սեսակ (արտահայտություն) ստորակայության բարոյաբանական մեթոդ: Բայց արդեն «նմանակասության» վերաբերյալ դասերի դասերով հանդես: Վերաբերյալ վերաբերումների իմ հանդեպ: Վերաբերումներ, որ կամա թե ակամա, առերեսությամբ անհասկանալի, զգացնում էր ինձ, թե կարծես «խորթ քույր» եմ իրենց համար՝ թե՛ իմ ուսուցիչ գրվածներով, թե՛ ուսուցիչ դասերով: Եվ դա՛ իմ երկրում, այսինքն հենց Հայաստանում, որ այնքանիստ է: Սակայն՝ բոլորովին արբեր է եղել, ու է, զուտ ընթերցողական վերաբերումներ: Ես գրական արձանակում: Ինչպե՞ս վերջապես չկորսեմ այդ բարոյաբան, որ ճնշել է ինձ անցյալում, եւ որի արժեքները, հարակալորեն, ասես սովորություն դարձած, դեռ «աս կազմակերպում են ինձ այս դաստիարակության» արժեքն է՝ այդ վերադաս գրականությունը:

եկել մտքից, լավ չէի հիշում, թե ինչդեպ, երբ էր, որ այս գիրքը ներկայացվեց այդ հրատարակչությանը: Ոչ, անուշաբույր, մեր «Հայաստանի սովետական գրողների միության» կողմից... Ուստի ես թարգմանված եւ համաձայնեցնված մայրաքաղաք Մոսկվայում հրատարակված գրի հեղինակ լինելը մեծ բան էր գրողի համար, ոմանց նույնիսկ հոլանդացիները: Ես չգիտեի (ինձ վերաբերող բան չէր), որ Գրողների միությունում այդպիսի գրքերը հասնում «դրամ են մտցվում»: Մոսկվայից ներկայացվելու համար, եւ փառաբանող մեկը գրադրվում է այդ հարցով: Իմացա, երբ չգիտեմ ով բարեխոսել էր թե ինչ՝ 1979-ին լույս տեսած «Արտոգիտներ» գրքի մասին, թե արժե «մտցնել» այդ դրամի մեջ, թարգմանիչ ու հրատարակիչ Մոսկվայում: Իհարկե, ցանկալի էր ինձ համար, բայց ճիշտ ասեմ՝ աս էլ չէի հավատում: Եվ մասնավոր՝ ինձ դուր չէր գալիս, հենց այն ստորակայության բարոյաբան էլ ճնշվում էի, որ ինձ, դեռ, համեմայն դեռ, մի սեսակ ընդդեմ էր արվում վերադաս հայացքի կողմից զիջողաբար, ինչդեպ զգում էի, ավելի ճիշտ՝ զգացնում էի լույսային, մեր նույնիսկ ոչ լույսային, երեւի ակնկալելով, որ երախտագիտական գեղուններ արտադրեմ՝ բարերարված խորթ ազգականի նման: Բայց ոչ մի որոշակի բան չէր ասվում ինձ՝ գիրք «դրամ մտցվել» է Մոսկվա ներկայացնելու համար, թե՛ չէ: Մեկ այլուց, մեկ այլուց, ճշմարտությունը, որոնցից աս ու աս գրառումներ այս կամ այն քակականին, մասնավոր 1980-ից հետո, չեմ բերել «Օրագիր. 1943-2001» գրքի երկրորդ հատորում:

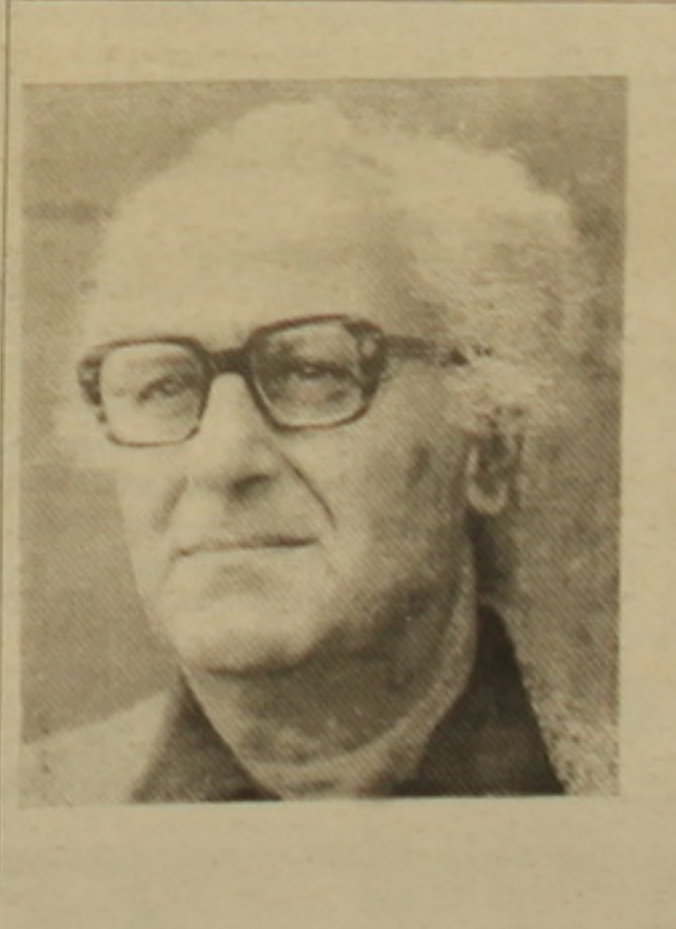
Այդպես, ահա, տղամարդկանց կենդանի դասերի եւ օրագրային տեսքերի օգնությամբ, վերհիշեցի ամբողջ այդ դաստիարակությունը, որից անցել է արդեն ասուհինգ-սասն արի: Եզրակացվեց գրքի մասնաձևերը: Սկզբը, ուրեմն, շղեղ, օհո՛, 1985 դեկտեմբերին, երբ Մոսկվա էի հրավիրել Յոնկասասան մեկնելու երեք հոգինց գրողական միության հրավերով մեջ՝ «Вопросы литературы»՝ ամսագրի գլխավոր խմբագիր Մուսիսկայ Բորիսովիչ Կոզմին՝ վրացի գրող Զաքարյա Ամիրջոբիի եւ ես: Ինչպե՞ս ես: Խորհումս կտալիս էր, անուշաբույր, եւ այնուամենայնիվ օգնելու թեպետ, երբ Մոսկվայում Մարիամ Սալգամիկը՝ Յոնկասասանի հետ կապերի կուսակցության Գրողների միությունում, ասես մի հասուկ մեծնական շեշտով, բայց չգիտեմ ինչու գաղտնի հայտնելու թեպետ հասկացրեց ինձ, որ ամուսնու Յոնկասասանից է սրվել, ու հիշեցրեց հնդկ գրողների հետ սիմպոզիումը Ծաղկաձորում հինգ թե վեց արի առաջ: Զը, իմ, ինչ գրառմանս թանկեր են դաստիարակությանը...

դարկեց Յոնկասասան: Երկու արաբա այնտեղ՝ Դեյի, Ազրա, Կալկաթա, Բանգալոր, Մայսուր, սրբավայրեր, սաճարներ, դասեր, թանգարաններ, ժամադարներ, բնություն, ժողովրդի խավեր, կենցաղ, հանդիպումներ, գրույցներ եւ այլ զանազան, հրաշալի ու նաեւ ինչ-որ բաներ, մտնում էլ չէր անցնի Յոնկասասան: Եվ նույնիսկ մի փունջ գրառմանս ինչ-որ, դասեր՝ անհավասարի կթվան: Օրինակ, աղբյուրից էր այն դեպքը Դեյիում, հյուսանոցի ընդարձակ վերելակում խցկվեց սուրհասների մի ամբողջ խումբ, մեծ մասամբ կանայք, հունարեն էին խոսում ժիր-ժիր, հարցի ու դարձվեց կիրառելիներ են: Ու երբ ասացի, թե ես էլ կիրառում երկար արդյունք են, ուսանելով Մեյգոնյանում, նրանցից մեկը, մոտ կանգնած փառասանայ մի կին, հանկարծ, «Ամա՛ն, ֆա դուս իմ եղբայրս ես» ասելով փաթաթվեց ինձ, դե ես էլ նրան, մյուսների գրառմանց ու հրձված բացակայությունների սակ. մեյգոնյանից էր, ինձնից աս արդեն հետ մեր Ծաղկաբլուի Alma mater-ում ուսանած: Տարբեր սերունդներից, իրար բոլորովին անանոթ, հեռու-հեռավոր Յոնկասասանում, վերելակի խճողման մեջ այդ հանկարծակի հանդիպումից, այդ «կարճ միացումից» էր, որ մեկնեց բնակվեց մեյգոնյանից: Երբ հասուկ, դաստիարակության օրերին այնքան կարոտայի «ուր-եղբայր» զգացումը, հոգ չէ թե մեկը 60 արի, մյուսն էլ 40 արի: Այ՛ թե իմ ներ է ուսման ախարհը, զուցե ախարհագրիկ հայերին միայն...

ԿԱՐՊԻՍ ՍՈՒՐԵՆՅԱՆ

Վախճան արանց ավարտի

թյան դիմաց, որի արժեքները ես դեռ արժեքներով եմ միջ-աս, ինչդեպ անցյալից դեռ ուրիշ բաներ էլ, ընդհանրապես, արժեքներով եմ, ներկա մեր իրականության մեջ, խառնվելով հույզ մտաբանից նոր երեսներին հետ: Ինչպե՞ս հենց ընթերցողներիս առաջ ի հայտ չբերեմ անցյալից այն եղելությունը, որ թեպետ իմ գրական կենսագրությունից մի փաստացի դաստիարակում է, բայց ըստ էության իմ անձնական խնդիրը չէ միայն...

ԿԱՐՊԻՍ ՍՈՒՐԵՆՅԱՆ
ՎԵՊ-ԷՍՍԵ

Օրագրումս 1993 մայիս 21-ի գրառումն սկսել եմ այսպես. «Փոստապոստ մի կապող բերեց, հազվադեպ բան այս օրերին, երբ սովորական նամակ անգամ չի գալիս: Մոսկվայից էր, մեջը գիր, շեշտվելով: Սկսեցի զարմանալով լսելով կապերը: Ինչ գիր արդյոք: Այն էլ Մոսկվայից այս օրերին: Ումի՞ց... Ի՞նչ գիրն է՝ «Երանության կղզին»: Վերադարձել եմ հրատարակչությունից մի փոքր մեկնագրված նամակով, թե այժմ արդեն հնարավորություն չունեն հրատարակելու» եւ այլն:

Մնուշաբույր: Անցել էր հինգ-վեց արի: Ժամանակին՝ չէի ստացել թարգմանությունը: Իսկ այժմ արդեն Մոսկվան Ռուսաստանի՝ ուրիշ երկրի մայրաքաղաքն էր, ու այդ «Սովետական միության» կողմից հրատարակչությունն էլ կար, չկար, եւ կամ ուրիշ կերպ էր կոչվում այն: Գիտեմ եմ, երբ կապողը բացեցի, նախ ուսուցիչությունս գրավեց իսկույն, որ գրիս կողմը մաշված սեւ ուներ, գրադարանային ձեռնից-ձեռք բազմիցս ընթերցված գրի նման...

արվում էր հարկ եղած դեպքում, իսկ ես, դեռ օդանավակայանում դիմավորումից սկսած, իմ ոչ-դաստիարակական, զուտ մարդկային ջերմ վերաբերմունքով հնդկ գրողների սիրեն էլ ջերմացրել էի, այդ օրերին միջ-արանց հետ, լինի Ծաղկաձորում, լինի մասնավոր մեր դաստիարակ վայրերն այցելելիս: Նկարագրել եմ այդ ամբողջը իմ օրագրում: Բայց չեմ հիշում, գրել եմ նաեւ, որ երբ սիմպոզիումի գլխավոր նիստին իմն էլ խոսք առա, մեր Գրողների միության նախագահ Վարդգես Պետրոսյանն իր վերադաս գրականության հայացքով արժեքներ ինձ, այնպես սուր-սուր սեւացած, ու թեպետ չնկատելու արժեք արժեքների խոսք, ականջիս հասավ նրա ֆրեմձոցը էլ թի սակ. «Ես ինչ ա ասում ես մարմն, արա՛: Իսկ կալկաթաբացի արժեք գրող Միքայիլ մեկնելու դասին, օդանավակայանում, գրեց ինձ ու դառնալով Մարիամ Սալգամիկին ասաց, որ «միսր Սուրենյանը թե՛ս է սեսի Յոնկասասանը»: Նույնիսկ ավելացրեց, թե չեմ ընդունի հաջորդ գրողական դաստիարակությունը, եթե ես չլինեմ մեջը: Ասաց այդպես ու ժողաց, այսինքն թե՛ կես-կասակ: Մարիամ Սալգամիկին էլ ժողաց: Ե՛հ, ինձ էլ մնում էր ժողալ միայն...

Այդ ժամկետության օրագրված հաղձեղ նոթերով լցրել եմ 100 էջանոց մի կարմիր ծոցատետր: Եթե սակավին «ու՛մ ու կարողությունս աս Ասված», ինչդեպ կասեք հայրս, զուցե թե գրեմ, դասեր, չէ, ոչ թե ամբողջ այդ ժամկետությունը (ֆանտ արի է անցել), բայց զոնե անմոռանալի տղամարդկանց կենդանի դասեր: Այդպիսի դաս էր, օրինակ, Դեյիում, National Book Trust-ի կազմակերպած ընդունելությունը, որին մեր դաստիարակությունն էլ էր հրավիրված: Արժեքներ բարձր ծանոթ կազմակերպված սխալների մարզագետին: Գնդիկ մտավորականներ եւ այլ հյուրեր: Բոլոր սովորական կոսյունով, կանայք՝ հնդկական սարի հագած, զույնզույն: Ազատ հանձնում են մարդի կանաչության վրա, գրուցելով, մեր ընդ մեր մոտենում են մի անկյունում դրված թեյատեղանին: Ընդհանուր խոսակցությունը՝ անզերեմ: Մի փունջ հնդկներն օտարներն էլ են խոսում մի սասնյակ սովետական հյուրերի հետ, որով ես ազատվել եմ թարգմանի դեր կատարելուց մեր դաստիարակության համար, եւ մեր մեծական ուղեվարն այդ ընդունելությունը ինձ էր միայն ընկերակցում, ակնհայտորեն ավելի ազատ զգալով նույնպես: Կրթության եւ մշակույթի նախարարության դաստիարակական ախարհը է նա՛ Տալեվար Գիրին, աս արժեքներ, հաճելի անձնավորություն, 43 արի, ու նա էլ իմ միջուկ, բնականորեն, փոխադարձ համակարգի ու վստահություն էր ստեղծվել, երբ մասնավոր իմացավ ուղանալու թարգմանած լինելս, խնդրեց զոնե մի էջ կարդալ իրեն, լսեց ուսուցանանք ժողով, նույնիսկ զգետրվեց ու սասց, որ ակնաբեկ աս քանակական է հնչում հայերենը: Եվ այժմ ահա, երբ միայն շեշտում էիմ այդ մարզագետին, նա ինձ ծանոթացնում էր հնդկ մտավորականների, ներկայացնում այն արժեքներով, թե ես ուղանալու եմ թարգմանել, ու դա իսկույն բարձրագույն հետադարձություն էր հարուցում, ինչդեպ մասնավոր՝ իր դեղին սարիի վրա կարողս բաճկոն հագած մի ուրիշ հնդկուհու հետ, որի գեղեցիկ այնպես մեկնեմ փայլեցին նույնիսկ, եւ նրա հետադարձությունը վերաբերեց մի փոքր բանաստեղծա-փիլիսոփայական գրույցի՝ իմ հնդկական վերադասական գրականության արժեք:

Երկր անակնկալ էր այդ կապողն սասնալը: Ամեն ինչ հիմնովին փոխվել էր այդ հինգ արիների ընթացում: Սովետական Միության սասնումը, փլուզումը եւ մասամբ նորին, մեր գլխին էլ եկած արժեքներով Ղարաբաղի հարցի հետ՝ Սուրենյանը, մեզ դաստիարակված դասերով, խավար ու ցուրտ, կիսատով, էլ չհիշեմ կրկին այդ բոլորը, նաեւ ներքին ու արտաքին փոփոխական բարոյությունները՝ մեկ օրից մյուսը մեր անկախանալուց հետո: Այդ օրերին գիտակցելիք թե չէ, փաստորեն դարձաբան էր փոխվել, ու ոչ միայն մեր ազգային իրականության մեջ, այլեւ ամբողջ ախարհում: Եվ հանկարծ ահա՛ Մոսկվայից այդ կապողը, որով ինձ վերադարձվում էր ժամանակին «Սովետական միության» հրատարակչությունը ներկայացված իմ «Երանության կղզին» գիրքը, այն էլ մաշված, փունջ հայ է կարդացել այնտեղ արդյոք, հետադարձություն է հարուցել ուսման: Իսկ ես խաչ էի փառել արդեն ամբողջ այդ դաստիարակության վրա, լրիվ դուրս էր

* Գրի ազգային սրես (անգլ.):
Տես էջ Բ

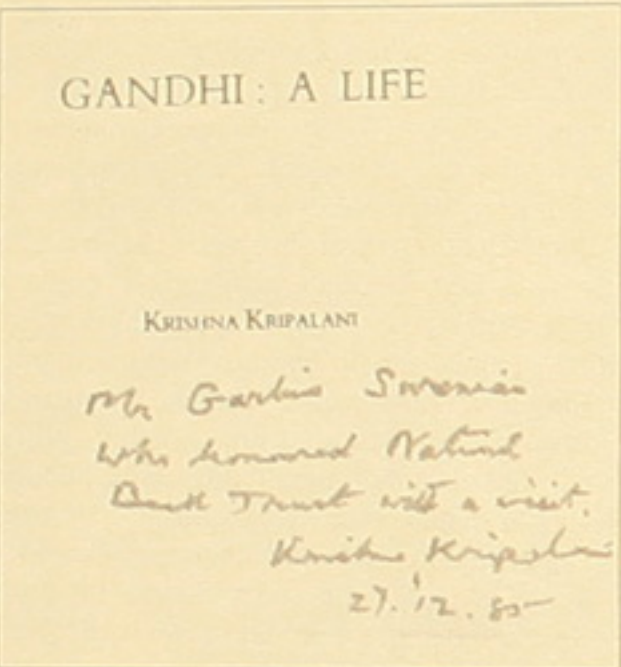
Աղջիկ

Երևանի մեկն էր: Ասաց նաև, որ հայ եմ՝ Հայաստանից: Աթոռ առաջարկեցին: Պատկանում ազդող թուխ, մորուսավոր, գրեթե անժողի դեմքեր, լուրջ գույց, հարցեր՝ գուրբեր բարեհաճ հետախույզում: Պատասխանեցի, որ թարգմանիչ եմ միայն Չիանդոյա ուղամիճաղից վեցերորդ եւ յոթերորդ դասարանները, Ուղղակայի եւ Սանսկրանայի ուսուցումը: Ավելի զրույցների բարձուն՝ չգիտեմ զարմացած, սարակուսած, հավանություն սկող, չհիասթափեցրի արդյոք...

Տեսի նախագահը հարց սվեց՝ ինչն է եղել մղում: Ասացի՝ փիլիսոփայական, ավելի միջ կրոնա-փիլիսոփայական հասկացողությունը: Պատասխանեցի, որ հարցերը չափ հուզող գոյություն ունեցող, ու դրանց հետ միաձուլ՝ աշխարհընկալման գեղագիտական զգացումը, իմ մեջ ի բնույթիս բնական, անենալայն իմաստով բանաստեղծական: Եվ բոլոր այդ առումներով ինձ գրավեցին հենց Չիանդոյա ուղամիճաղի այդ երկու դասարանները, երբ այդ ժամանակ, ֆան արեկան, ծոփ էի բերել ու կարդում էի Hindu Scriptures** գիրքը Աթենում (հավելյալ զարմացած հարցին՝ բացատրեցի, թե ինչու Աթենում): Գրավեցին առաջին իսկ ընթերցումից, հետ ավելի ես, մեր ընդ մեր կրկին ու կրկին կարդալով այդ էջերը սահմանների ընթացում, խոկալու մղող ավելի խոր թափանցումով, միաժամանակ այդ դարձ, կուտ, բյուրեղացած բանաստեղծների, կենսափոփոխությունների բանաստեղծական հմայքն էլ ավելի խոր զգալով: Միայն ու միայն հարազատ երգիչ՝ արտաքին աշխարհի, սինգերական գոյի եւ մարդկային ոգու, անհատ եսի մեծախառնի միասնության, երկան նույնության գաղափար-աղանղը, «որով լսում եմ անլսելի, ընթերցում եմ անընթերցան, իմաստում եմ անհիմանալի», ինչպես ասում է Ուղղակայան: Եվ իր որդի Շվեյտսկոնի հորդորող, հանկերգի ման կրկնող, այդ նույնությունը բանաստեղծու նա խոսքը, թվում էր, ինձ էլ է ուղղված՝ «Դադ դուստ ախ», ըստ որում, ի դեպ, այդ «մեծ խոսքը» հայերեն թարգմանությամբ հնչում է բառացիորեն ընդ, գրեթե նույն՝ «Դա դու ես»: Վերջին «ի դեպ» ասածիս վրա, դեռ աչքիս առաջ է այդ մասկերը, Երևանից իրար նայեցին հոն ու զուլի Երևանում՝ կարծես «այո», միթե» ասելու նման: Իսկ երբ ավելացրի, որ այդ Hindu Scriptures գրի հենց սկզբից տպավորեց, ոգեցնեց, ասես դուր քայքայեց Ռաբինդրանաթ Թագորի կուտ նախաբանը Ռիգ Վեդայի, Ուղամիճաղների եւ Բիագավադիայի հավերժ ու խոր իմաստավորմամբ, տեսի նախագահը լքողեմ վեր կացավ, բարձրախառն, ուղղամեջ, ինչ անդին տայտասակից հանեց մի գիր, որի արտաքին կրկնողի դիմանկարն էր, որեց սեղանին առջես, խնդրեց ֆորագցին անուն գրել, ինչը մի ֆան բան ավելացրեց անվան սակ ու ծեղի հոգեկող ուսիս՝ ասաց. «Սիրով նվիրում եմ ձեզ»: Անգլերեն՝ Tagore. A life, Ռաբինդրանաթ Թագորի կենսագրությունը: Հեղինակը ինձ էր՝ Կրիշնա Կրիպալանի:

Հետո էր, որ Գրիշն, ժողովում Երևանում ընդհանրապես ու «նախաձեռնվով» այդ գիրքը մակագրությամբ ստանալու, հայտնեց ով է 79-ամյա Կրիշնա Կրիպալանին: Ռաբինդրանաթ Թագորի սեր գործակիցը նա կյանքի վերջին ասանալակում, նաև փեսան՝ մեծ բանաստեղծի թոռնուհու ամուսինը, ուսուցիչ Ինդիրա Գանդիի, կրթական, մշակութային, ֆառափական ակամավոր գործիչ, մի Երջան հնդկական դասարանի տասնավոր անդամ նեանակված երկրի որեզրից կողմից, եւ գրական, կենսագրական ու այլ հայտնի գրերի հեղինակ: Երկրյան, բնականաբար, հենց անմիջականորեն հետախույզված, սկսել էի կարդալ Թագորի այդ կենսագրությունը, եւ գրավել տարբեր միջոցներ (հետո Մոսկվայում իմացա, որ ռուսերեն թարգմանությունը երկու տարի առաջ հրատարակվել է ՋՅՆ*** մասնագետում): Եվ հաջորդ օրը, լույսի նման ուրախությամբ, որով միջ էլ սիրս բացվում է լավ բաների առաջ, կրկին սես նրան, երբ հրավիրվել էին Գրի ազգային տես՝ ստորնի մոտ, եվրոպական հագած ակնոցավոր հնդիկ տղ-

Ֆետր: Գրիշն ասաց, որ նախագահն ինձ այցի է հրավիրում: Կրիպալանին մեծակ էր իր սենյակում, կենսամյա գույց ունեցան: Իր իսկ բարեհաճ ու լքողի վերաբերմունքով անկաշակող, հոգեաշ գույց, որ ընթացավ, ավելի, իր ցուցաբերած հետախույզումը Հայաստանի, հայ դարավոր մշակույթի վերաբերյալ: Վերջում իր անգլերեն մի գիրքը ես նվիրեց Սահասնա Գանդիի կենսագրությունը, եւ այս անգամ, առանց նույնիսկ հարցնելու, ինչը գրեց անունս եւ մակագրեց՝ «Mr. Garbis Surenian who honoured National Book Trust with a visit. Krishna Kripalani 27.12.85»****:

Բայց, օ՛, սարվեցի հնդկական հուճերով, եւ ահա մեզումս վերակենդանանում եմ ուրիշ տախտի էլ, ընդ որում հնդիկ գրողների հետ ավախական հանդիպումներ մայրաքաղաք Դելիում, հարավի Բանգալորում: Ինչպես մանակնող մի երեկո, Դելիում, Հնդիկ գրողների գիլդիայի ընդհանուր ֆարսուղար Ավասիյի սանը, որ ներկա էին սովետական երկու այլ, ավելի բազմամարդ տասնավորություններ էլ իրենց թարգմանիչներով, նաև Մոսկվայում Գրողների միության ֆարսուղարներից Սելիխովը, որին ծանոթ չէի, իսկ հնդիկ գրողները 30-րդ 40 հոգի էին: Բավական աղմուկ մթնոլորտ էր, սիրում էր հասկալուս «Дружба народов» ամսագրի խմբագրության Բարուզիյի ծայրը, որ բանավեճային-ֆարոզական երկար-բարակ տասնատասներ էր տալիս, թարգմանիչի միջոցով, հնդիկների երբեմն սուր հարցերին...

Մի կարողս ծաղկամանում գույնզգույն ծաղիկների մոտ, մեջով տախտի հենված, լսում, դիտում էի, այն զգացողությամբ, թե անծանոթ մեկն եմ բոլորի համար: Դանդաղամիջ, արդար, մեր նույնիսկ եղկելի Մասիլյալ Բորի սովիչը, որ ինձ ֆանիցս ասում էր՝ Հնդկաստանի օդում «մեխածության հոս» կա, մի անկյունում նստած, աղիթը գսած, վիսկի էր ծնկում,

Հնդիկ գրողների հետ

չկար Ամիրեջիբին, չկար Գրիշն էլ, մեզ երկուսիս նա վարողն էր բերել: Մեր նույնիսկ հայացքներ էին դառնում, սովեթի մեր մարդկանցից մանակնող, երեք թե հարցական ո՞վ է սե կոսյունով ակնոցավոր այդ մարդը տախտի հենված կանգնած, որ լուտ դիտում է... Իսկ ես իմ մեջ լուտ չէի, ներքին ծայրս հորդում էր. «Հազիվ թե մի հայ գրող երեքիցե ներ-

Աղջիկ՝ Տալվար Գրիշն

կա եղած լինի Հնդիկ գրողների գիլդիայի հետ որեւէ հանդիպման: Ըն ժողովուրդը տարադրում է ինչ խոսել այստեղ: Պարտավոր ես: Գժի, գժի, թե ինչ տիտի խոսես, ինչ ծեղով: Հենց հայ-հնդկական դարավոր առնչությունների մասին: Առանց ավելորդաբանությունների, փաստեր միայն, հակիրճ, հստակ: Ըստ մտաբերելով իրի, դասավորի փաստերը: Դեռ Զեսնոֆոնի «Կյուրտեղիա»-ում հայ ուղեցույցներ, բանբերներ՝ Հնդկաստան: Ազգաբանագիտության եւ հորենացու մոտ միջանկյալ իրադատականներ: Անանիա Շիրակացու «Աշխարհացույց»-ում Հնդկաստանի մասին ավելի ընդարձակ, թե այն ժամանակներին հասուկ դեռ կիսաֆանաստիկ տասնեղանակներով: Դվինի Երկայում հնդիկ վաճառականներ: Տեսնական կարծի Կիլիկիայի եւ Հնդկաստանի միջե: Տասնվեցերորդ դարից հայկական մնայուն գաղթաբախներ Հնդկաստանի գաղափար ֆարսուղարներ: Ազգայում հայ եկեղեցի այդ դարից: Հայկական ծագումով բանաստեղծ՝ Սարմա: Մարտասում հայերեն առաջին տարբերակը 1794-ին՝ «Ազգարար» ամսագիր: Կալկաթայի իմաստորումից ի վեր հայկական հայտնի գաղթաբախ այստեղ՝ կազմակերպված ազգային կյանքով, եկեղեցի, ճեմարան, տղարաններ, տարբերակներ: Հայերի մասնակցությունը ազգասգրական տայտախին, 18-րդ դարում բեմադրված բանակների գլխավոր համանաար Գրիգոր Հարությունյան՝ Գրիգորի խան. հայ բազմաթիվ սղաներ այն ժամանակ, աղա 19-րդ դարի տայտախում ես: Ռաբինդրանաթ Թագոր. «Դու, հայեր, ունեի հեռուսական անցյալ»: Եվ ահա Թագորի մի ու-

ժակի եկած, ֆանի բացվել է վարագույր, կնախընտրել մի կողմ թողնել, անկեղծ, իմ այն խնդիրը եւ հաճույնով տասնել, ընդհանրապես, այն վերակենդանացող տախտի, որ աղբիլ եմ Հնդկաստանի իր «ձմեռույցներ», երկիրն ու մարդկանց գունազարդող մարմի սակ, լրիվ անկաշակող, լրիվ ձերբազատված այն ստորակայության բարդույթից, ինչպես լինում էր միջոց այստեղ՝ արտասահմանում, ուր հասկալուս հրավերով գնվեցի մի ֆանի անգամ, իսկ վերադարձիս՝ այդ բարդույթը դարձյալ: Զե, փակեմ վարագույրը: Վերադառնալով իմ խնդիրն, որից գուցե շեղվելու, խուսափելու համար «անհամեստության» վերաբերյալ այն տասնունս բացեց վարագույրը դեռի Հնդկաստան: Բայց կրկնեմ՝ դա ըստ էության իմ անծանական խնդիրը չէ միայն: Եվ ստորակայության բարդույթի դեմ, ի վերջո, ներքին ընդվզումս ինձ ստիպում է անդադարանալ այդ խնդիրն փաստացիորեն, ընդդեմ այն դաշնակալանացված վերադաս գերակայության վերաբերմունքի հիմնով-սահմանով... այդ գավառամիջ գերակայության:

Մոսկվայում, դեռ Հնդկաստան գնալուց առաջ, մի օր Գրողների սանը տեսա Հովիկ Հարությունյանին, որին «չեյի Հովիկ» էին կոչում, որովհետեւ նա, չեխերեն գիտենալու Երևանում, գրական-մշակութային կարծիքը տախտալանում Պրահայի հետ: Պարզ ծանոթներ էին, ոչ մոտիկ, ուրիշ անգամներ էլ տեսել էի նրան Մոսկվայում եւ Երևանում, որ սնդիկի նման աշխույժ տղա է՝ գունաս սուր դեմով, լայնադիր խելով աչքերով, խոսաբան, մարդամոտ: Այս անգամ նա ինձ անակնկալի բերեց մի հասուկ սիրախոսությամբ, թե արդեն, ինչպես երեսնամյա այդ միջոց հայտնել էր ինձ վերջերս, Պրահա է ուղարկել իմ «Արեւորդիներ» գիրքը: Զարմանիս՝ ասաց, որ հասկալուս հավանում է այդ գիրքս, խոսել է այստեղ, հուսով է, որ կբարգմանվի չեխերեն, թեթեւ է թարգմանվի: Տարակուստ ժողովուս՝ ասաց. «Գիտեմ, գիտեմ, եկե՛ք նստեմ, խոսելու բան կա, խոսեմ»: Ու աշխույժ ֆայլեց դեռի սրճարան, երկու սուրճ վերցրեց իմ նստատասարկումից, նստեցին: Պարզվեց՝ լրիվ տեղակ է այդ գիրքս «Պրահա մեջնելով» Մոսկվա ներկայացնելու հարցին, եւ ուղղակի ասաց, որ «զուլիս լուրջում եմ» այստեղ: Գործնական տղա, հենց գործնականորեն էլ առաջարկեց մի բան, որ իմ մեխի ծայրով իսկ չէր անցնի, ֆանի Մոսկվայում եմ, իր հետ միասին գնանք, իմ կողմից «Արեւորդիներ»-ը ներկայացնենք «Дружба народов» ամսագրին, չէ՛ որ այդ գրից մի հասված՝ գույց Մարտիրոս Մարյանի հետ, ռուսերեն թարգմանված տպվել է այստեղ ու լավ ընդունելություն գտել: Մտածեցի՝ այդ բայց չգիտեմ դա ում նախաձեռնությունն էր, իսկ թարգմանչուհին՝ ռուսագիր բանաստեղծուհի Ալլա Տեր-Հակոբյանը, որ այն ժամանակ Մոսկվայից եկել էր Երևան ու դիմեց ինձ այդ անակնկալով, լքողներ իմ օգնությամբ թեթեւ ունեցավ այդ մի հասվածս իսկ թարգմանելու համար: Այժմ անբողջ գիրքը այդ ամսագրին: Տարակուսեցի:

Հետո մի ուրիշ միջոց սվեց Արախանը՝ Գրական ինստիտուտն ավարտելուց հետո վաղուց ինչ-ինչ տասնամյակում, մոսկվայաբնակ դարձած հայրենադարձ բանաստեղծ բարեկամս, որին միջ էլ այցելում էի երկար մեծերիս

** Հինդու սրբազան գրություններ (անգլ.)
*** Жизнь Замечательных Людей. Уса-
նակոր մարդկանց կյանքը (ռուս.):

**** Պր. Կարոյի Սուրենյան, որ տասնվեց
գրի ազգային տեսքը այցով: Կրիշնա Կրի-
պալանի 27.12.85 (անգլ.):

Օրագրություն

▶ P tshg

գրուցի, երբ լինում էի Մոսկվայում: Հովիկից իմացել էր նրա առաջարկը, իսկ իմն ավելի լավ համարեց, որ իմ կողմից հենց ուղղակի «Սովետսկի ռիսասեյ» ներկայացնեն ոչ միայն «Արևտրոֆներ»-ը, այլև «Ոգու ամրոցներ» գիրքն ուրա հեն: Բաժնի վարիչն այնտեղ, սասց, իր լավ բարեկամն է, դեռ ուսանողության տարիներից մտերմ դասընկերը Գրական ինստիտուտում, էստոնացի՝ Տամմ ազգանունով: Իմը կիսուսի նրա հետ: Այստեղ էլ սարակառանգ կարելի է այդպես, Հայաստանի մեր Գրողների միության «գլխի վրայով» այսպես սասծ, դեռ առանց «Պլան մեցվելու» այնտեղ, անդամստի չի՝ լինի իմ կողմից: Ասածիս դուզը կարեւորություն անգամ չսվեց վաղուց մոսկվայաբնակ բարեկամս: «Դուն մոռցիր հոնտեղի այդ բաները, աղիքը աղիք է, հոս դուն գործիդ նայե»: Իմը կիսուսի ուրեմն Տամմին, ես Հովիկի հետ գրեւս տանն հենց նրան անձնադրեց, «անուշ զոա է Տամմը»: Չերկարեմ, այդպես էլ եղավ՝ Հնդկաստանից վերադարձիս:

Չգիտեմ՝ ասեմ, չասեմ, հենց Հնդկաստանից այդ վերադարձիս... ուրիշ մեկն էի դարձել կարծես մարդկանց աչիս: Գրողների տան սրճարանում սեղանի շուրջ նստել էիմ մի ֆանի հայ՝ Հովիկը, Կալենցի որդի՝ մուզմոնս մկարիչ Սարոն, երկու մոսկվայայ նորածանողներ, ու նաեւ Մանասյանը, որ Հայաստանի գրողների միության մեծական ներկայացուցիչն էր Մոսկվայում: Եվ Մանասյանն ասում էր՝ լուրջ հասել է ինձնից առաջ, ու այստեղ «լեզունդներ» են դասնում, թե այնտեղ Հնդկաստանում «իմ փայլուն անգլերենով, հնդկական գրականության, հայ-հնդկական առնչությունների մասին գիտական իմացությունը» եւ այլն, ու թե իմը «հոլաւս է գզում, որ մեր հայ գրողը այնտեղ Հնդկաստանում» եւ այլն, եւ այլն: Դե՛հ, լավ խոսեւ, ջերմ ժղոսն մթնոլորտ սեղանի շուրջ, ես էլ ժղոսն եմ գլուխս մի փչ կախ, ու մտնումս խառնվում եմ Դեյվիում այն երեկոն Ավասիսիի տանը, հնդկ գրողների դեմերը, երբ խոսում էի, ու Սեյիխուլը, Բարուզդինը այնտեղ, հետո հյուրանոցում ռեստորանը, ուր նրանք իրենց սեղանը ինձ հրավիրեցին, հիմա դիմացս այստեղ Հովիկը, որի հետ գրեւս երեկ տարա՛մ Տամմին՝ իմ «անուշ» մարդ, իսկ մի երկու օր հետո՝ Երեւան, դեռ «զուլաս կողոզեն» երեւի այնտեղ մեր Հայաստանի գրողների միությունում...

Շարունակեմ լուսնությունս, թվականներն սնուզելուց հետո, լուսնի փաստերով ու տղավորված կենդանի լուսնուրով: Լավ է, կես տարի անց, 1986-ի ամռանը, դանդաղաբար Պեհրաշից վերջապես լուսն սեսավ «Երանության կղզին» գիրքս, երկու օրինակ ուղարկեցի Արախանին: Ասել էի իրեն, որ շատ եմ սիրում այս գիրքս, հենց մեծ սիրով գրել եմ ու ներթափանցել ուրույն՝ «վեղ-տես» ժանրային բնորոշումով: Եվ ահա լուսն սեսավ, խնդրում եմ՝ այս գիրքս միայն ներկայացվի Տամմին:

Հունվար, 1987, ձմեռ իրիկուն, կարդում եմ խոհանոցի իմ անկյունում նստած: Հեռախոսազանգ: Անձանոթ ձայն, մեղմ ու հանգիստ: Ինձ է հարցնում: Համեցե՛ք, իմն եմ: Ասում է՝ իմը Մոսկվայից է, լեզվաբան-գրականագետ Մելիումյան, գտնվում է Երեւանում, կցանկանա ինձ հանդիպել: Անունն էլ անձանոթ, ու Մոսկվայից, եւ մախուր հայերեն: Լարվեց հեռախոսախոսությունս: Եթե հարձար է, հիմա իմն կգամ մոտ, ինձ ավելի հետ է գտնել իրեն: Ասաց՝ սիրով կտալիս, ազգականների մոտ է իմը, սվեց հասցեն: Չգիտեմ ինչու գարձանս: Բաղրամյանի եւ Պոռեյանի անկյունում ցցված բարձրահարկ շենքն է՝ Երեւանում աչի գարնոդ այն ժամանակ:

Ալեհեր մորտով լայն դեմ՝ մեղմաբար, խոհուն: Տանտերերը, բարյացակամ, առանձին թողեցին մեզ հյուրասենյակում, մսեցիցի: Դեմը ինձ հնդկի հիշեցրեց: Մեղմ ժղաց, կիսաձայն մի բան ասաց իր նախնիների մասին՝ Ասրախյան, Կալկաթա: Հետո ձայնը բարձրացավ մի փչ:

Գիտե՛մ, ձեռ «Երանության կղզին» գիրքը խոռո բերույթ է հայ գրականության վեջ... Այդպես միանգամից: Ականջս կարծ չէ, հայացքս շեղվեց մի կողմ, բնագրային ժղիս ներդրումս, աչեւրիս մեջ, շրուսնիս, միսն խառնվեց մի լուսն: Չայնը մեղմ, հանգիստ շարունակվում է, կարծես սասց՝ իմը դասախոս է Մոսկվայի համալսարանում: Երբ իրեն կարծիքի եմ սվել «Սովետսկի ռիսասեյ» հրատարակչությունից, թեհապակաս է վերցրել, ո-

րովիտեւ ուրիշ գրեւից, երբ իրեն կարծիքի եմ սվել, հիասթափվել է հաճախ, եւ հասկալոթս լեզվի առումով... ինչոթս սասց... «բուն իսկ լեզվի, ամեն մի բառի ուրուող շարժումը, բուն գեղարվեստական դերակատարումը գրության միջոցում» (այդ, մտադալեմ սա, ճիտ այն զգացողությունը կարծես, որով շարժվում է գրության լեզուն, ստեղծվում է բուն սեխսը, եւ այդ զգացողությունն է, որ դառնում է անստելի ուրախություն՝ մարմինս անգամ թեթեւացնող, վերացնող, երբ ամեն մի բառը, ամեն մի նախադասությունը, իմաստի ու ռիթմի շարժման մեջ, ճիտ գտնում է ասելիքը՝ զգացում կամ միտք իրենց երանգներով, իրականության լուսնեւր դեմերով, դեղերով ու դրանց շուրջի լուսնեւրներով, իսկ այդ զգացողությունը դառնում է մարմինս անգամ ծանրացնող շարժում, երբ դալաճանում են բառերը, նախադասությունը, սխալ են գա-

Արախան Ալիքյան

լիս, սեղին չեն գալիս, խձողվում են, խանգարում իրար, խանգարում այն բառերին, այն նախադասությանը, որոնք իմաստով ու ռիթմով ճիտ են գտնելու, հստակեցնելու, մկարգրելու, լուսնելու, արտախայտելու բուն ստեղծիքը: Մեղմ ու հանգիստ շարունակում է ձայնը, թե «Երանության կղզին» գիրքս իրեն գրավել է առաջին էջերից՝ նախ լեզվի այդ առումով: Ու սեսել է ավարտին, ու... կրկնում է «Երեւոյթ» բառը՝ մուզմոնս մի բարձր անականով, որից ավելի ես անհարձար եմ գզում, գրեթե խոսում եմ (ուս եմ այդպիսի խոսեւրը արդեն 62 տարեկան մարդու ականջիս, ուս), եւ... ինչ էլ ասում...

Կուզեի ծանոթանալ արձագանքներին այստեղ:
 Հայացքս բարձրանում է հանգիստ դեմին:
 - Ինչ արձագանքների...
 - Գրախոսական:
 - Ոչ մի...
 Չգու՛մ եմ, որ մի ժղիս ծուլեց շրուսնիս: Եվ ասում եմ, որ սեղեկասու մի նույլ անգամ չեմ հանդիպել մեր մամուլում, թե լուսն է սեսել այս գիրքը, կարծես չկա, չի եղել, իսկ 15.000 տղամանակ սղառվեց շատ շուտով (մտնումս ծանոթ գրականաշուկու դեմն ու ձայնը, երբ ուզում էի մի հիճգ օրինակ էլ գնել, ընտրելով մի փչ շուրհով, ոչ ծուտումս կազմվածները. «Չկա, վաղուց վերջացավ, ընկեր Սուրենյան, բայց դեռ գալիս հարցնում եմ, ուզում, լուսնալը կա, ասե՛ք Պեհրաշուսն, թող վերահրատարակեն».- իմն էլ ժղոսն է իր ասածի միանսությունը, ինձ ծանոթ գրականաշուկու է):
 - Չարձանում եմ,- սասց Մելիումյանը:- Ոչ մի գրախոսական...
 Հետո ավելացրեց, ասես եզրակացնելով մուզմոնս հանգիստ, մեղմ ձայնով:
 - Ու նաեւ չեմ գարձանում: Մակարդակի հարց է: Պե՛տ է ձեռ այս գիրքը հնչի Մոսկվայում: Կասկած չունեմ ինչ արձագանք կգտնի այնտեղ: Եվ մղասուսվոր հայ գրականության համար: Միայն թե՛ լուսն է լավ թարգմանված լինի: Կարող է այդպիսով, կարծում եմ, միջազգային ասղարեզ էլ դուս գալ իր արդիականությունը...

Հիտեցի, որ դժկարահան Վաղին բարեկամս էլ, ոգետոված, մուզն էր ասում, երբ լուսն սեսնելուց հետո, կես տարի առաջ, իսկույն կարդաց «Երանության կղզին» ու լուսնում էր, որ այս գիրքս լուսն է անղայման լուսն սեսնի Մոսկվայում: «Վստահ եմ,- սասց,- կիսական ու մի լավ հողված կգրի Աննինսկին, գիտեմ նրան, եւ այս օրերի էլ, հասկալոթս, ազասացող մթնոլորտս այնտեղ»:

Նույն 1987-ին, Մելիումյանի հետ այդ հանդիպումից մի ֆանի մախս հետո, Կիոթոս էի հրավիրվել «Մակույթի շարժաթին» մասնակցելու (ինձ համար հասկալոթս հուզիչ, ուրովիտեւ միջոցառումները կատարվում էին իմ հարազատ Մելիումյանում, ուր ամեն մի ծառ ու փայլիչ էր հիտեցնում ինձ այնքան տարիներ հետո), ու Կիոթոսից էլ՝ հրավերով Հունաստան, իսկ Աթենից վերադարձիս՝ Մոսկվա, մախս ամսին, հենց իմն գնացի «Սովետսկի ռիսասեյ» հեռախոսախոսության հարցով: Տամմը սեղում չէր այդ ժամին, ֆարսուղարտիսն սասց, որ սեղակալին դիմեմ, ջուց սվեց նրա սեյակի դուղը: Երկալեւ խոռուկազմ ռոս կին, գրասեղանի ետեւ նստած, թղթեր է նայում: Զարալալարի, բայց լուսնեւրներում մի շեւսով հարցրեց ազգանունս: Ասացի: Եվ հանկարծ նա վեր կացավ իր ամբողջ փարթան հասակով:

- Գիտե՛մ,- սասց,- մե՛նք հազվադեղ եմ այնպիսի գրախոսականներ սեսնում, ինչոթս ձեռ գրի մասին: Համեցե՛ք, նստեցե՛ք, խնդրեմ...

Իմն էլ նստեց, ասես զարնացած մի բարեխաճությանը նայելով դեմիս, միչն ես, անակնկալից լուսնալեզված, երեւի ժղոսն էի շվարում, եւ գրասեղանում մի զղոց բալեց, թղթեր սվեց թեթել, շուրհալորելու նման խոսեւր ասելով:

- Ահա խնդրեմ, այս կրկնօրի նակները ձեզ:

Երկու այսպես կոչված «ներին» գրախոսական հրատարակչությունում, կարծիք ներկայացված գրի մասին: Նայում եմ սոսրազրություններին. Ա. Ալիխան՝ Արախանն է, եւ Մ. Ո. Մելիումյան:

- Շուրհակալ եմ,- ասում եմ ու վեր կենում: Միջանցում նստեմ մի սեղ ու կարդամ, սղասելով Տամմին: Բայց հազվա դուս եկած՝ դեմ-դիմաց հանդիպեցին: Ողջունում գրեթե սիրալի: Գրախոսականներն եմ սեսցել: Հոսվիում է իր սեյակը: Ինչ աղիքով Մոսկվայում: Աթենից եմ վերադարձել: «Օ, ձեռ Աթենում ե՛ք եղել, լուսնեւրացնում եմ»: Բայց լավ է՝ իմն հայնսվեցի, լուսն էր կաղվել ինձ հետ: Եվ ուղղակի ասում է, որ եթե միչնեւ հաջող շարվա՝ 1988-ի մարտ-աղիլը «Երանության կղզին» գրիս թարգմանությունը ներկայացվի իրենց, կսղեմ 1989-ին: Սա արդեն՝ իսկական անակնկալ, որ սակայն ինձ ոչ այնքան ուրախացրեց, որքան մտախոզեց՝ թարգմանությունը: Եվ աչիս առաջ էլ նա զանգ սվեց Արախանին, որ լուսն է շատեցնել թարգմանությունը...

Եվ ավելի մտախոզ դուս եկա, գրեթե շուրհակալ, մտնումս ա-եւմտախայրեն՝ «ըլլալի՛ր բան է այդպես շուրհ, շալի-շուրհ»: Իմն թարգմանիչ եմ նաեւ, գիտեմ ինչ բան է իսկական թարգմանությունը: Բժախոհի եմ այդ գործում: Միչնեւ գտնելի իսկական թարգմանիչ, որ փալաղի թարգմանել գիրքս, եւ որին վստահեմ, որսեղից անմիջապես...

Գնացի հյուրանոց, գոնե նստեմ հանգիստ կարդամ գրախոսականները: Նախ վերցրի Արախանինը, մի կանխակալ, թեթեւակի անախոզ զգացումով՝ չլինի՛ թե բարեկամական աչառությանը է զրկված: Վեց էջ: Խոսում է երեւ գրեւրի մասին՝ «Արևտրոֆներ», «Ոգու ամրոցներ», «Երանության կղզին», ներկայացնելով կենսագրությունս միաժամանակ, հայերենադարձի ձակասաղիլը մեր սերնդին հասուկ եւ այլն, լուկ առալկայականորեն, մուսնիկ զուտ: Շուրհակալ եմ անաչառությանը, Արախան: Իսկ սա խոռաթալիանց դիտումիդ հասկալոթս (թարգմանում եմ ռուսերենից):

«Երեւ գիրքս, բայց միակ մի թեմա,- հեղինակի հողեւրած կենսագրությունը,- որ յուրանսյուր էսեթի, ուսումնասիրությունն է մուզմոնս վիտր հողվածի հետ ծուտումսդրում է, խոսանում, շարունակ ընդգրկելով կեցողության նո-

րանոբ շեւրեր, մարդու ներին եւ մշակութային կյանի, նրա ներկալի եւ արագալի այրող, ամենաալոթմեական հարցերը: «Հիտասակներ ու խոհերի այս համանկազում,- բացառում է գրող իր երկերի նույնությունը,- ես եմ անուշ այն շուրհ, որ հիտում է, վերադարձում եւ լուսնում, բայց եւ, միաժամանակ, այդ շուրհ ես չեմ սոսկ...»: Հենց այսպիսի հավասանը Կարմիս Սուրենյանի երկերին արախոսվում է հեռախոսախոսությունս, սրտախոզ հրատարակություն, ընդլայնություն եւ գեղարվեստական ողջունական ավարտունություն, որով նրա գրեւրն սալիս եմ ամբողջ մարդկության ձակասագրի համար անղարդում եւ խոզ հնչող մի ահազանգի բնույթ»:

Մելիումյանի գրախոսականը, մոտ երկուսուկես էջ, գրեթե լակոնական խիտ ողով է: Միայն «Երանության կղզին» գրի մասին, ուր նա բնորոշում է որթես «փիլիսոփայական արձակ, հասուկ ժանր՝ ճամփորդական վեղ»: Հիտասակում է այդ ժանրի երկեր դասական եւ արդի գրականությունից: Ներկայացնում է այն «սվզբենական լուսնալեզուները», այսինքն երկի բովանդակության այն տարրերը, որոնցով իրագործվել է, ստեղծվել «Երանության կղզին» ճամփորդական վեղը կամ «վեղ-տեսն»:- Աղա մեջբերում է Ֆրանսիացի Ռոլան Բարթի՝ «գեղարվեստական արձակի ժամանակակից խոռոսզույն սեսաբանի»-սասողանի խսացած մի բնորոշումը, որից հետո շարունակում է այսպես (թարգմանում եմ ռուսերենից):

«Գեղարվեստականության բաղադրիչների համադրության գրականագիտական փոխաբերությունը, սեսաբանի առաջադրած, վիտրին իրագործվում է գրախոսվող վեղում. հետո-որոնող, լուսնություն, ուր նա փնտրում է լեզու-թեմանի, լեզու-գործակից... Վեղի սեսսը սխանչելիորեն երաճեսական է՝ Նավը հիտակի ընթացում է ժամանակի ալիքներով: Երեւի հետեւելով ամբողջ երաճեսական համաչալիության օրենքին, հեղինակը գրի կառուցվածի մեջ մեջբերել է նաեւ «Ճամփորդություն» իմնուրույն վիտրակ-տեսն՝ իր կատարած միտղա շուրհալուսնը Հայաստանի լեզունում... Շուրհում «ընթացող նավի» խոռոսդանիլը տարածությունը էր միալուսնում, իսկ այստեղ ժամանակն է՝ հալվեւրության մեջ խսացված: Եվ ի մի բերող միտն անցկացվում է «Կյանք եւ մահ» գլխում. «Միտնուզան ասում է նաեւ, որ ազատ մարդը, այսինքն նա, ով արդում է բանականության թեւաղանիկ, ոչ մի բանի մասին այնքան փչ չի մտածում, որքան մահվան մասին, եւ նրա իմաստությունը ոչ թե մահվան, այլ կյանքի մասին խոռոսդանելու մեջ է»: «Երանության կղզու» հետ «Ճամփորդություն»-ը կազմում է անակնկալի համաձուլված, գրի ամբողջության ընկալումը ճանելով ուղղահայաց՝ դեղի ողու խոռոսդերը եւ Տիեզերի անուրությունը: Կարմիս Սուրենյանի արձակի լեզուն հողակալ է: Այստեղ լուսն է ասել, որ Կարմիս Սուրենյանը երկու սխանչելի թարգմանություն է նկիրել հայ գրականությանը՝ «Կարձանազով եղբայրներ»-ը ռուսերենից եւ «Ֆուրայթների լուսնությունը» անգլերենից, եւ ժամանակակից հայ գրական լեզվի ստեղծողներից մեկն է: Գրախոսվող վեղի թարգմանությունը լուսն է բարձր լուսնալեզուներ առաջադրել: Չանաղի մի թարգմանություն սեսնալը դժկար բան չէ, բայց դուրսին է նաեւ դրանում փչացնել այս արձակը: Թարգմանիչն ընտրել լուսնալեզուսնու բան է. թարգմանությունը նրանից կղախանցի, բացի լուսնալեզուսնուց եւ փոթեռանդությունից, լեզվաբանական հասուկ զգալունություն եւ սեր»:

... Է՛հ, ինչոթս վերջացավ այս լուսնությունը: Վախձան առանց ավարտի: Չգտնվեց իսկական թարգմանիչ անմիջապես, որ փալաղեւ: Վրա հասավ 1988 թվականը հեղափոխիչ եւ ողբերգական իրադարձություններով: Աղա փուլովեց Սովետական Միությունը: Հետո, 1993-ի մայիսին, ես սասցա «Երանության կղզին» գիրքս մաշկած սեսուկ ու այդ փոխ մամակով: Չգիտեմ, երեւի մնացել է այդ հրատարակությունը՝ յալալիտված գուցե: Եթե մնացել է, այս երկու «ներին» գրախոսականներն էլ, բնօրինակները, ով գիտեմ, մնացել են, չեմ մնացել արխիվային մի անկյունում այնտեղ: Իսկ իմ մոտ լուսնակն եմ այն օրերի ճամփորդական լուսնալեզուսնու մեջ: Գտա եւ աչիս առաջ եմ ահա, գրամեմորայիս ձախին, հենց նոր թարգմանեցի վերի հասկանները, իր անակարծ վախձանին հասցնելով այս լուսնությունս:

Բացառիկ անհատների նախասագիրը

Էդմոն Ավետյանը XX դարի հայ իրականության մեջ եզակի մակերանգներից մեկը, խոսքը մասնավորապես փիլիսոփա, ծնվել է 1928 թ. Ուրբեկի քաղաքում՝ Անդրկովկասում, ուր ախարկվել էր հայրը՝ գեղարվեստի ուսուցիչ Գեղամ Ավետյանը։ Ախարկվելուց ընթացիկ վերադառնում է Հայաստան, սակայն հայրն այս անգամ արդեն զոհն է դառնում 1937 թ.-ի սպառնալից օտարերկրացիների։ Նրան դասադասում են 10 տարեկան ազատագրված առանց նամակագրական իրավունքի, որ սեւ մղձավանջի այդ տարիներին զոհակալարություն էր նշանակում։ 1948 թ.-ին նամակագրական ծառայության մեջ էր անցնում Ստալինի մահից հետո 1953 թ.-ի արտաքին գործերի նախարարի պաշտոնում։ Այդ նամակագրության արտաքին գործերի նախարարի պաշտոնում էր անցնում 1953 թ.-ի արտաքին գործերի նախարարի պաշտոնում։ Այդ նամակագրության արտաքին գործերի նախարարի պաշտոնում էր անցնում 1953 թ.-ի արտաքին գործերի նախարարի պաշտոնում։

1951 թ. Էդմոն Ավետյանը ընդունվում է Երևանի Պետական համալսարանի փիլիսոփայության ֆակուլտետի ռուսական բաժին։ Ավետյանը հետո աշխատում է դոկտորական համակարգում։ 1964-65 թվականներից ընդունվում է դասախոսական աշխատանքի համալսարանի ընդհանուր լեզվաբանության ամբիոնում։ 1966-ին Պետականում է դիտարկում «Լեզվաբանական նշանի բնույթը» թեմայով, որը հետագայում հրատարակվում է առանձին գրքով։ Ավետյանը ստացել է նրա «Իմաստը եւ նշանակությունը» աշխատությունը լեզվաբանության փիլիսոփայության վերաբերյալ, որին անդրադառնում է ռուս նշանավոր փիլիսոփա Լոսեւը։

1982 թ. Էդմոն Ավետյանին Ռաֆայել Պառայանի եւ Գեորգի Խոնդուրյանի հետ իրեն աշխատակիցներ էր անվանում։ Ավետյանը մեղադրվում է Սոլժենիցինի հետ ունեցած նամակագրության եւ արգելված գրականությունների տարածման մեջ։ Զերբալուրության մատուցող օրը նա դաս ուներ մեր կուրսում։ Լեզվաբանության փիլիսոփայությունը բարդագույն առարկա, սակայն առաջին իսկ դասընթացից լսարանը։ Նա բացառիկ էր իր անհասկանալիությամբ, մասնավորապես անսովորությամբ։ Լեւոն Ներսիսյանի, եւս մեկ-երկու դասախոսների հետ նա այն եզակիներից էր, որ համալսարանական սահմաններից դուրս էր ուրբեկ մշակութային նոր հոգեւոր մթնոլորտ։ Անվերական ռուսական կրթական ցեղանից դուրս էր, ակադեմիական գիտելիքի փոխանցող չէր զուտ, այլ մասնավոր, ստեղծագործող անհատականություն, նաեւ դասախոսությունների, որով մեզ հարդորած մտքի, հոգու իմպուլսները սեփական փորձի ու ներքին ձեւարկությունների խորից էր գալիս՝ ամենակարեւորն ու արժեքավորը մեզ համար։ Հիշում են, թե ինչպես էր երբեմն դասը ընդհատում ու դիմում մեր համակուրսեցիներից մեկին, որ նաեւ լավ ձայն ուներ ու խնդրում հասկալու Կոմիտասի «Կրիկիկան» երգելու։ «Այս երգը ինձ մի ամիս ամիս թափում է՝ աղբյուր», ասում էր։ Իսկ ձերբակալության նախօրեին՝ աշունային մի օր ասաց. «Դուրս ինչ լավ երեկ է, եկե՛ք դուրս գանք, ձեռքերիս քանդակներով Երևանի փողոցներում...»։

Ռաֆայել Պառայանը եւ Խոնդուրյանը դասադասվեցին, ախարկվեցին Ստալինի։ Էդմոն Ավետյանը ուղարկվեց հոգեբուժարան նախ Սովետների, ապա Նորի, որտեղից դուրս եկավ 1984-ին, տարիներ աշխատանքի չունեցավ, որոշ ժամանակ անց վերականգնվեց համալսարանական աշխատանքում։ 1991-93 թթ. ստանձնեց ընդհանուր լեզվաբանության ամբիոնի վարչիչ պատասխանությունները։ Այդ տարիներին տպագրվեց «Նշանագիտություն եւ լեզվաբանություն» գիրքը, իսկ 1998 թ.-ին «Վերադարձի օղակ» փիլիսոփայական խոսքի ժողովածուն։ Իր մահից ինչ անառջ «Նախի» հրատարակությունը լույս ընծայեց «Բանասիրտ բանաստեղծություններ» ժողովածուն։ Էդմոն Ավետյանը մահացավ 2001 թ.-ի դեկտեմբերի մի ցուրտ օր, երկարատեւ հիվանդությունից հյուսված։ Սուկալի էր ցուրտը, բաղձան օրը՝ Շահումյանի գերեզմանոցում, սակավամարդ, Լամիս Եսեակի, սրբաբաց՝ ամառային շուկայից Էդմոն Ավետյանին հոգեհարազատ մակերանգ մարդկանց հրաժեշտի ու ափսոսանքի խոսքով...

Հինգ-վեց տարի առաջ այստեղի միջկարգացի

«... Հայտնի կարծիք գոյություն ունի, կյանքի իմաստը համարվում է երջանկությունը։ Բայց երջանկությունը մասնաբաժին է միայն, կենսական բարիների իմաստը։ Կիսամոռացված բանաստեղծ Ս. Նարդոնը հարց էր արել. «Երջանկ կյանքն ուր կյանքի խնդրովն էր, դու, որ վարժվել ես սխուր մարդկանց տառադանին»։ Զանգի երջանկությունը, համեմայն դեռ ըստ տարածված մեկնության՝ վիրավորական է։ Այն կամ բացառում է իմացություն-իմաստը, կամ այն կյանքի բարիներ ձեռք բերելու միջոց է դարձնում, թեպետ երջանկությունը նաեւ նախախնամության ձեռնով մասնուցված հաջողության նրբերանգ է բովանդակում...»։

Հեղինակը Էդմոն Ավետյանն է, հասկանալի փոխադրված է նրա «Վերադարձի օղակ» փիլիսոփայական տեսից։ Հանկարծ, օրերից մի օր, երբ հոգում էս մարդկային մեծ ու փոքր կրթից, երբ հոգիդ փոքր-ինչ խաղաղվում է առօրեա-

ՄԵՐԳԵՅ ԳԱՆՅԱՆ

Մարդ, ով բոլոր չափումներից դուրս էր

կան սլացքներից ու անկումներից, երբ երկային ստորաբաժանները եւ հիացումները առ ոչինչ են դառնում, փնջում, զսնում են այն, ինչ չի ենթարկվում ժամանակի ու տարածության սովորական չափումներին։ Ես բայն եմ ունեցել Ես ու Ես մեծերի մասնաշեղջ։ Ուսանողն եմ եղել այնտեղից, որտեղ մարդկանց, որոնք են Հրանտ Թամրազյանն ու Լեւոն Ներսիսյանը, տեսել-զգացել եմ նրանց փիլիսոփայական խնդրումները, որոնք լինում էին նաեւ Ես սովորական ռեսուրսում, սովորական խմբի ջերմությամբ, խոսքի ունկնդիրն եմ եղել մեր ժամանակների մեծագույն մարդկանցից մեկին՝ Գրիգոր Գուրգոյանին, Օհան Դուրյանին գիտեմ եւ իմր գիտեմ ինձ... Ու, ահա, ես լիքի ուրուցի գտնելի նաեւ Էդմոն Ավետյանին, որը 20-րդ դարի երկրորդ կեսի հայ մակերանգության ամենադժուր լուսատուներից մեկն է...

Գրեցի այս բառերը «հայ մակերանգություն», «ամենադժուր լուսատու» եւ այլն ու անմիջապես զգացի, որ գայթակղվում եմ խոսքի խաբեությամբ։ Էդմոն Ավետյանին դեմ է կոչել հենց իր անուն-ազգանունով եւ ոչինչ չավելացնել։ Եղածն արդեն Ես-Ես բան է նշանակում...

... Ես նրան հանդիպեցի 2001 թվականի մարտի 24-ին, աղջկա տանը, մերային «Բարեկամություն» կայարանի հարեանությունը գտնվող բնակարանում։ Տկար էր։ Բժիշկները խիստ դիտարկում էին նրան։ Իսկ իմը Ես էր ցանկանում ծխել...

Սկսեցինք խոսել։ Մի փոքր ինձ «համեստելուց» հետո չհրաժարվեց ձայնագրվելուց։

- Ամեն մարդ առաքելություն ունի, չէ՞, - հարցրեցի։ - Ո՛րն է Ձեր առաքելությունը։

- Ինձ ամենամեծ առաքելությունն է, - ա-

սաց, - օգտակար լինել հասարակությանը։ Բայց վերջերս երկար ժամանակ ես հոգեբանությունում եմ, բան չեմ գում։ Եվ այդ անդրադարձումն ինձ ավելի է կազմակերպում, Բայց բոլոր այն ուղիներում, որին ես ենթարկվել ու ենթարկվում եմ։ Եվ եթե իման, մի օր հանկարծ հնարավորություն լինի թեկուզ ամբողջական մի բանաստեղծություն ես գրել, մի հոգված հասցնել ավարտին՝ կհամարեմ, որ իզուր չէ անցել իմ կյանքը։

- Եվ սա ասում է մի մարդ, ով արդեն 5 գիրք է գրել... Դու, իմ կարծիքով, հասել ես մի վիճակի, մի ժամանակի, որ ինքնուրույն Զեր արածը կարող եմ ձեռքիս գնահատել։ Եղածը բավարար չէ, մի՞թե, որ Էդմոն Ավետյանը հոգեբան բավարարված զգա, համարի, որ ինքն իրեն լիովին բացահայտել է։

- Ինչ որ եղել է, անցյալի համար է, իսկ մարդը միշտ ուզում է գնվել եւ ներկայում, եւ իմանալ, որ աղաքայում ես հեռանկար ունի։ Ես Ես չարահայտված գաղափարներ ունեմ, բայց չի սացվում դրան արահայտել։ Սա կարող է չի ֆիզիկական սկզբնական հետ։ Մինչ այդ էլ, մոտ մեկ տարի ոչինչ չի սացվում անել, ոչինչ չի գալիս։ Ես գրուցել եմ իմ բարեկամների

- Ինձ կալանքի վերջին այն դասառույթ, որ ես՝ իրեն «այլախոսական», գրականություն էի դասում եւ սովորական կարգերը խորհրդանշանաբանություններ էի գում։ Նրանք չէին հասկանում, որ մարդու հոգեբանագիտությունը, նաեւ ազատագրումը իր

Գործ՝ Արտուր Չաքմաքչյանի

հետ, եւ նրանք ասել են, որ գրեթե բոլոր ստեղծագործողների մոտ լինում են այնտեղի ժամանակներ, երբ ընդհատվում է ստեղծագործական կորույթ։ Դա նրա համար է, որ ուժ հավաքելի աղաքա թոչիքի համար։ Հասկալուց ես հոգում մեծաֆիզիկական անավարտ գործերս ավարտի հասցնել։ Սկիզբն եմ միայն գրել։ Հասկալուցնայի հոգեբան հնարավորություն ստանալ այդ գործերս ավարտելու համար, որովհետեւ ես համարում եմ, որ չնայած մի ֆիզ բանաստեղծ եմ, ավելի ճիշտ՝ արձակագիր, գիտական աշխատությունների հեղինակ, բայց համարում եմ, որ իմ կյանքի նշանակալը մեծաֆիզիկական է, այսինքն՝ փիլիսոփայության ամենաբարդ եւ խորը ճյուղը։ Կան լիքի բանաստեղծներ, փառերգուներ։ Ինձ մոտ այդ ուղի մի փոքր, գրեթե մի փոքր սասնյակ բանաստեղծություններ կան, որոնք փիլիսոփայական չեն, կենսագրական իմն ունեն։ Բայց, նորից եմ ասում, ինձ մեծաֆիզիկական է...

... Նա ուրախ էր հետեւում էր մասների մեջ մարտիկ ծխախոտ։ Գիտեի, որ խախտել եմ բժշկի կարգադրությունը, հարազատների խնդրանք։ Բայց իմը Ես էր ցանկանում ծխել, իսկ իրեն խախտել չէի կարող, չէի կարող ասել, որ կամ ծխող չեմ, կամ հիմա ծխախոտ չունեմ մոտ։ «Մեզնի ծխում ենք այս սիգարետը, թե՛ նա է մեզ ծխում։ Զգիտե՛ք», - հուշեցի ասում էր նա, Եւ իր այս մտքի մեջ էլ ես փիլիսոփայություն էի որոնում։ «Երբ մարդիկ կ վիճակի չեն հրաժարվել իրենց թուլություններից, դրանք դարձնում են կանոնական», իր մտքից մեկը հիշեցի, բայց սրիկայություն կլինեի այն բարձրաձայն արտասանելը, որովհետեւ իմ դիմաց, թեկուզ՝ անկողնում, թեկուզ՝ «կար, էդմոն Ավետյանն էր, որին ես ոչ մի կերպ չէի կարողանում տեղավորել աշխարհիկ չափումների մեջ։ Մարմնավոր այս մարդը հոգեւոր ոլորտներում էր...

... Հիմա մեր հասարակությունը կարծես մեծերի դասումն է։ Ժամանակներ են ունեցել, որ մեկ անհատի ուղղությամբ կուսակալվում էր հասարակության ղեկավարը։

- Ես կարծում եմ, որ հոգեբան ղեկավարների, առաջնորդների դասումն է հասարակությունը միշտ էլ ունեցել է եւ միշտ էլ լիքս է ունենա, - ասաց։ - Բայց չէի կամենա, որ այդ առաջնորդները լինեին այնտեղից, որտեղից եղել են տարիներ, տասնամյակներ առաջ, երբ առաջնորդների փոխարեն գալիս էին արյունախոս, արյունաքայտ ղեկավարներ՝ Լեւոնի, Սալիսի մոտ, նաեւ կամակարար։ Մեզնի Ես եմ տառադան։ Իսկ ուրեք երկարատեւ են տառադանները, այնքան փայլ էր ազատագրում դրանցից։

... 1982 թվականին ձերբակալվեցին Երեւանի Պետական համալսարանի ընդհանուր լեզվաբանության դասախոս Էդմոն Ավետյանին...

իսկ ճորտությունից ուրիշ ոլորտի խնդիր է, ուրիշ մասնավորություն, Բայց սովորական հասկանալից։ Զերբալուրության ժամանակ առաջնորդներն էին «Կենդանիների կյանքը» հինգ-հասարակ զորքը։ Նրանք դա տարան ոչ թե նրա համար, որ այլախոսական գրականություն էր։ Այ՛ Պարզապես ամեն ինչից վախենում էին... Տարան նաեւ սովորական, որտեղ իրենք աղաքացի, որի ետեւի կողմում ինչ-որ բան էին գրել, թե ինչ ինքն էլ հիմա չեմ հիշում։ Ամենը, ոչ հակադասական մի բան... Ասես հոգեբան ինչ-վանդություն լինե՛ք։ «Իրենք աղաքացի» կարող էին համարել ամեն ինչ...

Ինչպես հասնում է բանասիրական ամեն մի երկրի, անուշ, կարելի է «իրենք աղաքացի» համարել ամեն ինչ։ Գիտեմ այդ մասին։

Ի՞նչն է հետեւում էր Զեր ձերբակալությունը։

- Երբ հայրս 1937-ին կալանավորվեց, Սալիսին 16 մամակ գրեցի։ Վերջին երկուսի համար կարող էին ձերբակալել որեւէ մարդու։ Բայց իմ նամակներին դասախոս չհղեց։ Ու բնական է, որ ես վարակվեի ազատաստեղծությամբ, որ այլ կերպ կոչվում է այլախոսություն։ Ես հասկանում եմ, որ իմ դասից մեկը իր ժամանակում, եթե ինձ մոտ Սոլժենիցինի «Գուլագ աղբյուր» գրքից կամ Պաստեռնակի գրքերից մեկը։ Բայց այդտեղից բան չկար։ Այնուամենայնիվ, տարան...

Հաս մարդկանց ու Ես բաների մասին է խոսել Էդմոն Ավետյանը 2001 թվականի մարտի 24-ի այդ օրը։ Թերթի հնարավորությունները սուղ են մեր գրույցը, ավելի ճիշտ՝ Էդմոն Ավետյանի մեծախոսությունն ամբողջությամբ երկու հարց ու դասախոսական ուղում են ներկայացնել։

- Այսօր դաժան ժամանակների միջոց է անցել եւ դաժան մարդկանց կողմից եւ աղբյուր։ Ասված Ձեզ դասախոսը։

- Իհարկե։ Տեր ինձ լուսավոր բարեկամների դասից՝ Վազգեն Գեորգյանին, ով արտաքին ղեկավար մարդ էր, Լեւոն Ներսիսյանին՝ իմ ամենամոտեմբի բարեկամին, Հրանտ Թամրազյանին... Եվս մեկ-երկու անուն կարող եմ հիշել...

Ի՞նչ է կարծում, մեր վազգե դադարել է, հոգեբան է եմ։

- Մի փոքր դադարի մեջ եմ։ Ե՛հես է, առաջվա բաժնի չկա, բայց մեզ ստանալով չեն։ Մեր ազգի դասախոսը մեր մակույթն է, մեր Լարեկացին, որին միտք զգամ (դեռ չեմ զգացել)։ Ստանալով, գուցե այդ օրը Ես։ Դժվար է, բայց գուցե Ես...

... Ես երբեք չեմ մոռանա 2001 թվականի մարտի 24-ը, այն հրաշք օրը, երբ բայն ունեցա լսելու Էդմոն Ավետյանին։ Պասկերացումն է՛ր Էդմոն Ավետյանին...

Ա

նցյալ տարիների ընթացքում Պերմանիայում հրատարակվել են հայերին և Հայաստանին առնչվող 5 գրքեր, որոնց մասին ստորև տալիս ենք հակիրճ տեղեկություն:

Առաջին 3 գրքերի հեղինակները թուրքեր են. Շահին Ալի Սոլյեմեզզոլու, «Մեդալիոնի մյուս կողմը», 2005 թ., Էնոլն, «ՕՆԵԼ» հրատարակչություն, 254 էջ:

Շեղանակը, ինչպես իմն է գրում, փորձել է դարձաբանել 1915 թ-ի ողբերգության դասառնությունը՝ հիմն ունենալով եվրոպական, ամերիկյան և հայկական աղբյուրները: Պիրը ամբողջությամբ հեղեղված է մեզ հայերիս հայտնի կեղծիքներով: Գրում առկա միակ նորությունը գերմաներենով գրված լինելու փաստն է:

Չեմ Օզգյունու, «Մի ցեղատղության առատել, Լեփսուխի փաստաթղթերի բնական ակնարկ և գերմանացիների դերը «Հայկական հարցի» նկատմամբ անցյալում և ներկայումս», 2006, «ՕՆԵԼ» հրատարակչություն, 325 էջ:

Այս գիրքն իր ոգով և բնույթով վերը նշված գրքի Երևանությունն է, միակ տարբերությունն այն է, որ գրքի առաջաբանը գրել է ոմ գերմանացի դոկտ. Ուդո Վիցենզո, ըստ որի «1945-46 թթ-ին վարվել են 15 միլիոն արեւելյան գերմանացիներ (Լեհաստանից և Չեխոսլովակիայից) ռուս 2 միլիոն զոհերով, և ոչ ոք չի խոսում ցեղատղությունից», այնուհետև հանգում է «ցնցող» եզրակացության «հայերի վերաբնակեցումն էլ և դրա հետևանքով մահացածներին էլ արդար չի լինի ցեղատղություն կոչել»: Շեղանակն էլ գրին առանձնահատուկ կերպ տալու համար իմն իրեն գերմանացի-թուրք դասառանգում է կոչում: Այս գիրքը, ինչպես նախորդը, հրատարակվել է «ՕՆԵԼ» հրատարակչությունում, տպագրության վայ-

րը հայտնի չէ: Ինչ վերաբերում է «ՕՆԵԼ» հրատարակչությանը, սա մի անհայտ քրական հրատարակչություն է, և բացառված չէ, որ երկու գրքերն էլ թուրքալի ղեկավարության տնօրեններ են:

Ավիերեն Չելք, «Հայ ժողովրդի ողբերգությունը, 1915-1918», 2006 թ., Վուրցուրգ, 119 էջ:

Գրույկի հեղինակը իրավաբանության ուսանող է, իսկ հրատարակչությունը՝ անհայտ: Գիրքը հենված է կեղծիքի վրա և չի է հակասություններով, նախորդ երկուսի նման չի ներկայացնում գիտական արժեք և ավելի շուտ գրված է Պերմանիայում քննվող 2.5 միլիոնից ավելի թուրքերի համար:

Յորգ Բեռլին և Ադրիան Էլեններ, «Ցեղատղություն, թե՛ վերաբնակեցում», 2006 թ., Համբուրգ, «Փափոսուս» հրատարակչություն, 410 էջ:

Գիրքը իր 5 տարեգներով, ցեղատղության մասին լուսանկարներով, հիմնված է համոզիչ փաստերի վրա: Գրքի մասին կարծիք կազմելու համար բարձրագույն աստիճանում է գրքի բովանդակությանը. «...Էլ ո՞վ է այսօր խոսում հայերի բնաջնջման մասին», ասել է Հիսլեր նախքան Լեհաստանի վրա հարձակվելը, որդեսզի իր զինվորները չունենան խղձի խայթ: Սա նշանակում է, որ որևէ ցեղատղության մասին եղած յուրաքանչյուր հիշողություն կարող է օգնել, որդեսզի գալիք ցեղատղությունը խափանվի»: Գրքի առաջին մասում տեղ են գտել հայոց դաստիարակության և 1915-16 թթ-ի ցեղատղության ընթացքին վերաբերող հարցեր, ինչպես նաև ցեղատղության դասառնության մասին վերլուծություն: Երկրորդ մասում նյութերը դասավորված են ըստ աղբյուրների: Թրական տեքստերի հետ միաժամանակ ներ-

կայացվում է նաև հայ, ամերիկացի և գերմանացի վկաների վկայությունները: Այստեղ նշվում է մի կողմից թուրքերի ռազմորդ գործունեությունը, մյուս կողմից նրանց արարները, ովքեր փորձեցին օգնել ցեղատղության զոհերին: Գրում բերված օրհանկներով ավելի է հստակվում Պերմանիայի վարած ֆաղափառությունը՝ դաստիարակությունը: Գրում բերված են նաև այն ժամանակի դիվանագետների ֆաղափառ գնահատականները և նրանց կայսերական Պերմանիային սված խորհուրդները՝ հայ-թրական հարաբերությունների խնդրում: Այս հարցերի մասին փաստաթղթերը առաջին անգամ են հավաքական տպագրվում և արժեքավոր են հասկալիս այն ուսումնասիրողների համար, որոնք զբաղվում են հայոց ցեղատղության ընթացքում Պերմանիայի վարած ֆաղափառության խնդրով: Այս գրքի մասին արժեք անուշ երկար խոսել (մոտ ատարկություն գրախոսականով հանդես կգա Տիլ Դոկտ. Թեսսա Հոֆմանը) և հասկալիս մասնակցել, որ վերջինս դասառնական դասառնական է վերը նշված 3 թուրք հեղինակներին: Յորգ Բեռլինի և Ադրիան Էլենների, «Ցեղատղություն, թե՛ վերաբնակեցում» գիրքն արժանացել է լայն հասարակության և հասկալիս երիտասարդ ուսումնասիրողների հավանությունը:

Ութ Ֆրիզ և Մարկոս Վուրմի, «Վոլկերմորդ, մեղադրանքային ցնցում», 2006թ., Բիլեֆելդ, «Փեթեր Ռումփ» հրատարակչություն, 226 էջ:

Այս գրքի մասին ավելի մանրամասն անդադանում են առանձին գրախոսականով: Արդարացի են գերմանահայերի և նրանց գերմանացի բարեկամների վրդովմունքը, քանի որ այն Հայաստանի վրա թողնելու է խիստ բացասական հետք:

ԺՐԱՅՐ ԲՈՉԱՐՅԱՆ

Այս գրքի մասին լսել էի արդեն Երևանում: Մեզ՝ հայերիս համար սովորական երեւոյթ է դարձել, որ ոչ իրավասու մարդիկ մեր մասին գրքեր գրեն, անմոտի խորհուրդներով մեզ «խելի բերեն»: Այնուամենայնիվ, այս գիրքը գերազանցում է իր բոլոր նախորդներին: Թե ինչու և ինչ տարածում է հրատարակչության դասառնական խմբագիրը այստիսի մի ձեռագիր ընդունել, կանոնադառնալ ավելի ուշ:

Ութ Ֆրիզի և Մարկոս Վուրմիի (այսուհետև Ֆ./Վ.) հրատարակած այս գիրքը ոչ տեղեկատվական է, ոչ էլ առարկայական: Եթե այստիսի մի գիրք հրատարակվեր հրեաների կամ թուրքերի մասին, հեղինակները դասառնականության կկանչվեին:

Արդեջանական «երիտասարդ զգալ», որի հին դաստիարակը, հեղինակների վկայությամբ, կարելի է ծանոթանալ հասկալիս արցախյան ռեզոլուցիոնից և Գուրխասանի ֆարաջների ժայռադասկերներից, միակն է, որ փայլում է գրում:

Վրացիները առայժմ վիճում են, թե ինչպես անվանեն իրենց զարեցուրդ, ըստ Ֆ./Վ.-ի կարիքի չկա երկար գրել նրանց դաստիարակ մասին: Վրաստանի դաստիարակը սահմանափակվել է միայն մի ֆանի տողով:

Հայերին, սակայն, անուշախոս կարելի է ոտնակոխել:

Եթե բոլոր սխալները, անձեռնարկները և վրդովմունքները հանգամանորեն մեկնաբանվեին, կստացվեր իր ծավալով ավելի մեծ գիրք, քան այս գրվածը է, որտեղ սահմանափակվում են միայն որոշ կետերով:

Ամենից արագ հայերը չեն դաստիարակում կովկասյան ժողովուրդներին: Հայերի անուշով բարձրակարգը (Հայկական Լեռնա-Խառն) ճգրիտ սահմանված է և չի գտնվում Կովկասում: Ցեղատղությունից և սովետական Ռուսաստանի՝ ի վնաս հայերին (Թուրքիային արված հողային զիջումներից հետո սովետները կովկասյան հանրապետություն կոչեցին 29.000 կմ կրճատված Հայաստանը՝ իր ռուս 800.000 բնակիչներով, որի զգալի մասը Արեւսյան Հայաստանի (թուրքերը ֆաղափառանքային ստեղծված այն Արեւսյան Անատոլիա վերանվանեցին) գաղթականներ էին: Եվրոպացի «գիտնականները» թե՛ անցյալում և թե՛ ներկայումս կրկնում են ֆաղափառական նկատառումներով դրված այս անհեթեթ անվանումը:

Երբ որո՞ք, Բիլեք Երևանում ցանկացել է նայելին սովետահայերին համոզել, որ սովետական 70 տարիներ անձեռնարկված են եղել հայոց դաստիարակ մեջ, հանդիպել է հայերի հակադրանք, որն էլ ծաղր ու ծանակի է ենթարկվում գրքի հեղինակները կողմից: Ըստ իս, նրանք մոտենում են հարցին տարբեր կերպերով: Հարց է առաջանում, եթե մի քան վաս ու անընդունելի է գերմանացիների համար, ինչու՞ ղեկավար լավ ու ընդունելի լինի

«Կովկաս, մշակութային ցնցում»

Հեղինակներ՝ Ութ Ֆրիզ և Մարկոս Վուրմի, Բիլեֆելդ, «Փեթեր Ռումփ» հրատարակչություն, 226 էջ

հայերի համար: Ըստ Ֆ./Վ.-ի տարածաբանության, գերմանիայի Դաւանային հանրապետության և գերմանիայի Դեմոկրատական հանրապետության վերամիավորումը ղեկավարել են ոչ թե ազգային հրձակներ, այլ ազգային ողբերգության օր: Բիլեքից մեզ չհարցեցին, արդյո՞ք մեզ ցանկանում են արդեք բուլեփկյան վարչակարգում թե՛ ոչ: Ով հանդուրում է ասել, որ սովետական 70 տարիներ մեր դաստիարակ անձեռնարկված ժամանակահատվածն է եղել, ուրանում է հայերի զանգվածային ախորժը Սիբիր, բռնի կոլեկտիվացումը, սայիսյան «մաքագործումները», Համախառնային դաստիարակ «մանրումը»՝ իր մեծ զոհերով, դաստիարակ ավարտի գրվածները և վերջապես Սովետական Միության վերջնափուլում կատարված կոտորածները, մասամբ հենց Կարմիր բանակի աչի առջև (Սովետայի, Կիրովաբադ, Բախու 1988-1990, ինչպես նաև «Գործողություն օղակ», 1991): Կանգ և փորձաքննությունների արհամարված իրավունքները, միջավայրի դաստիարակ անձեռնարկ, սնտական ոլորտում ընկերա-բարեկամական սկզբունքով դաստիարակ բաժանումն ու դաստիարակի առանձին, կաշառը, հուշակոթողների նկատմամբ անտարբեր վերաբերումը և վերջապես ռուսականացումը - սրանք են մարդա-

չյաց Սովետական Միության թողած ժառանգությունները: Հեղինակները որո՞ք, Բիլեքի տեսակետը յուրացնում են. «...Այն ժամանակահատվածում (Սովետական Միության ժ.Ձ.) ժողովուրդը Հայաստանում գտնվում էր նյութապես բարեկեցիկ վիճակում և դրսից էլ հարձակում չկար...»: Իսկապես, Սովետական Միության բնակելի ենների վրա միայն լացել կարելի էր, իսկ ո՞վ է տեսել այդ կիսավեր եններում դիզված հարսություններ: Միթե գերմանիայի դեմոկրատական հանրապետության 40 տարվա սոցիալիզմը գերմանիայի դաստիարակ անձեռնարկված ժամանակահատվածն էր:

Հայաստանում բուլեփկյան իշխանությունների հաստատման հետ հետեւողական անտարբեր և ոչնչացված հայ մասնավորականությունը, նույնիսկ նրանք, ովքեր ցեղատղությունը հրաժարվել էին վերադառնալ: Հայերնական դաստիարակ ընթացքում զոհվեցին 250.000 հայեր: Բուլեքից հայ զինվորներ իրենց կյանքը կորցրին Արցախյան ռազմազորան ժամանակ: Նախիջեանահայերը ԱՄԿԿ կենտրոնի աչի առաջ կոչեցին իրենց հայրենիքից: Գերմանիայում Եւրոպայի փաղափառված «զանտոսի» և «դեմոկրատիկ» ժամանակագրությունում ֆելեց և կոտորածի ենթարկվեց Արդեջանի հայությունը:

Այս էր մասկերը հայոց դաստիարակ նյութապես անձեռնարկված ժամանակահատվածի: Դեռ չենք խոսում Սովետական Հայաստանի և սիլուտի միջոց ստեղծված դաստիարակ մասին: Ես՝ տողերիս հեղինակը, ցեղատղությունից վերադառնալ և Արցախից ֆելեց ծնողների զավակ: Բախտ են ունեցել տեսել Հայաստանը և ազգականներիս միայն 1990թ.-ի աղբյուր:

Ֆ./Վ.-ի տեղեկությունները հայոց դաստիարակ մասին ունեցած գիտելիքներով չեն զիջում հեղինակներին, որդեսզի ատարկ բերեն մի ֆանի օրհանկներ:

«...Ուրարացիները սակայն Հայաստանի առաջին վերաբնակիչները չէին...» և «...Նրանց հազիվ թե կարելի է հայ կոչել...»:

Ուրարտի մայրաքաղաքը Տոսի ֆաղառ էր՝ Վանա լճի ափին, որտեղ այսօրվա Վան ֆաղառ Արեւսյան Հայաստանում է և ոչ թե այսօրվա Հայաստանի տարածում: Ինչ կետով է չափվել ուրարացիների հայ լինելը: Իրականությունը այն է, որ ուրարացիները մասնակից են եղել հայ ժողովրդի կազմավորմանը

Ինչու՞ ղեկավար Հայաստանի կառավարությունը երեւոյթի ամոցի սակի ռեզոլուցիոն կատեգորի և կոնկրետ ինչն է զարդնի ղեկավար: Ֆ./Վ.-ի տղառակերից կարելի է հասկանալ, որ Հայաստանի կառավարությունը հավանաբար վախեցնում է թրական սեղանների հայտնաբերումից: Մեք լարված սղատում են գալիք վերահրատարակությունների նորան մերկացումներին:

Թեղեքե Սովետս հորեւանցիս հայոց դաստիարակ է, սակայն նա հայոց առաջին դաստիարակը չէ: Նրանից առաջ եղել են Չեքոսլովակիայի, Ազգաբնակչության, Փաղառսու Բուլեքից, Կորյունը և Երեւոյթ: Իրապես Սովետս հորեւանցիս ծնվել է 410 թ. և մահացել 5-րդ դարի վերջերին: Նրանից հետո եկող դաստիարակները Եւրոպայից են նրա երկը և լրացրել դաստիարակ իրադարձությունները: Սա արդեք հայազիտություն մեջ արդարացված փաստ է՝ հիմն ունենալով լեզվական զարգացումներն ու ոճային վերլուծումները: Արեւսյան գիտնականները սակայն, որոնք ոչ զարբարի մասնագետ են, ոչ էլ ոճաբանության, նրա ստեղծագործությունը համարում են հետազգարների աշխատանք՝ հետադարձվելով ֆաղափառ նոտաներ: Ս. հորեւանցու «Հայոց դաստիարակը» համարում են հնարած մի բան, որդեսզի հիմնավորեն հետեւյալը՝ եթե չի եղել հայ դաստիարակություն, չի եղել նաև հայ ազգ, հետեւյալս նաև հայկական դաստիարակություն, եղել են միայն առանձին հայկական համայնուր: Հիրավի Սովետս հորեւանցիս հայոց դաստիարակ է, քանի որ նրա դաստիարակ նկարագրումները թվագրված են (մի բան, որ այն ժամանակ դեմտա ընդունված չէր) և ու անձեռնարկներն է, նա ֆնադատաբար էր մոտենում աղբյուրներին, ոչ միայն արագում, այլ ուսումնասիրում ու հետազոտում էր դրանք:

Տիգրան Մեքը հիրավի արժանի էր իր շիտոսին, քանի որ նա կարողացավ հայերով բնակեցված բոլոր տարածքները միավորել մի դեմոկրատիկ մեջ: Զարգալական տեսանկյունից դիտած նա նաև խելացի իշխանավոր էր, քանի որ չկրկնեց իր կնոջ հոր՝ Միրդաս VI Եվրոպայի սխալը, որը դաստիարակ մղեց գերուժ Գոմեական կայսրության (Imperium Romanum) դեմ՝ կործանելով սեփական երկիրը, այլ համաձայնության եկավ նրանց հետ:

ՍԿԻՊՈՒՐԲԱԽԻԱՅ ԿԱՐԿԵՍԱԳԵՏՆԵՐ

-Տեղեկացանք, որ ՀՀԸՄ 100-ամեակին առթիվ արուեստագետները մասնակցություն ունենան մեծ ընդհանուր ցուցահանդեսի կազմակերպմանը:

Վերջերս այնպես ղայտեցան, որ Պողոսեան ազգային վարժարանի 140-ամեակին Պողոս քեյի կիսանդրին նուիրեցի, Միջերկրականի երկիրներու 50-րդ քիեմալիին՝ ուրի արձան մը: Ոչ, ապիկա հերթական նուիր է: Ոչ Պողոս քեյի արձանը, ոչ ալ ՀՀԸՄ-ին նուիրած «Յանտրուփին»-ը ղայտը նուիրեն չեն: Թէ ինչո՞ւ քի այդ արձանները, չեն կրնար բացատրել: Արուեստագէտը ինչ որ կընէ, իննաբար ինչ: Պողոսեան վարժարանն ալ, Բարեգործականն ալ իննի աս հարազատ են, ղայտը է: Մեծցայ եւ արձանագործութեան առաջին դասերն առի Պողոսեան ազգային վարժարանին մէջ: Իննապատի եւ իննուորոյն դարձայ Բարեգործականի Մելգոնեան կրթական հաստատութեան մէջ: Այնպէս, որ երկուն ալ տունիս ղետ են: Երկուն ալ մեծերիկ ու հարազատ:

- Ըսիք, որ առաջին դասերը Պողոսեան վարժարանին մէջ առի: Մի՞թէ վարժարանը արձանագործութեան դասեր ունէր:

Առանձին արձանագործեան դաս չէինք ունենք, բայց մեծ գծագրութեան ուսուցիչ ունէինք: Համբար Համբարձումեան, ճկարիչ էր: Եւ որ մը ուր. Համբարը տարբեր դաս մը տուա մեզի, բացաւ արձանագործութեան գաղտնիքները, եւ ես յայտնագործեցի աշխարհ մը, որ մինչեւ այսօր կախարդական հնարներով է լեցուն: Եւ այդ օրէն ես գայ իմ աշխարհը: Պարզ դաս մըն էր՝ նման ուրի աս դասերու, բայց ինձ համար ճակատագրական եղաւ: Մեզի բացատրեց, թէ ինչպէս կը կերտեն արձանները:

Երբեմն ղայտահական, կամ ոչ ղայտահական դիտողածը կրնոտ մարդու ճակատագիրը: Պատմութիւնը աս օրինակներ ունի:

Առաջին արձանը, որ ստեղծեցի Ղալիքն էր, Սատուցի Ղալիքը: Կրնայ ըլլալ ամեն մէկ հայ ղայտահանի մէջ Ղալիք մը կայ, ո՞վ գիտ...

- Յետագային նորէն անդադարձա՞ր Ղալիքին:

Առանձին Ղալիք արձան չունիմ, բայց իմ աս արձաններու մէջ Ղալիք կայ: Մեր իմաստուն ժողովուրդը այնպիսի հնրու կերտած է, որ ամեն ինչ կայ մէջը: Ղալիքը եւ թագաւոր է, եւ հովիւ, եւ բարի է, եւ խեղճ, եւ խելացի, եւ ծոտ, եւ հեզ է, եւ անհնազանդ...

Ինչ ուզէ կայ Սատուցի Ղալիքին մէջ: Այդ է ղայտահանը, որ ոչ միայն արձաններու, այլ ամեն մարդու մէջ Ղալիք մը կայ: Այդ աւելի լաւ հասկցայ, երբ մեկնեցայ Կիոթոս՝ մեր սիրելի Մելգոնեան վարժարանը՝ ուսանելու: Ըստ քան տուա ինձ Մելգոնեանը: Գուցէ նաեւ աշխարհամասնական մեր տարիքն էր, գուցէ:

- Մեծ սիրով կը յօսուիք Մելգոնեան վարժարանի մասին: Ի՞նչ է Ձեզի համար այդ դպրոցը, եւ ի՞նչ տուա Ձեզի:

Մելգոնեանը ամենէն առաջ տուն էր՝ մեծ.

Ազգային անհատործողականութիւնը հասնում է մինչեւ Եգիպտոս

Եգիպտոսից էլիոսով ստացված անձնական հաղորդագրությունը տեղեկացնում է, որ նույնը Ադրբեջանում կայացած Եգիպտոսի մշակութային ցարաքին մասնակցելու համար Եգիպտական կառավարությունն իր ղայտահանութեան ցուցակում որոշեց «Ազգային արվեստագետներ» ընդգրկել է նաեւ Սարգիս Թոսունյանի եւ Արմեն Կրոյանի անունները: Նրանք ղետ է ներկայացնելու իրենց աշխատանքները համադասախախախար Բանդակագործութեան եւ կերտարվեստի ոլորտներում: Սակայն, ինչպէս նշում է հաղորդագրութեան մէջ, «մեր անձնական հարեաններն ամբողջ ցուցակից հանել են միայն Սարգիս եւ Արմենի անունները»:

Բարեբախտաբար, մեր հայրենակից Սարգիս Թոսունյանը նույնը ամսին չորս տարբեր աշխատանքներով մասնակցել է Ալեքսանդրիայի (Եգիպտոս) Հունական արվեստի կենտրոնում բացված ցուցահանդեսին, իսկ ղեկները 1-ին էլ՝ Ալեքսանդրիայի ճկարիչների միութեան ստեղծած կայացած բարեգործական ցուցահանդեսին, որի բացումից առաջ արդեն վաճառված են եղել նա ներկայացրած բոլոր 3 աշխատանքները:

Այս առիթով իմբագրութեան ուղարկված Կահիրեի ՀՀԸՄ-ի հրատարակութեան «Տեղեկատու» ղայտերականի (իմբագիր՝ Արախի Դովլեթբեյան) 40-41-րդ միացյալ համարներից (հուլիս-հոկտեմբեր, 2006 թ.), որն ամբողջական տեղեկություններ տալուց բացի Եգիպտոսում ՀՀԸՄ-ի 100-ամյակի տոնակատարությունների մասին, գոհունակութեամբ նշում է նաեւ իր վերահրատարակութեան (նոր արջանի) տասնամյակի եւ 40-րդ համարի լույս ընծայման ղույգ տարեդարձները, մեր ընթերցողներին են ներկայացնում Աճժիկ Հակոբյան-Կանիմյանի հարցազրույցը Սարգիս Թոսունյանի հետ: Հայաստանի Թեթեյան մշակութային միութեանից ինդրելով, որ նրան հայրենի իրավիճակը հնարավորութիւնը ընձեռի: Բայց մինչ այդ մի Բանի կենսագրական տեղեկություններ նա մասին:

Ալեքսանդրիայում (Եգիպտոս) 1953 թվին ծնված Բանդակագործ Սարգիս Թոսունյանը 1979-ին ավարտել է Ալեքսանդրիայի Գեղարվեստի ֆակուլտետը (Բանդակի բաժին) եւ անդամ է Եգիպտոսի ինչպէս «Պատկերական արվեստների սինդիկատ», այնպէս էլ «Ալեքսանդրիայի Անտիքի»: 1979-85 թթ. աշխատել է որպէս դասատու: Մասնակցել է ավելի քան 90 ցուցահանդեսների սինդիկատին», այնպէս էլ «Ալեքսանդրիայի Անտիքի»: 2005 ին Պոլս Սահիդում կայացած 7-րդ «Ազգային Բիենալեում» արձանագել է առաջին մրցանակի: Մասնակցել է նաեւ մի ասր միջազգային ցուցահանդեսների Կիոթոսում, Իսպանիայում, Սուդանում եւ Ռումինիայում: Նրա Բանդակներից մի Բանին այժմ գտնվում են Եգիպտոսում, Կիոթոսում, Կանադայում, Ավստրալիայում եւ Հայաստանում: Իսկ նա աղագա տարբեր մասին այնտեղ անենք, որ 2007 թվի հունվար-մարտ ամիսներին մասնակցելու է Ատտանում (Կերին Եգիպտոս) կայանալի «Գրանիտ սինդիկատին»: Նորանոր ստեղծագործական հաջողություններ հայագի արվեստագետին:

Ն. ՕՐՈՒՎԵՐՆ.

«Ամեն հայ պատանիի մէջ Դաւիթ մը կայ» (Հարցազրոյց Բանդակագործ Սարգիս Թոսունյանի հետ)

Բարեկամական տուն: Մեծ տուն մը, որ միասին կրտանենք, կարող ենք կը ինդրենք, կրտանալու ենք, միմեանց հողը եւ ուրախութիւնը կը կիտենք, ինչու չէ, երբեմն ալ կը խախտենք վարժարանին օրէնքները: Տարբեր երկիրներ եկած հայ ղայտահաններն ու ղայտահանուհիները, ծնողներն, հարազատներն առանձին աղատասանած էին ՀՀԸՄ-ի կրթական հաստատութեան բարեխնամ յարկին տակ: Նաեւ կենսի դրոյց էր:

Մեծ ուսուցիչ մը ունէինք, որ արուեստի ղայտահանասուն էր, եւ ոչ միայն արուեստի, իսկական մանկավարժ էր, եւ բոլորիս սիրելին: Ան հիմա մեծ գործերու մէջ է՝ ղեկավարն է Գիւմրիի «Գոհար» երգչախումբ-նուագախումբին: Նկատեց, որ ես արձանագործութեան մէջ ձիւր ունիմ: Վարժարանին մէջ սենեակ մը առանձնացուց իմ եւ իմ նման մի Բանի աշակերտներու համար, որ նկարելու, գծելու, արձանագործութեան, ձեռնային աշխատանքներու շնորհ ունէին: Ես ամեն օր հոն էի: Միանգամ կը ղայտահան, բայց ոչ ամեն օր: Այդ սենեակը իմ առաջին արուեստանոց եղաւ: Միտ առաջին գնահատողն ու Բանդակագործ Սեդրակ Արզումանն էր: Երբեմն յանձնարարութիւն կուտար, բայց ես միտ ազատ էի իմ ստեղծագործական աշխատանքի մէջ: Կը կարեմ, որ Մելգոնեանի տարիները մային եւ ձեռնային մարզաններու ստեղծագործական լաւ արջան էր: Կը փորձել կերտել ամեն ինչ, ամեն ճիւղէ՝ ինչ որ ձեռնիս տակ ըլլար:

- Ի դէպ, ինչ նիւթով կը սիրէ աշխատել:

Իմ ամենասիրելի նիւթը բրնձն է: Սիրով կաշխատիմ նաեւ այլ մեծադրեցի՝ այլանի, ղիլիմ, հողեհարազեց բրնձն է: Կաշխատիմ նաեւ Բանդակ՝ գրանիտ, մարմար, կրտար...

- Այդ կոտ նիւթերը կրնան նոր գաղափարներ ներշնչել Ձեզի:

Մեծաղի հետ աշխատել աս կը սիրեմ: Մեծ համոյ է տեսնել, թէ այդ կոտ մեծաղը ղեռնաշի աղջիկ, կամ նոր ղայտահան կը դառնայ: Երբ կարծիքս, մեծաղը ղագաւոր ու ղագմիկ կը ներկայանայ, ղարմանայ չէ, բայց երբ մեծաղն ու Բանը մայր կը բուրեն, կամ ղարման ձեղկի ղետ ձկուն ու Բանու աղջիկ, այդ հրաշքը միայն արուեստը կրնայ ընել:

- Յաճախ կը լսեմ, որ ցուցադրութիւն ունեցա՞ր անհասական, կամ Եգիպտոսի արուեստագետի մը հետ: Զանի՞ ցուցադրութիւն ունեցած է:

Առանց հաւուելու Մելգոնեանի ցուցադրութիւնները, մինչեւ հիմա ունեցած են 11 անհասական եւ 80 իմբային ու ղույգով ցուցադրութիւն: Ինչպէս ամեն արուեստագետ, նախ արուեստ ներկայացուցի ինձ հարազատ արջանակի մէջ: Եթէ մեծերմներ, որ ան-

«Հավերժութիւն» արձանը նկարված ՀՀԸՄ-ի 100-ամյակին:

ի ղայտահանը են, ընդունեցին, օտարները կընդունին: Ամենայնուս Բանդակագործ ամենամեծ մարդն է:

Չեն կրնար չիտել, որ առաջին ցուցադրութիւնս 1976-ին կայացաւ Ալեքսանդրիոյ Հայ աշխարհակազմական եկեղեցւոյ մէջ: Այս եկեղեցիին մէջ անցած է իմ մանկութիւնս ու երիտարողութիւնս:

Այնուհետեւ՝ 1977-ին «Տիգրան Երկաթ» մշակ. միութեան մէջ, 1981-ին Ալեքսանդրիոյ ՀՀԸՄ ՆՈՒՊՈՒՐ-ի մէջ, 1984-ին Աթէն, Ալեքսանդրիոյ, Հայ գեղարուեստախումբ միութիւն, 1987-ին «Տիգրան Երկաթ» մշակ. միութեան, 1991- Հայ աշխարհակազմական եկեղեցի, Ալեքսանդրիոյ, 1996-ին Արուեստից համալիր՝ Գահիրէ, 2002-ին Արուեստի կեդրոն, Ալեքսանդրիոյ, 2005-ին Ռուսական մշակութային կեդրոն, Ալեքսանդրիոյ: Ունեցած են նաեւ իմբային եւ 2 արուեստագետներու հետ ցուցադրութիւններ, 1974-ին «Տիգրան Երկաթ» մշակ. միութեան ճկարիչների հետ, Գալիքի ճկարիչների հետ, 1988-ին «Կոկանեան Սրահ» Սարի Արթի-նեանի հետ, 1999-ին «Սիդի Կարտ» արուեստից կեդրոն՝ Ալի Մուսաֆայիի հետ, Ալեքսանդրիոյ, 2002-ին «Սիդի Կարտ» արուեստից կեդրոն՝ Սամահ Սալահ էլ Դիսիի հետ, 2005-ին Կահիրէի «Սաֆարիան» արուեստի կեդրոն (իմբակային):

2003-ին Կահիրէի ժամանակակից արուեստի ղանդարան, որ նաեւ 2 մնայուն գործ ունիմ: 2005-ին Ալեքսանդրիոյ 50-րդ քիեմալի, նաեւ նուիր արձան մը:

- Դու միայն Եգիպտոսի մէջ ցուցադրած է:

Կը սիրիմ, որ անհամես ըլլամ: Միջազգային ցուցադրութիւններու ալ մասնակցած եմ: Ըստ հետաքրքրական է նաեւ ղիտակ այլ երկիրներու եւ ժողովուրդներու կարծիքը գործերու մասին:

2003-ին Իսպանիոյ, 2004-ին Ըաղթոն, 2005-ին Սուդան, 2005-Ռումինիոյ:

- Ինչո՞ւ չէ՞ր ղայտահան Ալեքսանդրիոյ ղարդարանին ուլ ղայտահան արձաններուն մասին: Զէ՞ որ դու ալ այն 10 արուեստագետներուն մէջ էի, որ 10 օրերու ընթացիւն կրցան 10 նոր արձաններով ղարդարել ղարդարանին արջայտագը: Կը կարեմ մեծ ղայտահան է գտնուել երկրի 10 ընտրեալներուն մէջ: Իսկ Ատտանը, եթէ չեն սխալիր, միջազգային սինդիկատին էր, չէ՞:

Գրդարանի արձանը իմ առաջին ղուտոր գործն է՝ 6 մետր բարձրութեամբ: Կրնամ ըսել, մեծ փորձառութիւն մըն էր որ ունեցայ Ատտանէն առաջ: Իսկ Ատտանը... Հոս առաջին անգամ մեծաղայ ղարմիս Բանին: Կը կարծիք, որ ղարմիսը կարծիք Բանին աշխատելու համար: Բայց ղագալի, որ հնազանդ ու անուտ Բանին է: Եթէ նախաղայ ղագալի ղարմիսի Բանինը, ղուցե ղագաւոր ղանդակէի: Բայց իմ ղագաւոր փափկասիրտ է ու անաղայ. իր մէջ կը ներառէ Եգիպտոսի դարաւոր արուեստները: Փարտուն է ու ղիւտան, ղալան է ու Բիւսոնեայ, արիւտ է ու ղանմասար...

- Ատտանը Ձեզ միայն ղարմիսի՞ հետ մեծաղայ:

Ոչ, Ատտանը տարբեր երկիրներ եկած արուեստագետներու, տարբեր մշակութիւններու ղանդարան էր, որ կրտար Եգիպտոսի տակ ուրեւիկն տակ եւ կրտար բազմաշխատակ ու բազմաղան արուեստ: Ամեն մէկն իր երկրի արեւի ձանձնեցները կը ղանդակէր Ատտանի բարկ արեւին ու իր հողիին եւ ձեռներուն ղեռնութեամբ կրտար արուեստ՝ արձան: Հետաքրքրական եւ անտեղի է գտնուել տարբեր մշակութիւններու այդ հողը ղանդարանին մէջ:

- Այցելած ե՞ր հայրենիք, եւ ի՞նչ կարծիք ունիք հայրենական արձանագործութեան մասին:

Հարկան այցելած եմ, եւ բարձր կարծիք ունիմ հայ արուեստագետներու մասին: Երբ մեկնեցայ Հայաստան, արդէն համալսարանաւարտ էի, բազմաթիւ ցուցադրութիւններ ունեցած էի, բայց... ուրի աշխարհ մը գայ: Փորձեմ բացատրել, երբեմն ղիւր մը կը կարդալ ու երկրորդ անգամ կարդալու կարիք կը ղագալ: Հայրենիքը բանիմար մօր մը ղետ մանրամասն բացատրեց ինձ կարդացած ղիւր ղիտակագրութեան եզերը: Ուրի աշխարհ էր, որովհետեւ մանկութեան տարիներուն Եգիպտոսի մէջ աս արձաններ չէի տեսած: Մելգոնեանի տարիներուն տեսած էի այնտեղ՝ որտեղ կրտար տեսնել ղիտակագրութիւն սան մը: Ուրի, նաեւ սիրելի աշխարհ էր, որովհետեւ առաւել հասկնալի ու հարազատ ղեռներ ու հերտներ էին: Հիացած էի Սարի Հայաստանի, Սատուցի ղալիքի, Մարտիրոս Մարտանի, Սայաթ-Նուպայի արձաններով: Ժամեր կրնային կենալ մանրամասն արձանին ուլ եւ մոկի ղուցել Սիրոյ մեծ երգիչին հետ: Երեսուն ինձ համար արձաններով հարուստ ղարտեղներու Բանին է:

Ալեքսանդրիայի 50-րդ քիեմալի նկարված արձանը:

Սարգիս Թոսունյան

ՄԵԾ ԲՐԻՏԱՆԻԱ

Շոսլանդիայի «Տխուր» 300-ամյակը

Մի ֆանի օր անց հեռուստատեսային վավերագրական մի ֆիլմ, որն ամփոփում է Շոսլանդացիների վերաբերմունքը անգլիացիների նկատմամբ, ցուցադրվելու է ի նշանավորումն Շոսլանդիայի՝ Անգլիային միանալու 300-ամյակի: Անգլիան Շոսլանդացի վարչապետ է ունենալու հավանաբար, երբ գարնանը Գորդոն Բրաունը փոխարինի Թոնի Բլեյթին, բայց մայիսին Շոսլանդիայում կայանալի խորհրդարանական ընտրություններում անջատողական Շոսլանդական Ազգային կուսակցության անդամները լավ հնարավորություն ունեն ստանալու կենտրոնի մեծամասնությունը:

Սա անդամներն էլ ի նշանավորում խզում Անգլիայից, որովհետև նրանք ստիպված կլինեն կուսիցիոն կառավարություն կազմել լիբերալ-դեմոկրատների հետ համագործակցելով: Դրանով վերջ կդրվի իր դարն աղյուսակ լեյբորիստականի և լիբերալ-դեմոկրատականի ուժերով ստեղծված կուսիցիոն կառավարությանը, որը, սակայն, խոստովանեմ, որ 300-ամյակի յուրօրինակ նշում կհամարվի:

1707 թվի հունվարի 16-ին էր, որ Շոսլանդիայի խորհրդարանը ընդունեց «Միավորման օրենքը», որն այդ ժամանակ էլ խանդավառությամբ չընդունվեց: Դրանից առաջ երկու երկրները համատեղ աղբյուր էին մեկ թագավորի իշխանության ներքո, երբ Շոսլանդիայի Գալլոք 6-րդը (Մարի Ասյուարի որդին) հաջորդել էր անժառանգ էլիզաբեթ 1-ին (Եղիսաբեթ Թյուդոր) թագուհուն 1603-ին՝ որդես Անգլիայի Գալլոք 1-ին թագավոր: Մեկ տարի անց նա իրեն հռչակեց իր «Մեծ Բրիտանիայի թագավոր» վերականգնելով կղզու հին լատինական անվանումը: Բայց երկու երկրները իրարից անջատ մնացին մեկ դար ետ:

Շոսլանդիայի վերադարձությունը հասկանալի էր, ֆանի որ միջոց էլ ունեցել է Անգլիայի բնակչության ընդամենը մեկ քառերորդ մասը: Փոխարենը ունեցել է իր սեփական լեռնային շրջանները, օրենքներ, բողոքական հավատքի իր՝ որթսրիստական արարածը, և վճռակալությունը՝ ավելի հարուստ և ավելի բազմամարդ անգլիացիների սիրալիստության սակ չլինելու: Նրան (Շոսլանդիային) կարելի էր «կառառել» կենտրոնի «Միավորման օրենքի» օգտին միայն այն բանից հետո, երբ 18-րդ դարի սկզբներին ֆինանսական ծգնաժամ աղբյուրն Շոսլանդացի բուրժուաներն ու ջենտրիները (անհիսթոր մանրակալված ավերակները):

Շոսլանդիան լեռնային իր հարավային և կրթական համակարգերը, բայց բանակցությունների արդյունքում ստեղծվեց ոչ թե դաշնային, այլ ունիտար մի ղեկավարում, որի Լոնդոնում գործող «Բրիտանական» խորհրդարանում մեծ տեղ էին

զբաղեցնում Շոսլանդացի լեռնային լեռնային մեծամասնությունը դեմ էր միավորման, համարելով այն «ծախվածություն» (Գլազգոյում մեկ ամիս Եստրակալ արտաստություններ էին տեղի ունենում), բայց իհարկե գործնական ազդեցություն չէին կարող ունենալ այդ գործընթացի վրա: Հետզհետե վերականգնվեց անցավ, տեղի սվեց որովհետև «Միավորման օրենքը» կայսրության ընդարձակման դաշնակցություն հավասար իրավունքներ սվեց նաեւ Շոսլանդացիներին:

Ավելի ֆան երկու հարյուր տարի Շոսլանդացիները այդ կայսրությունը համարեցին նաեւ իրենցը և իհարկե բարգավաճեցին, բայց

դասգամավորներից կազմված խորհրդարանը հակված է ընդմիջոց դադարեցնելու ինքնուրույն: Այդ դասգամավոր էր, որ Բլեյթի լեյբորիստական կառավարությունը ամեն ինչ արեց 300 տարի անց, 1999-ին վերականգնելու Շոսլանդիայի սեփական խորհրդարանը, որը հանձն առավ առողջադատության, կրթության և այլ տեղական հարցերի վրա գործնական վերահսկողություն սահմանել: Բայց Շոսլանդիան նաեւ դադարեց Լոնդոնի խորհրդարանում ունեցած իր լեյբորիստական դասգամավորներին:

Նրանց իրավունքների վերականգնումը նույնպես ուներ վերացնելու սեղանաշարը՝ անջատողա-

(անգլիացիներից) վերականգնվածի զգացումը միջոց էլ մնաց իրենց հոգու խորում, երբ կայսրությունը արտաքին, Բրիտանիայի իշխանությունը՝ հարաբերական անկում աղբյուրն էր Շոսլանդացիների դժգոհությունը դարձրելով զրոյի բարձրացրեց: Շոսլանդիայի Ազգային կուսակցության ծնունդը կապված էր ոչ թե ծնունդ կամ Եստրակալի մեծարկված լինելու (Շոսլանդիան բնակչության յուրաքանչյուր անձի համար 20 տոկոսով ավելի զուտ էր ստանում, ֆան Անգլիան), այլ դժգոհ, վերականգնված լինելու զգացումի հետ: Այս հանգամանքը դասգամ էր դարձել, որ անգլիացիները բազմաթիվ անկողոտներ հորինեցին նեղակց կամ դուրսբերող Շոսլանդացիների մասին:

Այժմ սակայն, բացի ընդհանուր բյուրեղից ստացած դոստիայից, Շոսլանդիան ոչ մի դասգամ չունի մնալու Միացյալ Թագավորության կազմում:

Անգլիացիների մեծամասնության համար Շոսլանդիայի այդ կազմում մնալը կամ չմնալը առանձնապես նշանակություն չունի: Բայց լեյբորիստական կուսակցության համար անարակույս ունի կարեւորություն, որովհետև միայն Անգլիայում, անգլիացի

կանությունը, բայց դա միաժամանակ Շոսլանդիայի ազգայնականների հնարավորություն սվեց նաեւ կառավարելու երկիրը, այսինքն հնարավոր կառավարման մեխանիզմների մեջ:

Եթե մայիսին հաղթանակ տանեն, Շոսլանդիայի ազգային կուսակցության անդամները խոստանում են անկախության ձեռք բերման վերաբերյալ հանրապետական կարգի մեջ: Նրանք նյարդայնացած կենտրոններին հավաստեցին, որ անկախ Շոսլանդիան նույնիսկ արտաքին և անվտանգ կերպով իր տեղը կզբաղեցնի եվրոպական միության համաձայն ընտանիքում, և Գլազգոյի ծովի նավթային դասգամների նկատմամբ հազվի էլ կկառուցվեն գոյատևել:

Պե՛տ է նեղ, որ նրանք հաղթանակի հնարավորություն ունեն: Բայց խոստովանեմ նաեւ, որ Գլազգոյի ծովի նավթային դասգամները ստանալու են, իսկ Շոսլանդացիները գլխավորապես ծանաչված են որդես զգուցավոր և Եստրակալից ժողովուրդ: Այնուամենայնիվ 300-ամյակի շնորհիվ ստեղծված ուղեորությունը լինի սոսկ «մեծ աղմուկ վասն ոչնչի»:

ԳՈՐԾ, ԳՆԵՐ
Երկրաբանական ակադեմիա

«Բուժի նոր ռազմավարությունը վասթարագույն սխալն է Վիեննայի դաստիարակից ի վեր»

Ամերիկացիների 70 տկոսը դեմ է այդ ծրագրին

Երեկ «Ազգ» գրեց ԱՄՆ նախագահ Ջորջ Բուժի Եստրակալի իրան նոր ռազմավարության մասին, որով մասնավորապես նախատեսվում է 21,5 հազար հավելյալ զինծառայող ուղարկել Իրաք: Այդ որոշումը կսրակ հակադեմոկրատներն է առաջացրել ԱՄՆ-ում: Բուժից դաստիարակներն են նույնիսկ նաև կուսակցիցները: Մասնավորապես «Ֆիգարո» թերթը մեջբերում է հանրապետական սենատոր Չակ Ֆեյքելի խոսքերը, որն ասել է, թե նախագահի նոր ռազմավարությունը ԱՄՆ-ի «վասթարագույն արտաքին ֆաղափական սխալն է Վիեննայի դաստիարակից ի վեր»:

Ֆեյքելը նախագահուց ասել է, որ ինքն ամեն կերպ կհակադեմոկրատիկ նոր ծրագրի իրականացմանը: Կոնգրեսում ներկայումս մեծամասնություն կազմող դեմոկրատները նույնպես խստիվ ֆեյքելն են Բուժի նոր ռազմավարությունը: Առավել ազդեցիկ օրենսդիրները մեկը՝ սենատոր Էդվարդ Ջեյմսը, առաջարկել է խափանել հավելյալ զորքերի գործողումը, հրաժարվելով այդ ֆայլի ֆինանսավորումից:

Կոնգրեսի արտաքին գործերի հանձնաժողովի նոր նախագահ, դեմոկրատ սենատոր Ջոզեֆ Բայդենը իր հերթին Սոմիակ ասն նոր ծրագրի

ը բնութագրել է որդես «ողբերգական սխալ»: Ի դեպ, սենատոր Բայդենը 2008 թ. նախագահության թեկնածուներից մեկն է:

Սուսիեյթեղ որդես գործակալության և Լքոս հաստատության համատեղ անցկացրած հարցման արդյունքների համաձայն, ամերիկացիների 70 տկոսը դեմ է հավելյալ զորքեր Իրաք ուղարկելուն: Հարցման մասնակիցների միայն 35 տկոսն է արդարացում Իրաքի դեմ սանձազերծված դաստիարակը: Մինչդեռ երկու տարի առաջ նրանք կազմում էին 66 տկոս:

Պ. Բ.

ԻՐԱԶ

«Երբիլում Իրանի հյուղաստասարանի վրա կասարված հարձակումը Վաշինգտոնի սաղրանքն է»

Հունվարի 11-ին Հյուսիսային Իրաքի Երբիլ քաղաքում 8 ուղղաթիռներով ամերիկյան ուժերը դեսանս էին իջեցրել, աղա և հարձակում գործել Իրանի Իսլամական Հանրապետության հյուղաստասարանի վրա, որի ղեկավարությունը կազմված է ֆուդ վաճառագաններից: Նրանց հաջողվել էր ներխուժել հյուղաստասարան և ձերբակալել աշխատակիցներից 6-ին, որոնցից մեկն արդեն ազատ է արձակվել:

Արձագանքելով Երբիլում Իրանի հյուղաստասարանի վրա ամերիկյան ուժերի հարձակման մասին «Ալ Տազիր» հեռուստատեսության հաղորդմանը, ԱՄՆ ղեկավարող Կոնդոլիզա Ռայսը, որը Երբիլի էր դաստաստվում տարածաշրջանում, հրաժարվել էր հաստատել դրա իսկությունը: Իսկ Պենտագոնի խոսնակ Բրայն Ուիթմանը ասել է, որ Երբիլում հարձակման թիրախը Իրանի հյուղաստասարանը չէ: Այսինքն երկուսն էլ հերքել էին փաստը:

Այնուամենայնիվ, հունվարի 12-ին Իրանի հյուղաստասարանի վրա կասարված հարձակումը դաստաստեց դաստաստեց և Իրաքի արտգործնախարար Խուսրո Զեբարին: Նա հայտարարել է, որ դրանով ամերիկացիները բուռն զայրույթ են առաջացրել երկրում, և Իրաքի կառավարությունը կալանքի սակ ղեկավարող հինգ իրանցիներին ազատելու համար դիմել է ինչպես Իրանում ԱՄՆ-ի դեստաստություն, այնպես էլ ամերիկյան զինվորական իշխանություններին:

Անգլիական «Գարդիան» թերթը անդրադառնալով Երբիլում Իրանի հյուղաստասարանի վրա ամերիկյան ուժերի հարձակմանը, դա ղայմաձայնակ էր նախագահ Ջորջ Բուժի իրաքյան նոր ռազմավարության հետ և համարել Իրանին դաստաստագրի մեջ ներառելու ԱՄՆ-ի սաղրանք:

Ն. Ե.

Արենում հրթիռակոծվել է ԱՄՆ դեստաստունը

Երեկ առավոտյան, տեղական ժամանակով ժամը 6-ին Արենում հակասակային հրթիռ էր ղայթել ԱՄՆ դեստաստան 3-րդ հարկում: Այդ մասին հաղորդում է Ֆրանստրես գործակալությունը, վկայակոչելով Հունաստանի ոստիկանության ներկայացուցիչներին: Ոստիկանությունն անմիջապես ավերակները կոտորել է թաղամասը:

Իրավապահները նշում են, որ հրթիռը ձակել է շենի դասը և ղայթել զուգարանում: Ընդամենը վնասվել է շենի ճակատին ամրացված ԱՄՆ զինանշանը:

«Սա ահաբեկչություն է, բայց մենք առայժմ չգիտենք, թե ով է կազմակերպել», հայտարարել են ոստիկանության ներկայացուցիչները: ղայթումից ուրեմ մեկը չի տուժել: Միջադեպի կաղակցությամբ երեկ Հունաստանում ԱՄՆ դեստաստունը փակ է եղել:

Նորեյան դափնեկիրը Թուրքիային հորդորում է դադարեցնել ուղղափառների հալածանքը

Թուրք գող, գրականության 2006 թ. Նորեյան մրցանակի դափնեկիր Օրհան Փամուրը թուրքական «Ռադիկալ» թերթի հորեյանական համարում անդրադարձել է Կոստանդնուպոլիսի հունաց դաստիարակության աղբյուր ծառայած խնդիրներին:

Հունական RNN գործակալությունը հաղորդում է, որ թերթի տասնամյակի առթիվ հրատարակիչներն անցկացրել են յուրօրինակ «գիտախորհրդ»։ Նշանակում էր գողին մեկ օրով հանձնելով գլխավոր խմբագրի լիազորությունները:

Անձամբ զերազգայնականների և իսլամիստների սղառնալիներին ենթարկված Փամուրը թերթի հասուկ թողարկման գլխավոր թեման է դարձրել այն հալածանքները, որոնց ենթարկված են գողները ու արվեստագետները:

«Մեկ խաչ, հազար ոստիկան» հոդվածում գողը դասում է Կոստանդնուպոլիսի հունաց դաստիարակի հանդեպ առկա նախադասարանների մասին, որ առաջվա դես ունեն Թուրքիայի բազմաթիվ բնակիչներ:

Պ. Բ.

Թուրք բանվորներին Իրաքի սեղափոխող ինքնաթիռը կործանվել է ամերիկացիների հրթիռակոծության դաստաստով

Հունվարի 9-ին Բաղդադից 90 կմ հյուսիս գտնվող Բալադի օդանավակայանում վայրէջքի դասին խոստակվել էր թուրք բանվորներին կղանա ֆաղափ Իրաքի սեղափոխող «ԱՆ-26» մակնիշի ինքնաթիռը: Ավիավթարի հետեանով գողվել էին անձնակազմը, ներառյալ դրա 35 ուղեւորներից 34-ը: Մեկը ծանր վիրավորվել էր, որին Բաղդադում բուժում են ամերիկացի բժիշկները:

Պաստանական հաղորդագրությամբ, որդես ինքնաթիռի կործանման վայր նախ նեղվել էր Բաղդադի «Ալ Ասադ» օդանավակայանը, աղա և Բալադ ֆաղափ մոտակայքում տեղակայված ամերիկյան ռազմաբազան: Այս հանգամանքը հիմք է սվել «Ազգին» հունվարի 10-ի համարում ավիավթարը բնութագրել որդես առեղծվածային:

Հունվարի 11-ին թուրքական մամուլում հրաղարակվել էին մեր ենթադրությունը հաստատող տեղեկություններ, թե ավիավթարի մասին ամերիկացիները հայտնել են հինգ

ժամ ուսացումով, այն էլ թուրքական կողմի համառ դիմումներից հետո, Իրաքում ամերիկյան զինվորական իշխանություններին Թուրքիայի արտգործնախարարության ներկայացված դաստաստագրի դաստաստագրի անտեսվել է, ավիավթարի առնչությամբ դաստաստագրի տեղեկությունները Թուրքիայում ԱՄՆ-ի դեստաստությունը ցավակցություն է հայտնել զողվածների հարազատներին:

Հունվարի 12-ին «Ջունուրիեթը», վկայակոչելով ավիավթարի ակնատեսներին, կարծի է հայտնել, որ այդ ինքնաթիռը հրթիռակոծվել է: Համահունչ ենթադրություններ են արել նաեւ միջազգային գործակալությունները: Այդ ընթացքում «Ենի Շաֆաթ» նույն օրը կա համարում գրել է, որ ամերիկացիները առգրավել են խոստակված ինքնաթիռի սեւ արկղը և արգելել ավիավթարը տեղում ուսումնասիրելու համար Թուրքիայից Բալադ մեկնած մասնագետների մուտքը ռազմաբազա:

Ն. Ե.

Մշակույթ

Աշխարհում ամենայն գեղեցիկ սկիզբ է առնում մաքրագործված ու սրբագործված հույսից: Հույս, որի առջեւ ընկրկում են ցուր ու խափար, վիսաուրյուն ու խեղճություն: **Սաթենիկ հաչատրյանի «Եռանկյունաձեւ ճանապարհ»** խորագիրը կրող այս գիրքն էլ հենց այդ մաքրագործված Հույսից է ծնունդ առել: Սաթենիկը կարողացել է կարողանալ ու որսալ ժամանակի անհանգիստ դիմադրությունը: Գեղեցիկ վեր սահող արտիստի վրա արել է ընկել: Արտիստը ձգվում է դեպի բարձր գաղտնաբեր աշխարհներ: Եվ Սաթենիկը հաչատրյանն ու իր սերունդը կանգնած են այդ արտիստ արտիստի վրա: Այդ արտիստ, բայց դժվարին արտիստ ուղեւորը դառնալու վճիռն ու դաստիարակությունը կա, եւ հայի վաղվա օրը զվարթածայն ծնունդ է հեռավոր հորիզոններից: Հայրենիքը նաեւ բանաստեղծությանը է կառուցվում: Խենթ ու խենթացնող գիտել, աղոթահար օդ, թռիչք ու անկեր, կորուստ ու հանդիման հրավանդ, մթության դուռ ու բախում այրվող կարոս, դեղին անձրեւ ու գիտելից անկախ լուսամտիկ, եւ այդ ամենը դարձնող մի հեւ, մի շունչ, մի շունչ, մի շունչ: Ինչ որ իրեն փնտրելու, զննելու, ծանաչելու հավերժական ճանապարհի մեջ Սաթենիկը հաչատրյանը իր դաստիարակած ծիծաղ ու ջանքն է դնում, որ աշխարհը մի փչ էլ գեղեցկանա, որ լույսը աշխարհի վրա գեղեցկորեն բացվի: Բանաստեղծական ոգեւորիչ, հուսադրող հայտ, եւ դաստիարակող արտիստը լույսը սերտացնելու իր ծիրն է փնտրում: Ամենուր արձագանքելու են ֆո կանչին, ամենուր սողալու են ֆեզ, բայց դու հայնսկսելու ես անակնկալ, չտախաված սեղան, ֆո փոխարեն մարդկանց ժողովուրդ է ֆո բառը, անկեղծությամբ եւ սրտի քրթնով սոգորված ֆո խոսքը:

Չյունե ջութակի եւ լուսավոր երազների ժամանակը

Եւ ճանապարհում ամենայն գեղեցիկ սկիզբ է առնում մաքրագործված ու սրբագործված հույսից: Հույս, որի առջեւ ընկրկում են ցուր ու խափար, վիսաուրյուն ու խեղճություն: **Սաթենիկ հաչատրյանի «Եռանկյունաձեւ ճանապարհ»** խորագիրը կրող այս գիրքն էլ հենց այդ մաքրագործված Հույսից է ծնունդ առել: Սաթենիկը կարողացել է կարողանալ ու որսալ ժամանակի անհանգիստ դիմադրությունը: Գեղեցիկ վեր սահող արտիստի վրա արել է ընկել: Արտիստը ձգվում է դեպի բարձր գաղտնաբեր աշխարհներ: Եվ Սաթենիկը հաչատրյանն ու իր սերունդը կանգնած են այդ արտիստ արտիստի վրա: Այդ արտիստ, բայց դժվարին արտիստ ուղեւորը դառնալու վճիռն ու դաստիարակությունը կա, եւ հայի վաղվա օրը զվարթածայն ծնունդ է հեռավոր հորիզոններից: Հայրենիքը նաեւ բանաստեղծությանը է կառուցվում: Խենթ ու խենթացնող գիտել, աղոթահար օդ, թռիչք ու անկեր, կորուստ ու հանդիման հրավանդ, մթության դուռ ու բախում այրվող կարոս, դեղին անձրեւ ու գիտելից անկախ լուսամտիկ, եւ այդ ամենը դարձնող մի հեւ, մի շունչ, մի շունչ, մի շունչ: Ինչ որ իրեն փնտրելու, զննելու, ծանաչելու հավերժական ճանապարհի մեջ Սաթենիկը հաչատրյանը իր դաստիարակած ծիծաղ ու ջանքն է դնում, որ աշխարհը մի փչ էլ գեղեցկանա, որ լույսը աշխարհի վրա գեղեցկորեն բացվի: Բանաստեղծական ոգեւորիչ, հուսադրող հայտ, եւ դաստիարակող արտիստը լույսը սերտացնելու իր ծիրն է փնտրում: Ամենուր արձագանքելու են ֆո կանչին, ամենուր սողալու են ֆեզ, բայց դու հայնսկսելու ես անակնկալ, չտախաված սեղան, ֆո փոխարեն մարդկանց ժողովուրդ է ֆո բառը, անկեղծությամբ եւ սրտի քրթնով սոգորված ֆո խոսքը:

Զանգի ու ֆանի անգամ / Երբ բեկված հոգով / Փախչում էի ես / Մարդկանցից բոլոր / Եվ անգամ ինձնից / ... Փախչում էի դեղին / Ծովը խելահեղ / Որ սրտիս անդր / Չանցի այնտեղ / Բայց արդի ու ես / Որ ծովն անհանգիստ / Երբ արագույն էր / Փոքրկված սրտիս ...

Անհանգիստ, փոքրկված սրտի ժամանակը: Բանաստեղծական նոր խոսքի եւ նոր մտածության ժամանակը: Սիրելի ու հավասար միտքի կարողանալ: Ժամանակի ցնցումներին ու երեւումներին հակառակ ֆո կամարը միտքի լինի հաստատուն, ֆո երբը՝ անհասանելի, որդեգիր մարդիկ (ընթերցողները) ունկնդիր լինեն ֆեզ, հավասան ֆո հավասիրեն: «Իմ մանկության փուլիկները դեռ

չեն դառնում, նրանք հեռավոր դաստիարակում են դեռ իմ փոխարեն», - ասում է Սաթենիկը հաչատրյանը, եւ նրա ծայրը զննում է մանկության եւ մաքրության հոգեկենտրոն: Սաթենիկը գիտի, որ այս հոգի վրա առանց այրվելու, առանց սառնալու մի ու չի կարող զննվում, ոչ մի հունը ծիծաղի չի հայտնաբերում, եւ արտաբերում է մի բունգաչափ, այրվող սրտի հեւ: «Վառվում է մոմը, Որ ես ծովն դառնամ, որ նորից ... աղոթեմ...»: Սիրելի կարելի է սիրելի մասերը ֆանտազիկ սեփական արցունքներով: Այո, - դաստիարակում է Սաթենիկը հա-

մեջ է առավել գեղեցկանում. «Ես եմ - ես էի - ես եմ, չկայի / Ես մեռա վաղվա երկունքի մեջ քաց...»: Սաթենիկի սողուն բանաստեղծական ձևում ու տղամարդի մասերներին վրա առկա է նաեւ բանաստեղծական հայացքը, եւ այդ հանգամանքը նույնպես ոգեւորիչ է եւ հուսադրող: Պատկերներ կան, որոնք դիտարկված են բանաստեղծի կինոյի հեռանկարի վրա: «Կորած փողոցը հսկող մի ծեր մարդ», «Նորից ես, ու նորից դու չկաս այս կապե գիտելիս խնդրու», «Պատեր լուսեղեն ու արեւոտ, խենթ, անհանգիստ ու խոռվա-

չառյանը եւ իր ճեմարտությունը հավասանում է գրով: Ամեն օր, ամեն ժամ ինչ-որ բան ֆայլայվում է ու փնտրվում, բայց բոլոր ժամանակներում էլ զննվելու ու զննվում են խենթ անհասներ, ովքեր, փրկարարի ու դաստիարակի իրենց դուրը վեր դարձնում են, առաջ են մղվում եւ իրենց կրողի դասակարգում հեռարան են դարձնում սյուն ու խոյակի համար: Ներքին դաստիարակում ու ներքին ինչ-որ միտքի միտքի մեջ են ծնվել այս սողները, որ այդ անցողիկ միտքի դուռն ու ներքին լարումը դարձնել է այստեղ սեպակում: «Գիտե՞րե՞մ մաքրող մայրիկ ուսին թեւերդ ես-սա, բայց ֆեզ չեստա»: Բառից այն կողմ, սարածությունից այն կողմ ինչ-որ բանում մի բան է ղեկավարում ու հոգեվարում: Եվ մեկը ղեկ է, որ իրեն սեղ զգա եւ սիրություն անի այդ բանում ինչ-որ բանին: «Ուր ու չիմչ չկա սաստից բացի / Որտեղ ամբողջ ուր ու է հիմա / Հիմա կեանքն է գիտելը միտք, որ ցուցք լինի...»: Ինչ-որ հնչեւանգ, որը ղոկվել է մեռ հին խաղիկներից, երանգ մի, որը կարծես թրծված լինի մեռ հին մանրակարծիքից, եւ որ միլիոններով անգամ այս աշխարհում (եւ Զրիստոսի ծնունդից առաջ, եւ Զրիստոսի ծնունդից հետո) աղաղակով ու զննված խորհրդով ու ճակատագրական ծես, ֆան՝ հանդիմանում ու հրաժեշտի ծես: Հանդիմանում - բաժանում, բաժանում-հանդիմանում, եւ կյանքի փոփոխություններում մարմնանում է ինքը՝ բարձր գեղեցկության ոգին: Ահա եւ Սաթենիկը հաչատրյանի սարբերակը: «Իսկ ես լուսն եմ, ես հեռանում եմ ֆո կյանքից նորից, ես դառնում եմ ծյուն, Որ ինձ չզսնես...»: «Գուցե մաքուր լույսն է - ասում է լաթիկական սասցվածքը, եւ «մաքուր լույսի» որոնման ճանապարհին Սաթենիկը կարողացել է գրավ դնել իր սիրտը, եւ գուցե դա է դաստիարակ, որ նրա բանաստեղծական առաջին ֆայլերն իսկ այդպես վստահ են ու անխոստ, եւ բառը առավել յայնչալի դրողանքի դրողանքի ղեկ / Բանալու նման, որ դուռ չունի / Նամակի նման, որ հասցե չունի...»: Ամեն ժամանակ եւ յուրաքանչյուր սերունդը բառի ու բանաստեղծության իր կառույցն է բերում, աշխարհը կալման եւ գեղագիտության իր չափումն ու կնիքը: Ինչպես նույնպես վարդապետ, այնպես էլ բառը սլացիկ

հույզ, մաքրահնչյուն ու հեռագնա, ինչպես ինքը՝ դաստիարակը: Կրակոս ու սազանալիք ոչ թե շուրթերն են հնչում, այլ ինքը՝ հանուն մեծ երազի ինքնակազմելու դաստիարակ սիրտը: «Մանուկական մեղկ կայարանին / Դեղին վագոնի գնացիկ վրա, մեկնելուց առաջ գրել եմ՝ Արի...»: Դժվար չէ կռահել այն ակունքները, որոնցից սնվել է Սաթենիկի բանաստեղծությունը, դժվար չէ գանազանել սերյանական, սեպական դեղինի սակերը, բայց դրանք փնտրել էլ չեն խանգարում, որ Սաթենիկը սույն այս գրքով ընթերցողին ներկայանա իր ծնյով ու շնչառությամբ, թարմ ու արդիական իր դաստիարակությունը: Ներքին հայացք ու սրտի ստեղծություն միտք ունենալ, որդեգիր կարողանալ հարցնել: «Ինչ կա արդյոք եւ ի՞նչ է եղել կարոսից այն կողմ, Կարոսից առաջ ո՞վ է կարոսել...»: Սերտ հեռահեռ փառադր ու անբացող կյանքը միտքի անհանգիստ դառնալ, թեք անկառավար ամբողջից զգասկեղծ Սաթենիկի նման խենթերը եւ աշխարհին ի լուր չձայնի: «Ես ծառ եմ, գիտե՞ք, Հոռոտան փոքրկից...» եւ աղա: «Զանգի արձագանքը բոլոր ծառերի խրված է հավերժ հոգու հոգի մեջ / Որի մեջ նաեւ ես եմ անբաց / Որդե՞ս մեծածիլ ու լուսն Մարդ-ծառ...»: Սովորաբար առաջին ֆայլերի հեւ, բանաստեղծական առիթնող բացահայտումներ ֆիչ են լինում, բայց Սաթենիկը աղաղակներ է իր ներքին ծայրին, եւ դաստիարակը զուլացել է անակնկալ ծիրի մեջ: «Զարդակ մասերում ծեր լիալուսնի Մի արբած գործ գայլի հետախույզ ոռնաց...»: Ողջունեմ գրի ու գրակնության աշխարհ ուս դրած այս շունչի աղջնակին, ֆանգի նա իր հեւ մեծ աշխարհ է բերել ծյունե ջութակի հեղինակը եւ հեղինակի ղեկ / Բայց ու լուսավոր իր մյուս բանաստեղծությունները, եւ թող որ նրա հեւագա ընթացքը անխափան ու անխափար լինի, եւ թող որ նրա առջեւ բանաստեղծության եւ գեղեցկության նորանոր դուռեր բացվեն:

«Եռանկյունաձեւ ճանապարհի» հեղինակը անկապ կապահավել է անցնելու ընթացքին իր դժվարին ու գեղեցիկ ճանապարհը, եւ բանաստեղծությունից բանաստեղծություն, գրից գիր առավել հոգեկոչել է իր խոսքը:

ԱՄՏԱԵՆ ԱՄՏԱՆ

«Ես աշխատում եմ բազմաբնույթ. եւ սալիս եմ, եւ սասնում»

Խաչատրյանը, հեղինակել է «Ցանկության ծառը», «77 վարդ», «Վերանունը» բանաստեղծական ժողովածուները, «Ժամանակի մեջ» դրաման ու «Քառասունը ներդաշնակություն» դասակարգված լեզուներով: Անցնող տարում նա հիմնադրել է «Դար» հիմնադրամբ, ինչպես նաեւ նախագահում է «Կենաց խոսք» հասարակական, բարեգործական եւ մշակութային կազմակերպությունը:

Ալեքսանդր Ստեփանյանի անվան օմեթայի եւ բալետի ազգային ակադեմիական թատրոնի ճեմասրահը երկ յի եր բանաստեղծուհի եւ նկարչուհի Ալեքսանդր Գալստյանի գրական ընկերներով, համախոհներով եւ հարազատներով, ովքեր եկել էին շունչավորելու նրա 55-ամյա հոբելյանը: Հյուրերի մեջ էին նաեւ ֆառադիստ Երվանդ Չախարյանը, կինոգործիչների միության նախագահ Ռուբեն Գեորգյանը, դերասան Գուծ Մանուկյանը, արվեստաբան Սարո Մարությանը, Ֆրիդոլֆ Նախկինի անվան հիմնադրամի նախագահ Ֆելիքս Բախչինյանը, արվեստի բնագավառի այլ մարդիկ: «Աղոթագանգեր» խորագրով ինքնաթիղ երկու կազմակերպել է «Դար» հիմնադրամբ՝ «Ալֆաբեթ» ժողովրդական կենտրոնի աջակցությամբ:

Ջանի որ ստեղծագործող մարդու շնորհիվ եւ ստեղծագործական միջավայրում է անցնում, հոբելյան էլ ոյուրերին ընդունելու համար ըստ դասաճի էր դաստիարակվել: Օմեթային թատրոնի ճեմասրահում ցուցադրված էին Ալեքսանդր Գալստյանի գեղանկարչական աշխատանքները, ինչպես նաեւ կենդանի ներդաշնակությանը, իսկ մի ֆանի աստիճաններ էլ բանաստեղծուհու գիրքը: Դասական համերգները մեռ օրերում բավական հազվադեպ են դարձել, եւ թերեւ դա էր դաստիարակ, որ հանդիսատեսը դախիլը լեց մեծ հիացմունքով:

Ալեքսանդր Գալստյանը, որ 1991-1996 թթ. եղել է հայ գրողների միության «Սեան» բաժանմունքի նա-

խաչատրյանը, հեղինակել է «Ցանկության ծառը», «77 վարդ», «Վերանունը» բանաստեղծական ժողովածուները, «Ժամանակի մեջ» դրաման ու «Քառասունը ներդաշնակություն» դասակարգված լեզուներով: Անցնող տարում նա հիմնադրել է «Դար» հիմնադրամբ, ինչպես նաեւ նախագահում է «Կենաց խոսք» հասարակական, բարեգործական եւ մշակութային կազմակերպությունը:

Նկարչական մի ֆանի ցուցահանդեսներով հանդես եկած Ալեքսանդր Գալստյանը, իր խոսքով, նկարչությանը սկսել է զբաղվել մոտ հինգ տարի առաջ, իսկ բանաստեղծական աշխարհում հայնսկսել է դեռ դպրոցական տարիքից: Հոբելյանը նույն է, որ ստեղծագործելու համար իրեն հարազատ են լինելու, դասական եւ խոհափիլիսոփայական թեմաները: «Ես բազմաբնույթ եմ աշխատում, այդ կերպ կարողանում եմ լավ իմնաստեղծություններ գրել եւ սալիս եմ, եւ սասնում», ասաց Ալեքսանդր Գալստյանը՝ ժողովրդին մաղթելով սեր միայնակ նկատմամբ եւ միասնություն:

Հոբելյանական երկու իրերով, մասում համերգային ծագիր էր՝ բավական բազմազան եւ շունչալի նախաձեռնություն: Համերգային երկու բացեց միջնադարյան տարիքի եւ արտիստների մեկնաբան, երգիչ Կարո Զախարյանը, այնուհետեւ ելույթ ունեցան «Կարոս» համայնքը, կոմպոզիտոր Ռուբեն Ամիրխանյանը, օմեթային թատրոնի մենակազար Մարինե Դեմիրյանը եւ Սանկո Պետրոսյանի բալետի դասական ակադեմիական թատրոնի արտիստները, դիրիժոր Ֆազուլյո Աղադին, սենոր Մարտին Օրոն, ովքեր հանդիսականին ներկայացրին բազմազան ծագիր՝ Սայաթ-Նուվայի ստեղծագործություններից մինչեւ հասկանալի «Կարոսի ժողով» եւ «Ռուսական Համերգ» ներկայացումներից: Դասական համերգները մեռ օրերում բավական հազվադեպ են դարձել, եւ թերեւ դա էր դաստիարակ, որ հանդիսատեսը դախիլը լեց մեծ հիացմունքով:

ԳՐԱՐ ԳԵՄՐԱՅԻՆ

Փարիզի ֆադաֆադիստների մրցանակ Ռուբեն Մելիքին

Փարիզի ֆադաֆադիստների հանդիսավոր մրցանակներում «Վերանուն» մրցանակ է հանձնել ֆրանսահայ անվանի բանաստեղծ, բարձր մանիչ եւ հասարակական գործիչ Ռուբեն Մելիքին: «Աշխարհ» թերթը հեղինակել է, որ հանդիսավոր արտիստի ժամանակ ֆադաֆադիստ խորհրդի կոմունիստների խմբի նախագահ Ժ. Վյուրեմոնը դրվասանով է խոսել Ռուբեն Մելիքի գրական վասակի, 2-րդ աշխարհամարտում դիմադրության շարժմանը նրա ակտիվ մասնակցության մասին:

Բանախոսը հիշեցրել է, որ դաստիարակի սարիներին Ռուբեն Մելիքի Փարիզի 18-րդ շրջանի Ազատագրության կոմիտեի կազմում է եղել Միսաի Մանուկյանի խմբի հեւ մեկնել: Զաղափառական խորհրդական, սենսոր Նիկոլ Բուրլոն խոսել է Ռուբեն Մելիքի հայրենասիրական գործունեության եւ Ֆրանսիայում «Հայկական դեմոկրատիկ ծաղկաբույս» հրատարակմանը նրա բերած նպաստի մասին:

ՇՊՐՈՒՆԿԱՅԻՆ ՍՉԵՐՈՎ

Հայաստանի ազգային գրադարանն անցյալ տարի ընթացքում չեւեւ է բերել շուրջ 60 անուն հնամենի գիրք

ԵՐԵՎԱՆ, 12 ՀՈՒՆՎԱՐ, ԱՐՄԵՆԻՍՏԻ: Հայաստանի ազգային գրադարանի գրեթե ֆոնդի համարման համար այս տարի նախատեսվում է ծախսել 28 մլն. դրամ, մինչդեռ անցյալ տարի այդ նպատակով ծախսվել է 24 մլն. դրամ: Ինչպես հեղինակելու գրադարանի փոխնախագահ Ռաֆիկ Դազարյանը, անցյալ տարվա ընթացքում ձեռք է բերվել շուրջ 60 անուն հնամենի գիրք՝ օրիգինալ հրատարակությամբ, բնագիր, դաստիարակական, էլեկտրոնային տարբերակներով, ինչը նույնպես

նպաստել է գրեթե ֆոնդի համարմանը: Այստեղ մինչ օրս դաստիարակվում է դեռ 1915 թ-ին ստացված գրականությունը, 2007-ին, գրադարանի փոխնախագահի կառավարման ներքո, այդ թիվը կարող է աճել: Անդրադառնալով խնդիրներին, Ռ. Դազարյանը նշեց, որ գրադարանի գրադարանային ֆոնդը արդեն սասանիկը տարի է, ինչ չի զեռուցվում եւ արդյունում գրադարանի երեւ շնորհակալ մոտ վեց միլիոն անուն գրեթե ֆայլայվում են: Վերջին երկու տարիներին

հաջողվել է զեռուցում աղաղակով միայն հնամենի ու հազվագյուտ, ինչպես նաեւ արխիվային գրեթե ֆոնդերում եւ ընթերցարանում: «Ներկայումս գործող ինչպես ֆադաֆադիստ, այնպես էլ մարդային գրեթե բոլոր գրադարաններն ունեն այս, ինչպես նաեւ շնորհակալ բարեխաղան ու նոր գրականությունը համարում են խնդիր, սակայն առկա սուղ ֆինանսական միջոցները բավարար չեն դրանց լուծման համար», ասաց Ռ. Դազարյանը:

ԱԶԳ

ՁԱՆՈՒԼՈՒՄ

ՄԻՋԱՆԱԿՍԱԼ ՀԱՇՎԱՄԱՐՆԵՐԻ ՀԱՇՎԵԿՆԻՈՒ (ՁԵ 7)
-31- դեկտեմբերի 2006թ.
"ՖԻՆԱՆՍ" ՈՒԿ ԹԲԸ 1. Երևան Ազգայնագետի 2ա

(ի ազգ. դրամ)

ԱՆՎԱՆՈՒՄ	Հաշվետու ժամանակաշրջան	Նախորդ տարվա վերջ
1 Այլ	682,595	
1.1 Դրամական միջոցներ և բանկային հաշիվներ		
1.2 Առևտրային նպատակով լիցենզավորված ֆինանսական ներդրումներ	71,973	
1.3 Բանկային շեղարաշխված միջոցներ		
1.4 Դրամական օտարապետային միջոցներ		
1.5 Համախառններին տրված վարկեր և այլ փոխառություններ	1,983,360	
1.6 Վաճառքի համար նախատեսված կտրուկներ		
1.7 Այլ գործառնությունների գծով ստացվելիք գումարներ		
1.8 Մինչև մարման ժամկետը լիցենզավորված ներդրումներ		
1.9 Վարձակալության գծով ստացվելիք գումարներ		
1.10 Ներդրումներ այլ անձանց կանոնադրական կառուցվածքներում		
1.11 Կառուցվածքային ներդրումներ հիմնական միջոցներում և ոչ նյութական ակտիվներում	1,056	
1.12 Հիմնական միջոցներ և ոչ նյութական ակտիվներ	25,266	
1.13 Հեծանված հարկային ակտիվներ		
1.14 Ստացվելիք եկամուտներ	25,900	
1.15 Այլ ակտիվներ	14,057	
Ընդամենը ակտիվներ	2,804,307	
2 Պարտավորություններ		
2.1 Բանկերից ստացված փոխառություններ և վարկեր		
2.2 Դրամական օտարապետային ստացված այլ փոխառություններ	1,807,380	
2.3 Համախառններին տրված վարկեր և այլ փոխառություններ		
2.4 Պարտավորություններ ՀՀ կառավարության նկատմամբ		
2.5 Վարձակալության գծով վճարվելիք գումարներ		
2.6 Վարկային կազմակերպության կողմից քոլառված արժեթղթեր		
2.7 Պահուսներ	7,650	
2.8 Վճարվելիք գումարներ		
2.9 Հեծանված հարկային պարտավորություններ		
2.10 Վճարվելիք եկամուտներ	47,412	
2.11 Այլ պարտավորություններ	25,082	
Ընդամենը պարտավորություններ	1,887,524	
3 Կառուցվածքային		
3.1 Կանոնադրական կառուցվածք	899,720	
3.2 Պահուսներ		
3.2.1 Գլխավոր դաշնային		
3.2.2 Վերագնահատման դաշնային		
3.3 Կուսակցական ակտիվներ	17,063	
Ընդամենը կառուցվածքային	916,783	
Ընդամենը պարտավորություններ և կառուցվածքային	2,804,307	

Վարկային կազմակերպության վարչության նախագահ Ե. Բարսեղյան
Գլխավոր հաշվապահ Գ. Հովհաննիսյան

ՄԻՋԱՆԱԿՍԱԼ ՀԱՇՎԱՄԱՐՆԵՐԻ ՀԱՇՎԵԿՆԻՈՒ (ՁԵ 6)
Ֆինանսական արդյունքների մասին
-31- դեկտեմբերի 2006թ.
"ՖԻՆԱՆՍ" ՈՒԿ ԹԲԸ 1. Երևան Ազգայնագետի 2ա

(ի ազգ. դրամ)

ԱՆՎԱՆՈՒՄ	Հաշվետու ժամանակաշրջան	Նախորդ տարվա նույն ժամանակաշրջան	Հաշվետու տարվա սկզբից մինչև հաշվետու ամսաթիվը	Նախորդ տարվա սկզբից մինչև նախորդ տարվա ամսաթիվը
Տոկոսային և մնացորդային եկամուտներ	127,564	215,474		
Տոկոսային և մնացորդային ծախսեր	43,187	60,280		
Տոկոսային եկամուտ	84,377	155,194		
Շահարկման եկամուտներ				
Կոմիսիոն և այլ վճարների եկամուտներ				
Կոմիսիոն և այլ վճարների ծախսեր	(2,617)	(2,640)		
Առևտրային նպատակով լիցենզավորված ֆինանսական ներդրումների զուտ ակտիվ (վճար)				
Մինչև մարման ժամկետը լիցենզավորված ներդրումների զուտ ակտիվ (վճար)				
Մինչև մարման ժամկետը լիցենզավորված ներդրումների զուտ ակտիվ (վճար)				
Արժույթային գործարարական ակտիվներից ստացված զուտ ակտիվ (վճար)	11,688	(16,798)		
Այլ գործառնական եկամուտ	39,017	80,569		
Գործառնական եկամուտ	132,465	216,325		
Վարկերից և այլ փոխառություններից ստացված կուրուսներ	(6,583)	(27,680)		
Ընդամենը վարչական ծախսեր	95,633	158,293		
Այլ գործառնական ծախսեր	2,867	3,893		
Ընդամենը ծախսեր	98,499	162,186		
Ընդամենը եկամուտներ և ծախսեր	27,382	26,459		
Ընդամենը ծախսեր	3,896	9,394		
Ընդամենը հարկումից հետո	23,486	17,065		
Սեկ բաժնեմասնիկի ընկնող բազային ակտիվ	0,26	0,19		
Սեկ բաժնեմասնիկի ընկնող նուստային ակտիվ	0,26	0,19		

Վարկային կազմակերպության վարչության նախագահ Ե. Բարսեղյան
Գլխավոր հաշվապահ Գ. Հովհաննիսյան

Սեփական կառուցվածքային փոփոխությունների մասին միջանկյալ հաշվետվություն (ՁԵ 8)
-31- դեկտեմբերի 2006թ.
"ՖԻՆԱՆՍ" ՈՒԿ ԹԲԸ 1. Երևան Ազգայնագետի 2ա

Նախորդ տարվա սկզբից մինչև հաշվետու ամսաթիվը

Սեփական կառուցվածքային փոփոխությունների անվանումը	Կանոնադրական կառուցվածք	Գլխավոր դաշնային	Վերագնահատման դաշնային	Կուսակցական ակտիվներ	Ընդամենը
Հողվածներ					
Մնացորդը ա 31 դեկտ. 2004 թ.					
Հաշվառման հաշվառման հարաբերական փոփոխությունների ընդհանուր արդյունքը և էական սխալների ճշգրտումը					
Վերահաշվարկված մնացորդ					
Ուղղակիորեն սեփական կառուցվածքային ծանայված եկամուտներ և վճարներ					899,720
Ներդրումներ կանոնադրական կառուցվածքում	899,720				899,720
Շահարկումներ					
Տոկոս ակտիվներ					17,065
Մնացորդը ա 30 դեկտեմբեր 2006 թ.	899,720				916,785

Վարկային կազմակերպության վարչության նախագահ Ե. Բարսեղյան
Գլխավոր հաշվապահ Գ. Հովհաննիսյան

Հաշվետու տարվա սկզբից մինչև հաշվետու ամսաթիվը

Սեփական կառուցվածքային փոփոխությունների անվանումը	Կանոնադրական կառուցվածք	Գլխավոր դաշնային	Վերագնահատման դաշնային	Կուսակցական ակտիվներ	Ընդամենը
Հողվածներ					
Մնացորդը ա 31 դեկտ. 2005 թ.					
Հաշվառման հաշվառման հարաբերական փոփոխությունների ընդհանուր արդյունքը և էական սխալների ճշգրտումը					
Վերահաշվարկված մնացորդ					
Ուղղակիորեն սեփական կառուցվածքային ծանայված եկամուտներ և վճարներ					899,720
Ներդրումներ կանոնադրական կառուցվածքում	899,720				899,720
Շահարկումներ					
Տոկոս ակտիվներ					17,065
Մնացորդը ա 30 դեկտեմբեր 2006 թ.	899,720				916,785

Վարկային կազմակերպության վարչության նախագահ Ե. Բարսեղյան
Գլխավոր հաշվապահ Գ. Հովհաննիսյան

ՄԻՋԱՆԱԿՍԱԼ ՀԱՇՎԱՄԱՐՆԵՐԻ ՀԱՇՎԵԿՆԻՈՒ (ՁԵ 9)
Դրամական միջոցների հոսքերի վերաբերյալ
-31- դեկտեմբերի 2006թ.
"ՖԻՆԱՆՍ" ՈՒԿ ԹԲԸ 1. Երևան Ազգայնագետի 2ա

(ի ազգ. դրամ)

ԱՆՎԱՆՈՒՄ	Ընթացիկ տարվա սկզբից մինչև հաշվետու ամսաթիվը	Նախորդ տարվա սկզբից մինչև հաշվետու ամսաթիվը	
1. Դրամական միջոցների զուտ հոսքեր գործառնական գործունեությունից	(1,989,266)		
Դրամական միջոցների զուտ հոսքեր մինչև գործառնական ակտիվների և պարտավորությունների փոփոխությունը	69,288		
Ստացված եկամուտներ	190,911		
Վճարված եկամուտներ	(27,465)		
Կուրուսների վերականգնում			
Ստացված շահարկումներ			
Ստացված զուտ կոմիսիոն գումարներ			
Վճարված աշխատավարձեր և դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	(70,864)		
Վճարված հարկեր	(23,294)		
Դրամական միջոցների զուտ հոսքեր գործառնական ակտիվների և պարտավորությունների փոփոխություններից	(2,058,554)		
Շեղարաշխված միջոցների նվազում (ավելացում)	(2,074,541)		
Ներդրված վարկերի ավելացում (նվազում)			
Առևտրային նպատակով լիցենզավորված ֆինանսական ներդրումների մասնակցի արժեթղթերի նվազում (ավելացում)			
Ֆինանսական վարձակալության դիմաց ստացվելիք գումարների նվազում (ավելացում)			
Դրամական միջոցների զուտ հոսքեր այլ գործառնական գործունեությունից	15,987		
2. Դրամական միջոցների զուտ հոսքեր ներդրումային գործունեությունից	(140,648)		
Մինչև մարման ժամկետը լիցենզավորված ներդրումների նվազում (ավելացում)			
Այլ անձանց կանոնադրական կառուցվածքային ներդրումների նվազում (ավելացում)			
Բանկային շեղարաշխված ակտիվների նվազում (ավելացում)	(112,054)		
Հիմնական միջոցներում և ոչ նյութական ակտիվներում կառուցված ներդրումների նվազում (ավելացում)	(1,112)		
Հիմնական միջոցների և ոչ նյութական ակտիվների ձեռքբերում	(27,482)		
Հիմնական միջոցների և ոչ նյութական ակտիվների օտարում			
Դրամական միջոցների զուտ հոսքեր այլ ներդրումային գործունեությունից			
3. Դրամական միջոցների զուտ հոսքեր ֆինանսական գործունեությունից	2,851,710		
Վճարված շահարկումներ			
Բանկերից ստացված վարկերի ավելացում (նվազում)			
Ստացված այլ փոխառությունների ավելացում (նվազում)	1,931,648		
Վարկային կազմակերպությունների կողմից քոլառված արժեթղթերի ավելացում (նվազում)			
Բաժնեերների ներդրումներ կանոնադրական հիմնադրամում	899,720		
Ֆինանսական վարձակալության գծով վճարվելիք գումարների ավելացում (նվազում)			
Դրամական միջոցների զուտ հոսքեր այլ ֆինանսական գործունեությունից	20,342		
Արժույթային փոփոխությունների փոփոխության ազդեցությունը դրամական միջոցների և դրան համարժեքների վրա	(32,520)		
Դրամական միջոցների զուտ հոսք	689,276		
Դրամական միջոցներ և դրան համարժեքներ ժամանակաշրջանի սկզբում			
Դրամական միջոցներ և դրան համարժեքներ ժամանակաշրջանի վերջում	689,276		

Վարկային կազմակերպության վարչության նախագահ Ե. Բարսեղյան
Գլխավոր հաշվապահ Գ. Հովհաննիսյան

ՀՐԱՄԱՐԱԿԱՆ ՀԱՇՎԱՄԱՐՆԵՐԻ ՀԱՇՎԵԿՆԻՈՒ (ՁԵ 10)
Հիմնական ճնշման ստորաբաժնի վերաբերյալ
Վարկային կազմակերպության անվանումը
"ՖԻՆԱՆՍ" ՈՒԿ ԹԲԸ
Ամսաթիվը
10/12/2006
12/31/2006

(ի ազգ. դրամ)

Ստորաբաժին	Փաստացի մեծությունը	Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի սահմանափակ թուղթերի մեծությունը	Հաշվետու եռամսյակային խախտումների քիվը
1	2	3	4
Վարկային կազմակերպության կանոնադրական կառուցվածքային նվազագույն չափը	899,720	150,000	հասխմում առկա չէ
Ընդհանուր (սեփական) կառուցվածքային նվազագույն չափը	940,447	150,000	հասխմում առկա չէ

"ՖԻՆԱՆՍ" ՈՒԿ-ն հրապարակային օժիտանքով միջոցների ներգրավում չի իրականացնում, հետևաբար մնացած հիմնական ճնշման ստորաբաժինները "ՖԻՆԱՆՍ" ՈՒԿ-ի վրա չեն սարսվում:

Վարկային կազմակերպության վարչության նախագահ Ե. Բարսեղյան
Գլխավոր հաշվապահ Գ. Հովհաննիսյան